

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 13 grudnia 2022 r.

Poz. 5792

UCHWAŁA NR LX/398/2022 RADY MIEJSKIEJ W ŁOBZIE

z dnia 30 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 1005, 1079, 1561) i art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) Rada Miejska w Łobzie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

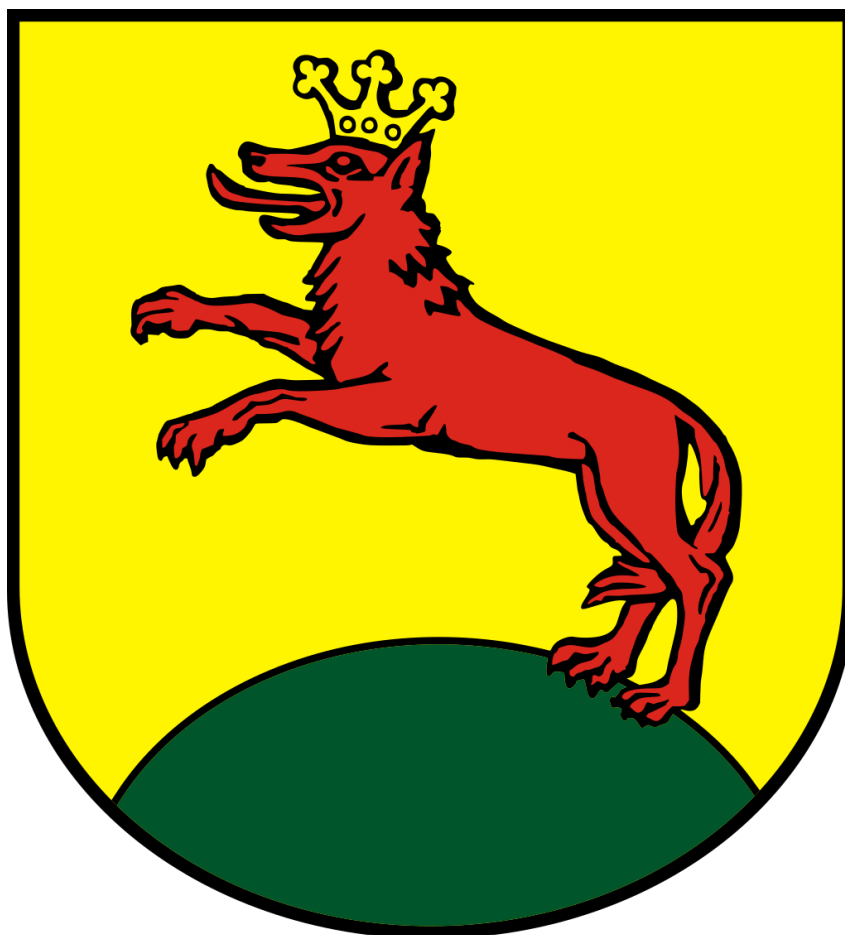
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Łobza.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Joanna Sienkiewicz

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY ŁOBEZ
NA LATA 2023 – 2026**

Opracowanie:
ARCHFOTO TECHNOLOGY Bogusław Okupny

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	27
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	30
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	37
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	48
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	49
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	49
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	58
5.2.1 Charakterystyka geograficzna gminy Łobez	58
5.2.2 Zarys dziejów obszaru gminy	61
5.2.3 Dziedzictwo niematerialne	70
5.2.4 Instytucje kultury	73
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	76
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	81
5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków	83
5.4.2. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków	90
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	108
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	119
7. Założenia programowe	122
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	122
7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu	123
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	128
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	129
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	129
11. Bibliografia	134

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łobez na lata 2023-2026 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy. Najpełniejszą definicję dziedzictwa kulturowego wypracował Jan Pruszyński (J. Pruszyński, Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna, t. 1, Kraków 2001, s. 50), stwierdzając, że jest to: „*zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej*”.

Celem Programu jest stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Łobez. Program opieki nad zabytkami gminy Łobez jest narzędziem zarządzania lokalnym dziedzictwem i powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania mają za cel poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację. Niezwykle istotne jest, aby w działania na rzecz realizacji zadań nakreślonych w programie włączyli się mieszkańcy, poprzez różne formy swojej aktywności zawodowej oraz poza zawodowej. Poprzez działania edukacyjne program powinien też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i znaczenia lokalnych wartości i przede wszystkim budzić poczucie dumy i identyfikację z tak zwaną małą ojczyzną. Program jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Niniejszy program został opracowany zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa realizując wymóg art. 87 **Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.) oraz dokumentami programowymi o zasięgu ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, powiatowym, gminnym.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w programie opieki nad zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz w upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

Jest to obecnie kolejny Gminny Program Opieki nad Zabytkami w gminie Łobez. Poprzedni obowiązywał w latach 2017-2021. Gminny program opieki nad zabytkami opracowywany jest w cyklach 4 letnich a z jego realizacji wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz.

840), w którym: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Główne cele wykonania programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) *(uchylony)*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

3. *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*
4. *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*
5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)

W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. W świetle art. 5 i 6 ust. 1 Konstytucji RP do podstawowych obowiązków państwa działającego za pośrednictwem swych organów należy ochrona dziedzictwa kultury, a w szczególności jego podstawowych materialnych składników, jakimi są zabytki.

Art. 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2007 (K 20/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 102) dokonał wykładni artykułu 5 w części dotyczącej dziedzictwa narodowego, przyjmując w konkluzji, że państwo, realizując zadanie strzeżenia dziedzictwa narodowego musi uwzględniać ograniczenia wynikające z gwarantowanych konstytucyjnie praw obywateli.

Ochrona powinna być rozumiana jako ochrona dla przyszłych pokoleń ale zabytki powinny być współcześnie wykorzystywane w taki sposób (np. badania naukowe), aby nie stanowiło to dla nich zagrożenia i aby nie prowadziło do ich degradacji, uszkodzenia i zniszczenia. W Konstytucji RP wyrażony został obowiązek stwarzania przez państwo jak najlepszych warunków równego dostępu do dóbr kultury, z poszanowaniem prawa własności.

Art. 6

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Przyjmuje się, że dobrami kultury są elementy stanowiące materialny przejaw kulturowej działalności człowieka, a także niematerialny dorobek ludzkości.

Przepisy artykułu 73 Konstytucji kształtują obowiązki państwa w zakresie kultury i stanowią katalog konstytucyjnych praw i wolności kulturalnych.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Przepisy artykułu 86 Konstytucji nakładają na każdego obywatela obowiązek dbałości o stan środowiska, którego jednym z elementów jest środowisko kulturowe z jego składową, jaką jest dziedzictwo kulturowe.

Art. 86

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

I. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1893 ze zm.)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945, ze zm.), wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

II. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.)

Podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

(Dz.U. 2022 poz. 840) - dalej w tekście u.o.z.o.z, która w art.1 określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 3 u.o.z.o.z. zawarty został zbiór definicji prawnych, wiążących na gruncie wykładni i stosowania prawa. Zawarty w tym artykule słownik definiuje podstawowe pojęcia stosowane dalej w ustawie, które poniżej przytaczamy:

- 1) **zabytek** — *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- 2) **zabytek nieruchomy** — *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;*
- 3) **zabytek ruchomy** — *rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;*
- 4) **zabytek archeologiczny** — *zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** — *instytucją kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;*
- 6) **prace konserwatorskie** — *działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;*
- 7) **prace restauratorskie** — *działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań*
- 8) **roboty budowlane** — *roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;*
- 9) **badania konserwatorskie** — *działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;*
- 10) **badania architektoniczne** — *działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;*
- 11) **badania archeologiczne** — *działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;*
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** — *przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;*
- 13) **historyczny zespół budowlany** — *powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;*
- 14) **krajobraz kulturowy** — *postrzegana przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;*

- 15) **otoczenie** — teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Wymieniona w art. 3 pkt 5 u.o.z.o.z. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2020 poz. 194), to podmioty, których celem statutowym i istotą działania jest sprawowanie aktywnej opieki nad zabytkami, Wymienione w art. 3 pkt 6 **prace konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z postanowieniami art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia w przypadkach określonych przepisami ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

Wymienione w art. 3 pkt 7 u.o.z.o.z. **prace restauratorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 8 u.o.z.o.z. **roboty budowlane** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku wpisanego do rejestru zabytków wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Ustawodawca w art. 36 ust. 8 u.o.z.o.z. zwraca uwagę, że uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Podobnie, zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Wymienione w art. 3 pkt 9 u.o.z.o.z. **badania konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 10 u.o.z.o.z. **badania architektoniczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 4 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 11 u.o.z.o.z. **badania archeologiczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

W art. 4 i art. 5 u.o.z.o.z. ustawodawca wprowadził rozróżnienie na ochronę i opiekę nad zabytkami, precyzując na czym polega ochrona zabytków w działaniach podejmowanych przez organy administracji publicznej (art. 4) oraz na czym polega opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Tak więc ochrona zabytków to działania podejmowane przez organy administracji publicznej, włączając w to działania władcze, polegające na stosowaniu prawa, których efektem jest wydawanie decyzji administracyjnych. Opieka nad zabytkami to działania faktyczne właścicieli lub posiadaczy oraz także jest to pożądaný stan zabytku, który powinien być zagwarantowany przez właściciela lub posiadacza zabytku poprzez zapewnienie określonych w ustawie warunków.

W art. 6 u.o.z.o.z. ustawodawca podał zagregowaną definicję zabytku, która stanowi uszczegółowienie definicji w art. 3 oraz określił, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania.

Art. 6.

1. *Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*

1) *zabytki nieruchome będące, w szczególności:*

- a) *krajobrazami kulturowymi,*
- b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) *dzielami architektury i budownictwa,*
- d) *dzielami budownictwa obronnego,*
- e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) *cmentarzami,*
- g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

2) *zabytki ruchome będące, w szczególności:*

- a) *dzielami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e) *materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),*
- f) *instrumentami muzycznymi,*
- g) *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h) *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

- 3) *zabytki archeologiczne będące, w szczególności:*
- a) *pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
 - b) *cmentarzyskami,*
 - c) *kurhanami,*
 - d) *reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*
2. *Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.*

W art. 7 u.o.z.o.z. ustawa wymienia formy i sposoby ochrony zabytków. Rejestr zabytków jest historycznie najstarszą formą ochrony zabytków utworzoną w 1928 roku. Obecnie rejestr zabytków prowadzony jest na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j. Dz.U. 2021 poz. 56). Zgodnie z przepisami art. 10 i 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jedynym organem mającym kompetencje dokonywania wpisów do rejestru jest właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o wpis może wystąpić właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania o wpis zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Przepisy ustawy nakazują informowanie obywateli o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru, m. in. na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje. Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o ochronie obiektu. Wzór i wymiary znaku określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Należy podkreślić, że choć umieszczenie znaku jest fakultatywne to stanowi on ważną formę budowania świadomości społecznej i zasadne jest oznakowanie wszystkich obiektów będących w rejestrze zabytków. Bardzo istotny jest zakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych a także podejmowanie innych działań, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia zabytku, wobec którego wszczęte jest postępowanie o wpisaniu do rejestru zabytków. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych, co do których zostało już wydane pozwolenie na budowę oraz innych działań określonych w decyzjach pozwalających na ich prowadzenie. Działania te mają na celu udzielenie tymczasowej ochrony zabytkom nieruchomym przed uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu do rejestru.

Zabytek wpisany do rejestru w razie spełnienia określonych przesłanek może zostać z tego rejestru skreślony, co jest równoznaczne z pozbawieniem go ochrony konserwatorskiej. Podstawy skreślenia zabytku z rejestru określone są w art. 13 u.o.z.o.z. i należą do nich: zniszczenie zabytku w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, zakwestionowanie wartości będącej podstawą wpisu do rejestru zabytków w nowych ustaleniach naukowych oraz wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanie zabytku do inwentarza muzeum bądź jego wejście w skład narodowego zasobu bibliotecznego

Wszelkie prace i badania prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń, mających charakter decyzji administracyjnej, wydawane są na podstawie art.

36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie u.o.z.o.z. (Dz. U. 2016 r. poz. 1330) wprowadziła nową formę ochrony zabytków jaką jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na której znajdują się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Najbardziej prestiżową formą ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.o.z.o.z. Prezydent RP, na wniosek ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który po zasięgnięciu obligatoryjnie opinii Rady Ochrony Zabytków, w drodze rozporządzenia uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Zabytki uznane za pomniki historii mogą być zgłaszane do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (art. 15 ust. 4 u.o.z.o.z.).

Park kulturowy jest jedyną formą wskazującą na ochronę krajobrazu kulturowego – jego utworzenie należy do kompetencji rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków. W intencji ustawodawców celem parku kulturowego powinno być zachowanie i kultywowanie regionalnych tradycji kulturowych, w tym regionalnego budownictwa. Dla społeczności lokalnych może to mieć olbrzymie znaczenie, chociażby dla rozwoju tzw. turystyki kulturowej. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na których terenie ma być utworzony.

Należy podkreślić, że rada gminy powinna w uchwale o ustanowieniu parku kulturowego dokładnie określić jego granice. Jak wskazuje wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 2007 (II OSK 1487/07) ograniczenie się do pokaźnej grubości kreski wyznaczającej granice przy relatywnie małej skali planu jest prawnie wadliwe. Z kolei wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 18 grudnia 2007 r (III SA/Kr 569/07) wskazuje na konieczność należytego uzasadnienia, to jest wskazywać na elementy kulturowe w obejmowanym ochroną krajobrazie. Skutkiem ustanowienia parku kulturowego jest obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu ochrony parku kulturowego dla danego obszaru. Plan ochrony sporządza wójt w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie jest on zatwierdzany przez radę gminy.

Zgodnie z art. 7 u.o.z.o.z. jedną z form ochrony jest ustalenie ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co w art. 18 u.o.z.o.z. zostało przełożone na ogólne zobowiązanie do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, do uwzględnienia m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei w art. 19 u.o.z.o.z. doprecyzowuje, że w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinno się uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz potrzeby innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. O ustaleniu ochrony w miejscowym planie zagospodarowania jako odrębnej formy ochrony zabytków możemy mówić wyłącznie w odniesieniu do stref ochrony konserwatorskiej, które wymienia art. 19 ust. 3 u.o.z.o.z. W strefie ochrony konserwatorskiej obowiązują określone ograniczenia, nakazy i zakazy wniesione ustaleniami planu i strefa nie musi pokrywać się z obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

W piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków”, który pojawił się np. w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi. Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z.

to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Drugim przykładem „nienazwanej formy ochrony zabytków” mogą być umowy, o których mowa w art. 26 u.o.z.o.z., albowiem w treści umów sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. W takim przypadku źródłem obowiązków nie są prawa powszechne ale umowa cywilno-prawna zawierana pomiędzy Skarbem Państwa bądź jednostką samorządu terytorialnego a nabywcą.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;*
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;*
- 2) uznanie za pomnik historii;*
- 3) utworzenie parku kulturowego;*
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*

Z wpisaniem zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa wiążą się dla właściciela określone obowiązki: będzie on zobowiązany powiadomić ministra w przypadku uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży, zagrożenia dla zabytku, zmiany miejsca przechowywania zabytku (art. 28 ust. 2 u.o.z.o.z.), a szczegółowe wymagania co do standardów ochrony zabytku zostaną określone w rozporządzeniu.

Dysponent zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa będzie mógł ubiegać się o przyznanie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich czy restauratorskich, dotację celową na zabezpieczenie pomieszczenia, gdzie przechowywany jest zabytek, a także do wnioskowania do ministra o przechowanie zabytku w pomieszczeniu należącym do państwowej instytucji kultury (art. 37 i ust. 4).

Jednostkom samorządu terytorialnego powierzono troskę o zachowanie krajobrazów kulturowych. W art. 16 gminy uzyskały kompetencje wprowadzenia właściwej formy ochrony, czyli tworzenia parków kulturowych. Park kulturowy służy ochronie przestrzeni o wartości kulturowej jako całości, co nie wymusza aby znajdowały się na nim obiekty zabytkowe. Przeniesienie punktu ciężkości ochrony krajobrazu kulturowego poprzez powoływanie parków kulturowych na poziom gmin było przedsięwzięciem ryzykownym. Głównym czynnikiem hamującym powoływanie przez gminy parków była i jest obawa samorządów przed wprowadzaniem jakichkolwiek form ochrony ograniczających swobodę inwestowania. Wydaje się, że organy administracji państwowej powinny podjąć szeroko zorganizowaną i przemyślaną edukację oraz akcję propagandową skierowaną do władz samorządowych ale także przejęcie ciężaru finansowania sfery organizacyjnej (np. sporządzenie planu ochrony) parków kulturowych. Przy sporządzaniu planu ochrony dopomóc mogą zarządy parków krajobrazowych, których celem jest także ochrona krajobrazu kulturowego.

Art. 16

- 1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz*

zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Zgodnie z art. 17 u.o.z.o.z. na chronionym terenie parku kulturowego lub na jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Art. 17.

1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;*
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.*

W art. 18 i 19 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnych programach opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 18

- 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego*
- 2. W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:*
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;*
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;*
 - 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.*

Art. 19

- 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*

- 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *parków kulturowych.*
- 1a. *W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.*
 - 1b. *W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:*
 - 1) *ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.*
 2. *W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.*
 3. *W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.*

W art. 20 u.o.z.o.z. wskazuje się na konieczność uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów i zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Art.20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na rangę ewidencji zabytków jako źródła sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. Ewidencje zabytków są podstawą działań ochronnych, niezależnie od rejestru zabytków, który kwalifikuje do ochrony prawnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ewidencja stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Podstawową rolę odgrywa w tym zakresie gminna ewidencja zabytków, do której prowadzenia zobowiązani są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Gminna ewidencja zabytków nie jest zbiorem zamkniętym, ustawodawca dał możliwość dopisywania do niej zabytków, po uzgodnieniu z konserwatorem zabytków – inicjatywa należy do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Włączenie zabytku nieruchomego do ewidencji nie wymaga zgody właściciela tego zabytku.

Należy podkreślić, że włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje, że do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego należy określenie w drodze rozporządzenia sposobu prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgoda właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

W artykułach od 25 do 37 u.o.z.o.z. ustawodawca precyzyjnie określa sposób zagospodarowania zabytków, prowadzenie badań przy zabytkach, prowadzenie prac i robót oraz podejmowania innych działań przy zabytkach. Zgodnie z art. 25 u.o.z.o.z. zagospodarowanie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe wymaga posiadania uzgodnionej dokumentacji.

Artykuł 26 u.o.z.o.z. nakłada na właścicieli zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, którymi są Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawarcia w umowach sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy obowiązku przeprowadzenia prac konserwatorskich przy tym zabytku. Z tego powodu artykuł ten jest często cytowany jako przykład „nienazwanej form ochrony zabytków”.

Zgodnie z art. 27 u.o.z.o.z. na wniosek właściciela lub posiadacza zabytków wojewódzki konserwator zabytków przedstawia w formie pisemnej zalecania konserwatorskie. Przepis ten pozostaje w związku z art. 108 u.o.z.o.z., który wprowadza odpowiedzialność karną za zniszczeniu lub uszkodzenie zabytku oraz niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed jego uszkodzeniem lub zniszczeniem (art. 110 u.o.z.o.z.).

Artykuł 28 u.o.z.o.z. nakłada obowiązek informacyjny na właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, z precyzyjnym podaniem ram czasowych w jakich ten obowiązek musi zostać wypełniony, w zależności od występującego zdarzenia. Od dnia 1 stycznia 2018 r. właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma obowiązek zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia. Dotychczas przepis zobowiązywał do niezwłocznego przekazania informacji służbom konserwatorskim, co uniemożliwiało jednoznaczne określenie, w jakim terminie obowiązek ten powinien zostać wykonany.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zgodnie z art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z. przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zgodnie z art. 33 ust. 2 przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłużej niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Zgodnie z art. 34 osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 u.o.z.o.z. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dokument ten wydaje się na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić poszukiwania (art. 36 ust. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), złożony do wojewódzkiego konserwatora zabytków lub do dyrektora urzędu morskiego właściwego dla miejsca prowadzenia poszukiwań. Wszelkie pozyskane w trakcie poszukiwań zabytki archeologiczne stanowią zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami własność Skarbu Państwa i muszą zostać niezwłocznie przekazane wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Również pozostałe kategorie zabytków, znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, stają się zgodnie z art. 189 *Kodeksu cywilnego* (Dz. U. 2020 r. poz. 1740), zwanego dalej kodeksem cywilnym, własnością Skarbu Państwa, a znalazca obowiązany jest je niezwłocznie wydać właściwemu staroście.

Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych oraz sprzętu do nurkowania będą uznawane za przestępstwa zagrożone karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109c wprowadzony nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.). Nie należy wydobywać z ziemi żadnych zabytkowych przedmiotów ani odsłaniać archeologicznych obiektów czy otaczających ich nawarstwień. Działania takie niosą za sobą ryzyko zniszczenia cennych kulturowo stanowisk archeologicznych. Kluczowym dla ich ochrony jest zachowanie nawarstwień ziemnych i wzajemnych układów przestrzennych artefaktów i śladów działalności ludzkiej. To właśnie one pozwalają na określenie datowania zabytku, jego powiązań z działalnością człowieka, a także na wskazanie okoliczności, w jakich dany zabytek funkcjonował, czyli właściwe odtworzenie wydarzeń z przeszłości. Poprawna analiza kontekstu archeologicznego jest możliwa wyłącznie podczas profesjonalnie wykonanych badań, prowadzonych przez archeologów.

W art. 36 u.o.z.o.z. wymienia katalog prac i inicjatyw wymagających wydania pozwolenia. Postępowanie administracyjne prowadzone w sprawie wydawanych pozwoleń może być wszczęte wyłącznie na wniosek uprawnionej osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Za istotną zmianę obowiązującą od 1 stycznia 2018 należy uznać doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 u.o.z.o.z., w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem będzie jedynie prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe

służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Niezależnie od formy własności terenu, wymagane będzie jedno pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, zamiast dotychczasowych dwóch, wynikających z odmiennych ustaw. Ochrona zieleni na terenach zabytkowych dotyczyć będzie parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zieleni na obszarach wpisanych do rejestru zabytków.

Tryb wydawania pozwoleń, wymagania formalne wniosku zostały uregulowane w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2017 poz. 81). Decyzja administracyjna wywiera skutki prawne z chwilą kiedy staje się ostateczna, a zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania administracyjnego decyzje, od których nie służy odwołanie lub wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne. Odwołanie nie przysługuje:

- Od decyzji wydanej przez organ I instancji, jeżeli upłynął dla strony czternastodniowy termin do wniesienia odwołania;
- Od decyzji wydanej przez organ II instancji.

W przypadku spraw z zakresu ochrony zabytków organem II instancji (czyli odwoławczym) jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaka weszła w życie 1 stycznia 2018 r. wprowadziła katalog administracyjnych kar pieniężnych i zasad ich wymierzania w zdecydowanej większości przypadków za łamanie postanowień art. 36 u.o.z.o.z. Kary pieniężne będą nakładane na właścicieli lub posiadaczy zabytków m.in. w przypadku:

- niepowiadomienia odpowiednich organów o uszkodzenie, zniszczeniu, zaginięciu, kradzieży zabytku,
- niepowiadomienia o zagrożeniu dla zabytku,
- niepowiadomienia o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
- niepowiadomienia o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- utrudniania lub uniemożliwiania dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków,
- podjęcia jakichkolwiek działań przy zabytku wymagających pozwolenia konserwatora bez tego pozwolenia (np. poszukiwania za pomocą elektronicznych urządzeń, wydobywania zabytków archeologicznych z ziemi).

Wysokość kar pieniężnych jest różna i waha się w granicach od 500 zł, do 500 000 zł. Przy wymierzaniu kar administracyjnych zastosowanie będą miały zasady określone w kodeksie postępowania administracyjnego, które weszły w życie w czerwcu 2017 r. Pobierane kary będą zasilały powołany ustawą Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 49 i 50 u.o.z.o.z. Wojewódzki konserwator zabytków w konkretnych sytuacjach może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych oraz określa sposób wyceny i egzekucji w przypadku wykonania zastępczych prac konserwatorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 i ust. 2 u.o.z.o.z. sprawowanie opieki nad zabytkami, co do których tytuł prawny posiada gmina, należy do gminy, włączając w to finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Jest to zadanie własne jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 73 u.o.z.o.z. gmina będąca właścicielem, posiadaczem bądź posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków może ubiegać się o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74 u.o.z.o.z. stanowi, że dotacja może być udzielona przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Szczegółowe zasady udzielania dotacji zawarte są w artykułach 75-78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 81 u.o.z.o.z. reguluje możliwość udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i budowlane na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący gminy. Pozytywną zmianą wprowadzoną 9 września 2017 jest możliwość przyznawania dotacji ze środków publicznych na remonty obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 81). Dotychczas na taką pomoc mogli liczyć tylko właściciele zabytków wpisanych do rejestru, a więc najbardziej wartościowych i objętych większą ochroną niż te z ewidencji. Ewidencja wiązała się dotąd tylko z ograniczeniami. Właściciele ujętych w niej budynków musieli konsultować z konserwatorem planowane przebudowy i rozbudowy, a w zamian nic nie otrzymywali.

Dofinansowanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków jest zadaniem administracji publicznej (art. 82 u.o.z.o.z.).

W art. 82a u.o.z.o.z. uregulowano udzielanie i rozliczanie dotacji przez ministra do spraw ochrony dziedzictwa narodowego w sytuacji gdy, planowane koszty badań archeologicznych i ich dokumentacji przekraczają określony w ustawie poziom, lub gdy nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego.

Art. 83a u.o.z.o.z. reguluje finansowanie niezbędnych wydatków na pokrycie wyposażenia pomieszczenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Od 1 stycznia 2018 r. dodano art. 83b do ustawy o ochronie zabytków, na podstawie którego został utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Jest to fundusz celowy, a jego środki będą przeznaczane na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, a przy zabytku wpisanym do rejestru również na dofinansowanie robót budowlanych. Przychodem Funduszu mają być kary pieniężne, o których mowa w art. 107a-107e ustawy.

Artykuł 87 u.o.z.o.z. reguluje obowiązki gminy w zakresie sporządzania w cyklach 4 letnich gminnych programów opieki nad zabytkami

Katalog zadań własnych gminy w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego został rozszerzony na mocy art. 93 ust. 4 u. o. z. o. z. i należą do nich:

- 1) utworzenie parku kulturowego (art. 16 ust. 1 i 5 u.o.z.o.z.);
- 2) sporządzenie i zatwierdzenie planu ochrony parku kulturowego (art. 16 ust. 3 u.o.z.o.z.);
- 3) utworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym (art. 16 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 4) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 5) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o dokonaniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem (art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z.);

- 6) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym (art. 33 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 7) sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 u.o.z.o.z.).

Art. 89 u.o.z.o.z. stanowi, że organami ochrony zabytków w Polsce są:

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

Artykuł 96 u.o.z.o.z. stanowi podstawę aktów współdziałania niezależnych podmiotów w celu wspólnej, efektywnej realizacji zadań administracyjnych w dziedzinie spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, dając możliwość tworzenia porozumień administracyjnych.

Przepis ten pozwala na zlecenie zadań z zakresu ochrony zabytków, które należą do zadań administracji rządowej, do wykonania organom administracji samorządowej. Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, będzie mógł powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom, powiatom, związkom gmin, związkom powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym, położonym na terenie województwa. W takim przypadku gmina przyjmując zadanie, będzie miała obowiązek utworzenia w strukturze administracyjnej stanowiska gminnego konserwatora zabytków.

Od 1 stycznia 2018 r. ustawa zastępuje dotychczasowy, oparty o prawo wykroczeń, system ochrony prawnej zabytków, systemem administracyjnych kar pieniężnych. Do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzony został nowy rozdział dotyczący administracyjnych kar pieniężnych. Naruszenia przepisów ustawy, w zależności od ich rodzaju, zagrożone będą administracyjnymi karami pieniężnymi od 500 zł do 500 000 zł. I tak art. 107a dotyczy kar za niepowiadomienie o zmianach stanu zachowania zabytku, o których mowa w art. 28 ustawy o ochronie zabytków. Obowiązek informacyjny spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru, lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a więc również zabytku nieruchomego, ujętego w gminnej ewidencji zabytków). Naruszenie wskazanego obowiązku stanowiło dotychczas wykroczenie, o którym mowa w art. 113 u.o.z.o.z. Z kolei art. 107c u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem osób uniemożliwiających lub utrudniających dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy. Art. 107d u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem właściciela lub zarządcy obiektu, który działał bez zalecenia bądź pozwolenia konserwatorskiego, np. na prowadzenie prac budowlanych czy rozbiórkę, będzie narażony na sankcję administracyjną.

Kary administracyjne nakładane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków będą podlegały miarkowaniu zgodnie z nowymi przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. W uzasadnionych przypadkach będzie można od nich odstąpić, a wysokość kary będzie zależała

od wartości zabytku czy sytuacji finansowej właściciela. Wpływy z kar pieniężnych zasilają Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Potrzeba zapewnienia większej skuteczności przepisów z zakresu ochrony zabytków przesądziła o zmianie charakteru czynu określonego dotychczas w art. 111 u.o.z.o.z.. Zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2018 roku brzmieniem art. 109c u.o.z.o.z. poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Dotychczas wykroczenie zostało przekształcone w przestępstwo. Potrzeba zmiany w tym zakresie wynika z narastającego problemu nielegalnych poszukiwań zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Zaostrzenie karania za nielegalne poszukiwania zabytków ma zapewnić skuteczną ochronę zabytków archeologicznych.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest uzupełniona o wydane akty wykonawcze, jakimi są na gruncie prawa polskiego rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 Nr 30, poz. 259),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 650),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. Nr 75, poz. 706),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. Nr 102, poz. 1066),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 124, poz. 1302),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 ze zm.),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 50, poz. 256),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. Nr 89, poz. 510),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. Nr 113, poz. 661 ze zm.) oraz Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji

zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56)

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U.poz. 1275),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. 2021 poz. 81).
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1674).

III. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559).

Samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za zachowanie dóbr kultury, co wynika z ustawy samorządowej jak i ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym: do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a w myśl art. 7 ust. 1 pkt 13: cmentarzy gminnych. Obowiązek opieki nad zabytkami wynika zaś z art. 5 i art. 71 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości, co wynika z art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2021 poz. 1899).

IV. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 poz. 503).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10. ust. 1 pkt 4 ustawa określa, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10 ust. 2 pkt 4 w studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- artykuł 11 stanowi, że studium musi zostać zaopiniowane przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- w art. 15 ust. 2 pkt 3, 3a, 4 – obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 15 ust. 3 pkt 6 – określa się granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

V. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

(Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy prawo budowlane przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

VI. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

(Dz. U. 2021 poz. 1973 ze zm.).

W dziale IV traktującym o ochronie powierzchni ziemi, w art. 101 ustawa określa, że ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji kulturowych a w punkcie 2) litera f) stanowi, o zachowaniu zbioru dziedzictwa archeologicznego.

VII. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(Dz. U. 2022 poz. 916).

Zgodnie z a art. 19 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dla parku krajobrazowego sporządza się projekt planu ochrony a zgodnie z tym artykułem ust. 6b projekt uchwały o przyjęciu planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Artykuł 23a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym;

Zgodnie z ust. 4 art. 23a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projekt uchwały, o której mowa w ust. 1, wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

W myśl art. 83f ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przepis ten dotyczy także krzewów, drzew i krzewów owocowych na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Art. 86 w ust. 1a) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową

i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

VIII. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(Dz. U. 2021 poz. 485).

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w świetle przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji stanowi fakultatywne zadanie własne gminy, co oznacza, że nie wszystkie gminy muszą uczynić użytek z instrumentów prawnych i finansowych unormowanych w ustawie. Regulacje zawarte w ustawie mają na celu umożliwienie prowadzenia rewitalizacji na obszarach rewitalizacji w sposób zintegrowany i kompleksowy.

Gminny program rewitalizacji jest zasadniczym dokumentem służącym zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych. Gminny program rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego. Nie wiąże mieszkańców ani przedsiębiorców. Stanowi dokument o charakterze wewnętrznym, wiążący wójta gminy.

Ustawa nie wprowadza bezpośrednio problematyki ochrony zabytków, ale wprowadza m.in. znaczące ułatwienia dla ich właścicieli i narzędzia ochrony historycznych układów urbanistycznych.

IX. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu

(Dz. U. poz. 774 ze zm.).

Jest to tak zwana „ustawa krajobrazowa”, której celem było wprowadzenie mechanizmów umożliwiających powstrzymanie procesu degradacji krajobrazu.

Rada gminy może w formie uchwały określić zasady sytuowania obiektów reklamowych, a także zakaz umieszczania takich obiektów, a w przypadku sztyldów uchwała może określić warunki ich sytuowania, wielkość, oraz ich liczbę na nieruchomości. Wójt gminy może nałożyć grzywnę na właściciela nieruchomości oszpecającej krajobraz, a dochód wpłynie do budżetu gminy.

X. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(Dz. U. 2021 r. poz. 1899).

Zgodnie z art. 6 ust. 5 i 5a) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego są celami publicznymi w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z art. 13 ust. 4, 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków a także będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki

samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest mowa, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 96 ust. 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami ustawy o gospodarce nieruchomościami stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Bardzo istotnym, z punktu widzenia gminy, jest art. 109 ust. 1 pkt 4, zgodnie z którym gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

XI. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz. U. 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) stanowi, że państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

XII. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

(Dz. U. 2022 r. poz. 385).

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Artykuł 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach stanowi, że muzeami samorządowymi są muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.

Artykuł 5 ust. 4 tego artykułu stanowi, że podmioty tworzące muzea są obowiązane do zapewnienia środków do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnia bezpieczeństwa gromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

XIII. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

(Dz. U. 2019 r. poz. 1479).

Ustawa w art. 3 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach biblioteki publiczne są organizowane w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji, a w myśl art. 19 ust. 2 tego artykułu gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.

XIV. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi w rozumieniu ustawy są groby i miejsca spoczynku:

- 1) poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego;
- 2) osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość;
- 3) sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zlecone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych;
- 4) jeńców wojennych i osób internowanych;
- 5) uchodźców z 1915 r.;
- 6) osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego od dnia 1 września 1939 r.;
- 7) ofiar niemieckich i sowieckich obozów, w tym cmentarzyska ich prochów;
- 8) osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W artykule 2 u.g.c.w. ustawodawca zaleca, aby groby wojenne bez względu na narodowość i wyznanie osób, w nich pochowanych, oraz formacje, do których osoby te należały, mają być pielęgnowane i otaczane należnym tym miejscom szacunkiem i powagą

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy, jeżeli czynności dozoru nie poruczono zrzeszeniom i organizacjom społecznym a w razie uszkodzenia grobu lub jakiegokolwiek urządzeń na cmentarzu wojennym wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub inny podmiot sprawujący opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych).

Na terenie Gminy Łobez w Grabowie znajduje się wolnostojący pomnik poświęcony poległym podczas I wojny światowej dawnym mieszkańcom Grabowa, według relacji mieszkańców wsi przy krzyżu miały zostać pogrzebane urny z prochami żołnierzy trzech miejsc bitewnych I wojny.

XV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

(Dz. U. 2022 r. poz. 1327).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 4 ust. 1 pkt 16 określa, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m. in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W art. 19b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarte są regulacje, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Zgodnie z art. 19d ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

XVI. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(Dz. U. 2022 r. poz. 1452).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce: podsumowanie

Dziedzictwo kulturowe stanowi szczególnie zasób wspólnot lokalnych. Samorząd gminy, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej ma bardzo szerokie kompetencje w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego:

- wyłącznie od gminy zależy należyte zagospodarowanie otoczenia wokół zabytku, gdyż właściwą formą tej ochrony jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.); planowanie przestrzenne jest również podstawowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu;
- jednostki samorządu terytorialnego powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.)), realizując cele wytyczone na szczeblu centralnym w krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gmina jest organem egzekucyjnym decyzji wydawanych przez miejskich konserwatorów zabytków, a więc odpowiada za skuteczność m.in. decyzji nakazujących i zakazujących określonego działania, stanowiącego zagrożenie dla zabytku nieruchomego i wartości w nim zapisanych (art. 19 § 2 oraz art. 20 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji);
- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest właściwa rzeczowo w zakresie ustanowienia parku kulturowego oraz ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa);

- zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące gminy, powiatu i województwa mogą udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale; zgodnie z 81 ust. 2 dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- gmina jest zobowiązana do prowadzenia ewidencji zabytków, która powinna stanowić kompletne i podstawowe źródło wiedzy na temat zasobu zabytkowego Polski (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- jednostki samorządowe są zobowiązane do sporządzenia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminy i powiaty, a także ich związki, mogą na podstawie stosownych porozumień wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- starosta jest upoważniony, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do umieszczania na zabytku nieruchomym – wpisanym do rejestru zabytków – znaku informacyjnego o tym, że zabytek ten podlega ochronie (art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami);
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w przyjmowaniu funduszy strukturalnych przez sektor kultury;
- burmistrzowie i wójtowie mają obowiązek przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jak wynika z powyższego, rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest współcześnie bardzo ważna, choć nie zawsze należycie zidentyfikowana. Efektywne wykonywanie wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale również, jeżeli zostanie właściwie rozpoznane, korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost ruchu turystycznego, a w konsekwencji rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Trzeba jednak pamiętać, że jednostki samorządu terytorialnego są również, zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, właścicielem ok. 20% zabytków nieruchomych i w związku z tym są zobowiązane do ich zachowania w należyтым stanie. Obowiązek opieki obciążający właścicieli to: naukowe badanie i dokumentowanie zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zadania własne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego, należy więc postrzegać niezmiernie szeroko, a więc również z perspektywy gminy, powiatu i województwa jako właścicieli zabytków.

Do obowiązków organów samorządowych wszystkich szczebli należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- strategii rozwoju województw;
- planów zagospodarowania przestrzennego województw; planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu;
- strategii rozwoju gmin;
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wśród najistotniejszych ustaleń międzynarodowych, przyjętych w Polsce należy wymienić:

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu (Dz. U. z 1976 r., nr 32, poz. 190).

Międzynarodowa umowa zobowiązująca państwa sygnatariuszy do identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i przekazania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Ustanawia ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego o wyjątkowej powszechnej wartości, m.in. przez nadawanie międzynarodowego statusu ochrony i poprzez wpisanie na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

W Art. 1 Konwencja definiuje dziedzictwo kulturowe jako:

- zabytki: dzieła architektury, monumentalnej rzeźby lub malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy oraz stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego

W rozumieniu Konwencji (Art.2) za dziedzictwo naturalne uważane są:

- pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego
- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania
- miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania naturalnego piękna.

Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. (Dz. U. 2012 poz. 210)

Konwencja, która weszła w życie 1 grudnia 1987 r., a Polska ma obowiązek się do niej stosować od 1 marca 2012 r., obejmuje ochroną nie tylko zabytki, czyli wszelkie budowle i obiekty wyróżniające się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, włącznie z ich częściami składowymi i wyposażeniem, ale także takie dobra trwałe jak zespoły budynków czy tereny.

W przypadku zespołów budynków konwencja mówi o jednolitych zespołach zabudowy miejskiej lub wiejskiej, wyróżniających się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, na tyle zwartych, aby tworzyły określoną jednostkę urbanistyczną.

Za dziedzictwo architektoniczne podlegające ochronie konwencja uznaje również tereny jako dzieła stworzone wspólnie przez człowieka i naturę, stanowiące obszary częściowo zabudowane, dostatecznie wyodrębnione i jednolite, aby tworzyły jednostkę urbanistyczną, mającą szczególną wartość historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną.

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z 16 stycznia 1992 r., La Valetta (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564) – popularnie zwana konwencją maltańską

Najważniejszym rezultatem Konwencji Maltańskiej jest zapewnienie, że żadna inwestycja nie będzie niszczyła stanowisk archeologicznych bez przeprowadzenia wcześniejszych wykopalisk ratowniczych. Skutkiem wprowadzenia w życie tej zasady stało się:

- uwzględnianie obecności stanowisk archeologicznych w ocenach oddziaływania inwestycji na środowisko;
- zwiększenie liczby wykopalisk ratowniczych i radykalne zmniejszenie liczby wykopalisk podejmowanych w celach czysto badawczych (na stanowiskach archeologicznych niezagrożonych zniszczeniem);
- zwiększenie zapotrzebowania na instytucje i firmy archeologiczne, które mogą prowadzić wykopaliska ratownicze w trudnych warunkach (np. zimą); to z kolei doprowadziło w wielu krajach do powstania tzw. archeologii komercyjnej lub kontraktowej, czyli pojawienia się licznych prywatnych firm wykopaliskowych

Europejska konwencja krajobrazowa – sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. z 2006 Nr 14 poz. 98)

Wielostronna umowa przyjęta w ramach Rady Europy 20 października 2000 r. we Florencji, przez Polskę została ratyfikowana w roku 2004.

Głównym celem Konwencji jest promowanie działań na rzecz krajobrazu, jego ochrona, zarządzanie i planowanie oraz organizowanie europejskiej współpracy w tym zakresie (art. 3). Do Konwencji nawiązują polskie polityki krajowe dotyczące zagospodarowania przestrzennego i polityki ekologicznej

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Cele konwencji to:

- Ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego.
- Tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i oddziaływać na siebie w sposób przynoszący im wzajemne korzyści.
- Zachęcanie do dialogu kultur oraz szerszej wymiany kulturalnej na świecie w oparciu o szacunek i kulturę pokoju.
- Popieranie międzykulturowości, tj. wspólnych form wyrazu kulturowego na drodze dialogu i wzajemnego poszanowania, rozwijania interakcji między kulturami i budowania pomostów między narodami.
- Promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.
- Potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem na całym świecie, a zwłaszcza w krajach rozwijających się, oraz wspieranie krajowych i międzynarodowych działań ukierunkowanych na uznanie prawdziwej wartości tego związku.
- Uznanie szczególnego charakteru działalności, dóbr i usług kulturalnych jako nośników tożsamości, wartości oraz znaczeń.
- Potwierdzenie suwerennego prawa państw do wprowadzania w życie polityk oraz środków chroniących i promujących różnorodność form wyrazu kulturowego.
- Umacnianie współpracy i solidarności międzynarodowej w duchu partnerstwa, ukierunkowanych w szczególności na zwiększenie potencjału krajów rozwijających się w zakresie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego.

Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (przyjęta 8 lutego 2011 r., Dz.U. Nr 179, 2011, poz. 1018)

Konwencja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne UNESCO w październiku 2003 roku. Jest wyrazem zainteresowania kwestą ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jest pierwszym międzynarodowym traktatem, który stwarza ramy prawne, administracyjne i finansowe, umożliwiające prowadzenie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i podnoszenia jego rangi. Konwencję ratyfikowało 146 państw. Konwencja weszła w naszym kraju w życie 16 sierpnia 2011.

Główne cele Konwencji

- ochrona niematerialnego dziedzictwa,

- zapewnianie poszanowania dla niematerialnego dziedzictwa wspólnot, grup i jednostek,
- wzrost na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane przez różne grupy,
- zapewnianie międzynarodowej współpracy i pomocy w zakresie realizacji wszystkich wymienionych wyżej celów.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE, (Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej Dz. U. 2010 nr 76 poz. 489)

Celem dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiającej infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (dyrektywy INSPIRE) jest utworzenie europejskiej infrastruktury informacji przestrzennej oraz ułatwienie dostępu do danych przestrzennych. Dyrektywa określa podstawowe zasady funkcjonowania infrastruktury w zakresie: metadanych, zbiorów danych przestrzennych i usług z nimi związanych. Reguluje zasady udostępniania i wspólnego korzystania z zasobów infrastruktury. Ponadto ustala mechanizmy koordynujące, monitorujące i raportujące wdrażanie INSPIRE w Unii Europejskiej.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łobez, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Ten podstawowy dokument dla systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej został przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Poprzedni Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwalony na lata 2014-2017 i przestał obowiązywać 31 grudnia 2017 r.

W dokumencie określone zostały cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. Cel główny będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, którym przypisano kierunki działań.

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego	
1.1	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
	Zadania:
1.1.1	Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych,

	z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
1.1.2	Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
1.1.3	Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
1.1.4	Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
1.2	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
	Zadania:
1.2.1	Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
1.2.2	Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
1.2.3	Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
1.2.4	Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

W ramach realizacji zadania **1.1.1** planuje się, oprócz aktualizacji materiałów szkoleniowych opracowanych dla Programu na lata 2014–2017, przygotowanie dodatkowych materiałów informacyjnych dla samorządów, organizację szkoleń z zarządzania dziedzictwem dla przedstawicieli władz samorządowych. Ostatnim przewidzianym działaniem będą przeprowadzone w 2022 r. badania ewaluacyjne. Niewątpliwie okres pandemii COVID-19 pokrzyżował i przesunął w czasie większość z zadań zaplanowanych na lata 2020–2021.

Zadanie zdefiniowane w pkt **1.1.2** realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.

Zadanie zdefiniowane w pkt **1.1.3** będzie realizowane w ramach czterech kierunków interwencji:

- przez stworzenie centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych;
- przez pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego,
- przez wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji,
- przez konkurs „Twój dom – dialog z tradycją”.

W ramach realizacji zadania **1.1.4** planuje się opracowanie założeń, a następnie coroczną organizację konkursu skierowanego do samorządów gminnych. Celem jest promocja i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

W ramach realizacji zadania **1.2.4: Powołanie Centrum Architektury Drewnianej** planuje się zorganizowanie punktu kontaktowego wspierającego opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami	
2.1	Kierunek działania: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
	Zadania:
2.1.1	Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).
2.2	Kierunek działania: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
	Zadania:
2.2.1	Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

W ramach realizacji zadania **2.1.1** planuje się stworzenie i wdrożenie internetowej bazy wiedzy standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dotyczących działań i prac przy różnych kategoriach zabytków. Planuje się także opracowywanie materiałów informacyjnych promujących stosowanie wytycznych i standardów postępowania konserwatorskiego wśród właścicieli zabytków, inwestorów i wykonawców prac przy zabytkach.

W ramach realizacji zadania **2.2.1** planuje się:

- szkolenia dla policjantów z zakresu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko zabytkom, we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego;
- realizację projektu rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży, przez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie przy pomocy dostępnych środków technicznych, a także weryfikację wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków ze stanem realnym w wybranych dwóch powiatach w każdym województwie w ciągu roku.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.	
3.1	Kierunek działania: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
	Zadania:
3.1.1	Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
3.1.2	Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
3.2	Kierunek działania: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
	Zadania:
3.2.1	Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym,

	budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.
--	---

W ramach zadania **3.1.2** planowane jest tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży.

W ramach zadania **3.2.1.** program dotacyjny będzie wspierać proces identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjać społecznemu zaangażowaniu w proces ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, w tym nad zabytkami.

Na realizację działań Programu na lata 2019-2022 przewiduje się finansowanie z budżetu państwa w kwocie 25 mln 617 tys. zł, co wydaje się być kwotą niezwykle niską. Podmiotem wiodącym realizację programu jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.3. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” została przyjęta Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest dokumentem o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, powstałym na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Głównym celem dokumentu **Polska2030** jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB.

4.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. została przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Dokument ten jest aktualizacją średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych: strategii, polityk, programów. Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W poniższym opisie głównych obszarów koncentracji działań oraz obszarów wpływających na osiągnięcie Strategii odniesiono się jedynie do tych, które są związane z ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W celu szczegółowym III – skuteczne państwo wymieniono „Obszar E-państwo” i projektem strategicznym realizowanym w jego ramach jest digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej. Służyć temu ma kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych,

archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Wśród obszarów wpływających na osiągnięcie celów Strategii wymieniono „Kapitał ludzki i społeczny” i czwartym z kierunków interwencji w tym obszarze wymieniono: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W działaniach do 2030 r. ma to się przejawiać w:

- ochronie i promocji dziedzictwa narodowego poprzez
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty;
 - inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez:
 - uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym),
 - likwidację „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument został przyjęty uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjętej 26 marca 2013 r. i jest instrumentem realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

W części Strategii poświęconej diagnozie obszaru „kultura” wskazano na:

- zły stan zabytków,
- niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów chodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury
- deficyt kompetencji kulturowych,

ale wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

Jak główny cel Strategii przyjęto wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W części poświęconej celom, kierunkom interwencji oraz narzędziom realizacji celu przyjęto trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne,
- Cel szczegółowy 2. Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich,
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W strategii podkreślono, iż podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmocnianie prospołecznych postaw i tożsamości opartych na wspólnym dorobku kulturowym, co osiąga się poprzez szacunek do tradycji oraz poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii. Istotnym elementem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego będą działania

ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. Wśród zadań realizowanych w ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze,
- ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury poprzez:
 - dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków,
 - wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii, między innymi poprzez projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania na rzecz zabytków uznanych za Pomniki Historii na tych szlakach,
 - kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zapobieżenie chaosowi reklamowemu i zrównoważonemu planowaniu przestrzeni miejskiej,
 - rozbudowywanie kolekcji dzieł sztuki współczesnej,
 - poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury poprzez między innymi realizację projektu strategicznego „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”, w ramach którego zostaną podjęte następujące zadania:
 - kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach,
 - systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji,
 - inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory,
 - podnoszenie kompetencji cyfrowych,
 - nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej,
- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, między innymi poprzez:
 - realizację do 2022 r. strategicznego projektu „Niepodległa” oraz wykorzystanie instrumentów „polityki pamięci” po 2022 r.
- wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego wymieniono szereg projektów strategicznych, które przypisano do zakresu interwencji, wśród których należy wymienić:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej,
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę (utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw)
- Niepodległa (budowa kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego)

- Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych – których celem jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko miejskich oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach.
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

4.1.6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

16 sierpnia 2010 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa, co jest realizacją zapisu artykułu 13 Konwencji, pkt. d, iii, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łobez, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie województwa, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 przyjęta została w dniu 28 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego. Jest to dokument własny samorządu wojewódzkiego i podstawowy dokument polityki regionalnej określający wizję, cele rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a także działania służące ich realizacji. Sformułowana w niej wizja rozwoju regionu zmierza do uzyskania w perspektywie roku 2030 celów rozwojowych zapewniających wyższą jakość życia mieszkańców regionu, w oparciu o potencjał nowoczesnej gospodarki. W Strategii sformułowano misję województwa, którą jest: „Pomorze Zachodnie – lider niebieskiego i zielonego wzrostu zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców”.

W Strategii za najważniejszy potencjał województwa między innymi uznano wyjątkowość i bogactwo walorów naturalnych (m.in. bogactwo akwenów, a także sąsiadujących z nimi rozległych obszarów leśnych i terenów chronionych) oraz zasoby kulturowe regionu, które sprawiają, że jedną z najważniejszych dziedzin gospodarki Pomorza Zachodniego jest turystyka.

W Strategii podkreślono, że ze względu na swoje uwarunkowania historyczno-geograficzne dziedzictwo kulturowe Pomorza Zachodniego, różni się znacznie od pozostałych województw Polski. Poza powyższymi brak jest w dokumencie odwołań do problematyki ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego regionu.

W Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 wyszczególniono szereg obszarów funkcjonalnych i Gmina Łobez zaliczona została do strefy dalszego oddziaływania obszaru funkcjonalnego subregionalnego zespołu miast.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (PZPWZ)

Obowiązujący obecnie Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego został przyjęty Uchwałą nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r. i wszedł w życie 11 sierpnia 2020 r. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa nie jest aktem prawnym, a jest aktem kierownictwa wewnętrznego i zobowiązuje władze województwa oraz inne podmioty administracji publicznej w zakresie przestrzegania priorytetów rozwojowych i prowadzenia polityki przestrzennej zgodnie z ustalonymi kierunkami. Ustanawia podstawę do konstruowania programów operacyjnych rozwoju województwa. PZPWZ jest też podstawą do formułowania wniosków do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich oceny, pod kątem realizacji celów regionalnych. Samorządom lokalnym i inwestorom Plan dostarcza ponadto informacji, jakie dobre praktyki powinni stosować w gospodarowaniu przestrzenią. Plan uwzględnia między innymi założenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju oraz strategię rozwoju województwa, jest dokumentem o charakterze regionalnym. Stanowi jeden z elementów planowania strategicznego w kontekście koordynacji działań polityki przestrzennej na terenie województwa. Określa między innymi uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie organizacji struktury przestrzennej, infrastruktury technicznej i społecznej, ochrony środowiska czy lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego zalicza gminę Łobez do ośrodka wchodzącego w skład ponadlokalnego zespołu miast wraz z miastami Świdwin, Połczyn Zdrój, Czaplinek, Złocieniec, Drawsko Pomorskie.

W obowiązującym Planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego gmina Łobez znajduje się w ponadregionalnym Obszarze Funkcjonalnym Specjalnej Strefy Włączenia, do której należą obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych, kumulacji negatywnych zjawisk o charakterze społeczno-gospodarczym oraz konfliktów przestrzennych związanych ze sposobem wykorzystania ich potencjału przyrodniczego i kulturowego. Gmina Łobez zalicza się również do Obszaru Funkcjonalnego subregionalnego zespołu miast Strefy Centralnej wraz ze strefą dalszego oddziaływania, który poza Łobzem tworzą Świdwin, Połczyn Zdrój, Czaplinek, Złocieniec, Drawsko Pomorskie.

W opisie krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego zaakcentowano zróżnicowanie województwa z uwagi na odrębne ukształtowanie historyczno-kulturowe, które jest czytelne w układach osadniczych, formach budownictwa, stosowanych materiałach. Różnice te występują między częściami województwa, które w przeszłości należały do Księstwa Pomorskiego, Nowej Marchii oraz historycznej Wielkopolski. Zróżnicowanie to znalazło swoje odbicie w Obszarach Kulturowo-Krajobrazowych (OKK), które są zintegrowaną formą ochrony dziedzictwa kulturowego wraz z ochroną wartościowych walorów krajobrazu (naturalnego, jak i antropogenicznego). Zapisy o konieczności ich wydzielenia i wytyczne dla ich ochrony zawarto między innymi Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami na lata 2013-2017 i na lata 2017-2020 dla Województwa Zachodniopomorskiego. Tereny Gminy Łobez znalazły się w:

- OKK 12 „Dolina Regi” - obszar nad rzeką Regą wraz z położonymi sześcioma historycznymi miastami: Świdwin, Łobez, Resko, Płoty, Gryfice i Trzebiatów. Na Redze funkcjonuje wiele budowli i urządzeń hydrotechnicznych pozostałych po bogatym niegdyś zagospodarowaniu rzeki.

- OKK16 „Kraina Borków”. Jest to kraina starego rodu słowiańskiego i rycerskiego Borków, żyjącego na pograniczu Pomorza i Brandenburgii, na obszarze położonym w zasięgu Pojezierza Ińskiego, Drawskiego oraz Wysoczyzny Łobeskiej, bardzo atrakcyjnym krajobrazowo, o urozmaiconej, pagórkowatej rzeźbie terenu, z licznymi jeziorami i ciekami. Położenie na wyniesieniach, wzgórzach, pozwala na ekspozycję zabudowy wiejskiej i kościołów.

Z tytułu przynależności terenów Gminy Łobez do Obszarów Kulturowo-Krajobrazowych obowiązują:

- ochrona cech topografii terenu,
- ochrona punktów widokowych,
- ochrona sylwet miejscowości,
- ochrona dominant kulturowych,
- ochrona krajobrazu krawędzi dolin,
- ochrona i rewaloryzacja rzecznych budowli hydrotechnicznych,
- tworzenie nowych szlaków turystyczno-historycznych obejmujących zasób budowli hydrotechnicznych
- utrzymanie rolniczego charakteru krajobrazu,
- przeciwdziałanie suburbanizacji.

Na terenie całego województwa występują bardzo korzystne warunki wiatrowe dla rozwoju energetyki wiatrowej. Zgodnie z ustawą, lokalizacja elektrowni wiatrowej następuje wyłącznie na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w odległości od zabudowy mieszkaniowej oraz obszarów objętych formami ochrony przyrody i leśnych kompleksów promocyjnych równej lub większej od dziesięciokrotności wysokości elektrowni wiatrowej, mierzonej od poziomu gruntu do najwyższego punktu budowli, wliczając elementy techniczne, w szczególności wirnik wraz z łopatami (całkowita wysokość elektrowni wiatrowej). Lokalizacja elektrowni wiatrowych, jako elementów dysharmonijnych (dominanty wysokościowe) w krajobrazie powinna być szczególnie wnikliwie rozpatrywana.

4.2.3. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021–2024

Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2021-2024 został przyjęty Uchwałą Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r. Program opracowany został przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, instytucję kultury Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego. Jego bazą stały się doświadczenia z realizacji wcześniejszych Programów - na lata 2008-2012, 2013-2017, 2017-2020 oraz cykliczne sprawozdania z realizacji kolejnych edycji programu, a także wyniki konsultacji z jednostkami samorządów terytorialnych województwa oraz jednostkami organizacyjnymi i instytucjami samorządu województwa. Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego realizuje zadania z zakresu ochrony zabytków występując w podwójnej roli: po pierwsze jako właściciel obiektów zabytkowych oraz jako jednostka samorządu terytorialnego poziomu regionalnego odpowiedzialna za wykonywanie zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na poziomie regionu. Do zadań wynikających z zapisów ustawowych należą przede wszystkim sprawowanie opieki nad zabytkami, do których samorząd województwa posiada tytuł prawny (art. 5 i art. 71 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w związku z art. 6 ust 1 p. 2 ustawy o samorządzie województwa). Podstawowym celem Programu jest ochrona dziedzictwa kulturowego i włączenie go w nurt życia społeczeństwa, poprzez utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie województwa, działania służące utrzymaniu zasobu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków oraz zagospodarowaniu ich w sposób

odpowiadający wartościom zabytkowym oraz potrzebom społecznym - obecnych i przyszłych generacji. W Polityce kulturalnej województwa zachodniopomorskiego zapisano, iż podstawę opracowania programu stanowi analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń.

Podstawowym zadaniem Programu jest wytyczenie celów strategicznych i operacyjnych oraz określenie zadań w perspektywie najbliższych czterech lat. Misją jest poprawa uwarunkowań wpływających na stan zabytków i umocnienie tożsamości lokalnej i narodowej dla rozwoju społeczeństwa województwa zachodniopomorskiego poprzez kulturę, rozumianą jako całość duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Przyjęte do realizacji zadania mają sprzyjać rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków oraz krajobrazu kulturowego i służyć procesom rozwojowym w obszarach gospodarczym, turystyczno-rekreacyjnym i społecznym, w zgodności z polityką Województwa Zachodniopomorskiego oraz Państwa.

<u>Cel perspektywiczny I</u>	
UTRZYMANIE ZABYTKÓW, JAKO INTEGRALNEGO ELEMENTU KRAJOBRAZU KULTUROWEGO BUDUJĄCEGO ŁĄD PRZESTRZENNY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO	
Cel operacyjny I.1	OPIEKA NAD ZABYTKAMI I KRAJOBRAZEM KULTUROWYM W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PLANISTYCZNYCH WOJEWÓDZTWA
Zadanie I.1.1.	<i>Utrzymanie spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami WPONZ WZ</i>
<i>Uzasadnienie: Celem jest utrzymanie spójności dokumentów strategicznych Województwa Zachodniopomorskiego.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie dokumentów, wnioskowanie o uzupełnienie o cele i działania ukierunkowane na ochronę dziedzictwa kulturowego oraz uwzględnienie zapisów WPONZ WZ w innych strategiach i programach WZ.
Zadanie I.1.2.	<i>Uwzględnienie celów WPONZ WZ w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego</i>
<i>Uzasadnienie: Celem jest utrzymanie spójności dokumentów programowych Województwa Zachodniopomorskiego.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzanie zadań realizujących cele ukierunkowane na ochronę zabytków (obszarów i obiektów) z uwzględnieniem WPONZ WZ , • uwzględnianie priorytetów określonych w WPONZ WZ w regulaminach konkursowych dotyczących obszarów i obiektów zabytkowych (np. dofinansowywanie prac konserwatorskich, modernizacyjnych, rewitalizacyjnych przy zabytkach).
Zadanie I.1.3.	<i>Uwzględnienie celów WPONZ WZ w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej</i>
<i>Uzasadnienie: Celem jest utrzymanie spójności dokumentów programowych i planistycznych Województwa Zachodniopomorskiego.</i>	
Działania:	<p>Wprowadzanie celów WPONZ WZ w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktualizacjach Planu Zagospodarowania Przestrzennego WZ, • opracowaniach planistycznych dotyczących obszaru transgranicznego, innych opracowaniach obejmujących wytypowane obszary..
Zadanie I.1.4.	<i>Uwzględnianie celów WPONZ WZ w innych dokumentach programowych WZ, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego</i>
<i>Uzasadnienie:</i>	

<i>Celem jest utrzymanie spójności innych dokumentów programowych Województwa Zachodniopomorskiego..</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> realizacja zadań przyjętych w politykach, strategiach programowych WZ z uwzględnieniem zapisów WPOnZ WZ
Zadanie I.1.5.	Wspieranie procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków
<i>Uzasadnienie: Celem jest uzyskanie pełnej wiedzy o zasobie kulturowym i zabytkach w poszczególnych gminach i sprawowanie prawidłowej formy opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego. Pośrednim celem jest dostęp do środków finansowych w konkursach dotacyjnych JST na prace konserwatorskie.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> szkolenia/warsztaty w JST, propagowanie korzyści tworzenia gminnych ewidencji zabytków (GEZ) oraz gminnych (GPOnZ) i powiatowych programów opieki nad zabytkami (PPOnZ).
Zadanie I.1.6.	Monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków
<i>Uzasadnienie: Celem jest utrzymanie spójności dokumentów strategicznych Województwa Zachodniopomorskiego.</i>	
<i>Uzasadnienie: Celem jest aktualizacja wiedzy o stanie prawnym dotyczącym zabytków i dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury współczesnej</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> monitorowanie projektów ustaw, rozporządzeń i aktów prawnych dotyczących ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury współczesnej, udział w otwartych konsultacjach na temat przedstawianych projektów, udział w pracach zespołów samorządowych działających w zakresie dziedzictwa, ochrony zabytków, w tym dóbr kultury współczesnej, składanie uwag do projektów i dokumentów w dziedzinie kultury i dziedzictwa narodowego, przygotowywanych przez WZ.
Cel operacyjny I.2	INTEGRACJA OPIEKI NAD DZIEDZICTWEM, KRAJOBRAZEM KULTUROWYM I ŚRODOWISKIEM PRZYRODNICZYM
Zadanie I.2.1.	Opracowanie Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego
<i>Uzasadnienie: Zadanie wynikające z ustawy. Budowa systemu ochrony krajobrazu, jako jedności przyrodniczo-kulturowej jest zgodna z zapisami prawa i wytycznymi obowiązujących konwencji. Ochrona przestrzeni publicznej, jaką jest krajobraz, należy do sfery interesu publicznego</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> identyfikacja, charakterystyka i ocena krajobrazów na obszarze województwa, wskazanie krajobrazów priorytetowych, zagrożeń i możliwości zachowania ich wartości, rekomendacje ich ochrony, określenie lokalnych form architektonicznych dla krajobrazów priorytetowych, identyfikacja obszarów o wysokich walorach historycznych / kulturowych / estetycznych (w tym dóbr kultury współczesnej) proponowanych do objęcia ochroną, analiza i ew. weryfikacja Obszarów Kulturowo-Krajobrazowych OKK w kontekście wyniku audytu , popularyzacja idei zintegrowanej ochrony kulturowo-krajobrazowej i Obszarów Kulturowo-Krajobrazowych województwa zachodniopomorskiego.
Zadanie I.2.2.	Wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego
<i>Uzasadnienie: Ochronę krajobrazu kulturowego może zapewnić wykorzystanie zapisów Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, w tym powołanie parków kulturowych, funkcjonowanie OKK, zapisy w Audycie Krajobrazowym WZP. Ochrona powinna uwzględniać także inicjatywy lokalne. Obszary o wartościach kulturowo-krajobrazowych, jako obszary o określonej specyfice, zostały wskazane w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> propagowanie idei tworzenia parków kulturowych, jako zintegrowanej formy ochrony krajobrazu i lokalnych wartości kulturowych, propagowanie idei obszarów kulturowo-krajobrazowych, w oparciu o zapisy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, <ul style="list-style-type: none"> współdziałanie z lokalnymi samorządami w zakresie przygotowywania opracowań studialnych i projektowych stanowiących podstawę merytoryczną do tworzenia parków kulturowych.

Cel operacyjny I.3	BADANIE, DOKUMENTOWANIE I DIGITALIZACJA ZABYTEKÓW ORAZ ELEMENTÓW DZIEDZICTWA
Zadanie I.3.1.	Poszerzanie metodologii badań i dokumentacji stanu zabytków i elementów dziedzictwa kulturowego
<p><i>Uzasadnienie:</i> Unowocześnienie sposobu badań i dokumentacji zabytków wynika z postępu technologicznego i wymogów współczesnego społeczeństwa w zakresie komunikacji. Niezbędne jest wyposażenie instytucji w nowoczesny sprzęt.</p>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wyposażenie w innowacyjne narzędzia i technologie, • podnoszenie kwalifikacji pracowników, szkolenia w zakresie oprogramowania i najnowszych narzędzi technologicznych.
Zadanie I.3.2.	Cyfryzacja wytypowanych elementów zabytkowego dziedzictwa
<p><i>Uzasadnienie:</i> Nowoczesna ochrona zabytków będzie prowadzona poprzez wykonanie cyfrowych dokumentacji i inwentaryzacji (chmura punktów) wytypowanych obiektów</p>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadzanie specjalistycznych prac badawczych i dokumentacyjnych (w tym fotogrametria, skaning laserowy 3D), • digitalizacji (archiwizacja) dokumentacji konserwatorskich z wykorzystaniem najnowszych metod i technologii cyfrowych.
Cel operacyjny I.4	POPRAWA MATERIALNEGO STANU ZABYTEKÓW
Zadanie I.4.1.	Opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu
<p><i>Uzasadnienie:</i> Budowle wzniesione w rodzimej konstrukcji ryglowej należą do cennych, wyróżniających się w skali kraju, elementów krajobrazu kulturowego, o szczególnym znaczeniu dla tożsamości województwa zachodniopomorskiego. Są także najbardziej zagrożone z uwagi na nietrwałość drewnianego budulca..</p>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja wiedzy o stanie zachowania budownictwa ryglowego, • identyfikacja zagrożeń, • popularyzacja zasad prawidłowych prac budowlanokonserwatorskich dla budownictwa ryglowego, • przeznaczanie środków Samorządu Województwa na działania związane z poprawą stanu technicznego i popularyzacją wiedzy o budownictwie ryglowym, • specjalistyczne szkolenia, warsztaty, • tworzenie warunków sprzyjających współpracy - w tym z województwem pomorskim (skansen Swołowo, Kraina w Kratę).
Zadanie I.4.2.	Działania na rzecz utworzenia parku etnograficznego i tworzenia „Wirtualnego skansenu przy drodze OD STAREGO KRAKOWA DO NOWEGO WARPNA”
<p><i>Uzasadnienie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - budownictwo ryglowe jako wyznacznik regionu, - brak skansenu (parku etnograficznego) prezentującego pełnego spektrum dziedzictwa kulturowego Pomorza Zachodniego, - mała liczba chłopskich obiektów ryglowych wpisanych do rejestru zabytków, - kompleksowa promocja i ochrona ryglowego dziedzictwa kulturowego, - wzmocnienie turystycznej atrakcyjności województwa w pasie nadmorskim, - rozwój wirtualnego skansenu 	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wytypowanie obiektów i nawiązanie współpracy z właścicielami nieruchomości, • opracowanie wg jednolitego wzoru dokumentacji obiektów skansenowskich z określeniem stanu zachowania (w tym zagrożeń) oraz koniecznych prac remontowo-konserwatorskich, • opracowanie zasad zwiedzania obiektów, • opracowanie tablic informacyjnych przy obiektach, • wizualizacja i promocja trasy na stronach www, • szkolenie właścicieli zabytków i przewodników w zakresie prezentacji i pozyskiwania dotacji na remonty obiektów skansenowskich, • tworzenie warunków sprzyjających współpracy ponadregionalnej (np. w obrębie „Kraina w Kratę”, nadodrzańskiej: polsko-niemieckiej,
Zadanie I.4.3.	Opieka nad zabytkami i zasobem materialnego dziedzictwa

<i>Uzasadnienie:</i> <i>Różnorodność zasobu zabytkowego województwa zachodniopomorskiego wymaga stałej aktualizacji identyfikacji zagrożeń i wspierania na rzecz podniesienia rangi zabytków.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentacja elementów materialnego dziedzictwa w tym: budownictwa kamiennego, średniowiecznych umocnień miast zachodniopomorskich i historycznych zespołów urbanistycznych, zespołów dworsko-parkowo-folwarcznych, zabytków techniki, • identyfikacja zagrożeń i określenie potrzeb, • popularyzacja zasad właściwej konserwacji i rewaloryzacji, • tworzenie bazy danych o zasobie, umożliwiającej opracowanie np. szlaku kulturowego czy turystycznego, • wspieranie działań na rzecz podniesienia znaczenia dziedzictwa przez uznanie za Pomnik Historii i wpis na listę UNESCO.
Zadanie I.4.4.	<i>Wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami</i>
<i>Uzasadnienie:</i> <i>Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem czy kradzieżą jest niewystarczające i wymaga poprawy. Ustawa nakłada na JST oraz właścicieli obowiązki tworzenia programów ochrony</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań na rzecz konieczności tworzenia przez właścicieli i posiadaczy zabytków planów ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego oraz ich aktualizacji, • udzielanie dotacji na montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej obiektów zabytkowych, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowania zabytków ruchomych, • promowanie zasadności odpowiedniego zabezpieczania, szkolenia.
Zadanie I.4.5.	<i>Wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami („dobre praktyki” konserwacji i rewaloryzacji zabytków)</i>
<i>Uzasadnienie:</i> <i>Prowadzenie prawidłowej opieki nad zabytkami wymaga specjalistycznej wiedzy i znajomości procedur prawnych. Konieczne jest wspieranie właścicieli prywatnych i instytucjonalnych w tego typu działaniach</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentowanie aktualnego stanu zabytków, • opiniowanie konieczności podejmowania prac i działań dla jednostek zewnętrznych, • prowadzenie badań, opracowanie ekspertyz i dokumentacji dotyczących zabytków poprzez wyspecjalizowane instytucje Samorządu Województwa. • organizacja warsztatów, prelekcji, wystaw, konferencji, seminariów, • przygotowanie materiałów nt. prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków, • promowanie „dobrych praktyk”, publikacja na stronie internetowej.
Cel operacyjny I.5	WSPÓŁODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA ZABYTKI I LOKALNE DZIEDZICTWO
Zadanie I.5.1.	<i>Wspieranie samorządów lokalnych w działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków (np. gminne i powiatowe programy opieki, gminne ewidencje zabytków, plany ochrony na wypadek sytuacji kryzysowych)</i>
<i>Uzasadnienie:</i> <i>Prowadzenie prawidłowej opieki nad zabytkami wymaga specjalistycznej wiedzy i znajomości procedur prawnych. JST są ustawowo zobowiązane do tworzenia specjalistycznych programów i ewidencji. Wskazane jest wspieranie JST w działaniach ochronnych i opiekuńczych wobec zabytków.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja szkoleń dotyczących ochrony zabytków, np. gminnych i powiatowych programów opieki, gminnych ewidencji zabytków, planów ochrony na wypadek sytuacji kryzysowych, na wniosek JST.
Cel operacyjny I.6.	UTRZYMANIE W DOBRYM STANIE ZABYTKÓW STANOWIĄCYCH WŁASNOŚĆ WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO I UŻYTKOWANYCH PRZEZ JEDNOSTKI WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO
Zadanie I.6.1.	<i>Prowadzenie prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu WZ</i>

<i>Uzasadnienie:</i> W budynkach zabytkowych funkcjonuje wiele instytucji WZ – np. Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, Ogrody Przelewice czy jednostki oświatowe (np. Zespół Szkół w zespole Kückenmühle w Szczecinie) i służby zdrowia (np. szpitale). Budynkom towarzyszą często zespoły zabytkowej zieleni. Zapewnienie w budżecie WZ środków finansowych jest niezbędne dla utrzymania zabytków w niepogorszonym stanie.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • coroczne monitorowanie potrzeb remontowych i inwestycyjnych, • składanie propozycji do budżetu WZ, • planowanie harmonogramu inwestycji i remontów, • zapewnienie finansowania inwestycji, • nadzór nad inwestycjami.
Zadanie I.6.2.	Opracowanie bazy danych obiektów zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu WZ – ujętych w rejestrze zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencjach zabytków
<i>Uzasadnienie:</i> Obiekty będące w posiadaniu WZ znajdują się często w rejestrze zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Utworzenie bazy danych pozwoli na lepsze zarządzanie majątkiem województwa, oraz rozpoznanie zagrożeń i potrzeb remontowych.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie koncepcji baz danych, • przygotowanie sytemu informatycznego, • rozpoczęcie procesu gromadzenia danych.
Zadanie I.6.3.	Wspieranie działań na rzecz tworzenia planów ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego oraz ich aktualizacji, dla zabytków wpisanych do rejestru, należących do województwa zachodniopomorskiego
<i>Uzasadnienie:</i> Obiekty będące w posiadaniu WZ znajdujące się w rejestrze zabytków, zgodnie z zapisami art. 88 ust.2 ustawy o ochronie zabytków, wymagają opracowania planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz ich corocznej aktualizacji.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznanie stanu wykonania planów i ich aktualizacji, • zapewnienie środków finansowych na opracowanie planów, • wspieranie jednostek organizacyjnych użytkujących zabytki wpisane do rejestru, w tworzeniu planów.
<u>Cel perspektywiczny II</u>	
ZWIĘKSZANIE ATRAKCYJNOŚCI ZABYTKÓW W PROCESIE AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I TURYSTYCZNEJ WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO	
Cel operacyjny II.1	TWORZENIE WARUNKÓW FINANSOWYCH I ORGANIZACYJNYCH OPIEKI NAD ZABYTKAMI I DZIEDZICTWEM KULTUROWYM REGIONU
Zadanie II.1.1.	Finansowanie z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z opieką nad zabytkami - np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków
<i>Uzasadnienie:</i> Samorząd województwa ma ustawowe prawo udzielania dotacji na prace remontowe i konserwatorskie oraz inne działania przy zabytkach ujętych w rejestrze zabytków i gminnych ewidencjach zabytków. Wsparcie finansowe właścicieli zabytków pozwoli na polepszenie stanu zabytków położonych na obszarze województwa.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • przeznaczenie funduszy w budżecie WZ na zadania związane z rewitalizacją obszarów zabytkowych i aktywizacją gospodarczą w oparciu o zasoby zabytkowe, zgodnych z priorytetami WPOnZ WZ, • zapewnienie w budżecie samorządu województwa środków finansowych na udzielenie dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane oraz działania edukacyjne przy obiektach zabytkowych, • coroczny konkurs na dotacje na prace konserwatorskie w oparciu o środki budżetowe WZ, • coroczny konkurs na działania edukacyjne, wydawnicze w zakresie opieki nad zabytkami.

Zadanie II.1.2.	<i>Finansowanie z funduszy strukturalnych i zewnętrznych w dyspozycji WZ zadań związanych z opieką nad zabytkami</i>
<i>Uzasadnienie: Samorząd województwa może wspierać finansowo zadania związane z opieką nad zabytkami poprzez fundusze np. RPO i PROW. Wsparcie finansowe właścicieli zabytków pozwoli na polepszenie stanu zabytków położonych na obszarze województwa.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków konkursowych zapewniających wykorzystanie funduszy strukturalnych i zewnętrznych na zadania związane z rewitalizacją obszarów zabytkowych i aktywizacją gospodarczą w oparciu o zasoby zabytkowe, • postępowania konkursowe z wykorzystaniem wiedzy specjalistów instytucji kultury SWZ, • dofinansowywanie prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z zabytkami stanowiącym o tożsamości kulturowej województwa i zgodnych z priorytetami WPOnZ WZ.
Cel operacyjny II.2	ZWIĘKSZANIE ROLI ZABYTKÓW W ROZWOJU TURYSTYKI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
Zadanie II.2.1.	<i>Rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie</i>
<i>Uzasadnienie: Istniejące systemy informacji o zabytkach dostępnych turystycznie położonych na obszarze województwa wymagają stałego rozwoju i aktualizacji (w tym np. aplikacje na urządzenia mobilne).</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznanie zabytków dostępnych turystycznie (zabytków budownictwa i architektury, gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach i in.), • opracowanie informacji o wartościach zabytkowych obiektów, • tworzenie kalendarza cyklicznych imprez związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego województwa, • rozbudowa specjalistycznych portali (strony internetowe www) i aplikacji na urządzenia mobilne.
Zadanie II.2.2.	<i>Rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne</i>
<i>Uzasadnienie: Istniejące tematyczne szlaki turystyczne oparte o zabytki położone na obszarze województwa wymagają stałego rozwoju i aktualizacji – ze szczególnym uwzględnieniem szlaku Gryfitów</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie finansowe i organizacyjne inicjatyw (w tym lokalnych samorządów, społeczności i organizacji pozarządowych) na rzecz budowy tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu – ze szczególnym uwzględnieniem szlaku Gryfitów, • wspieranie działań na rzecz włączenia województwa zachodniopomorskiego do europejskiej sieci szlaków kulturowych, mających szczególne znaczenie dla tożsamości i kultury Europy.
Zadanie II.2.3.	<i>Działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze</i>
<i>Uzasadnienie: Wspieranie działań na rzecz zagospodarowania turystycznego zabytków położonych na obszarze województwa ma na celu utrzymanie zasobu i zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • promocja i wspieranie działań mających na celu zagospodarowanie na cele turystyczne zabytkowych obiektów.
Zadanie II.2.4.	<i>Budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego</i>
<i>Uzasadnienie: Wspieranie działań na rzecz budowy produktów turystycznych i kulinarnych z wykorzystaniem tradycji regionalnych na obszarze województwa ma na celu utrzymanie zasobu i zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa.</i>	

Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • upowszechnianie wiedzy na temat elementów dziedzictwa kulturowego posiadającego potencjał produktu turystycznego (w tym w oparciu o elementy dziedzictwa niematerialnego), • wspieranie inicjatyw samorządów i organizacji mających na celu tworzenie lokalnych i regionalnych produktów turystycznych i kulinarnych.
Cel operacyjny II.3	TWORZENIE MIEJSC PRACY ZWIĄZANYCH Z OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI
Zadanie II.3.1.	<i>Wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji</i>
<i>Uzasadnienie: Wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki, w tym rozwój agroturystyki w obiektach historycznych, ma na celu utrzymanie zasobu i zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa oraz tworzenie nowych miejsc pracy.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie finansowe i organizacyjne inicjatyw na rzecz rozwoju oferty turystycznej oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, • promocja i wspieranie działań mających na celu zagospodarowanie na cele turystyczne zabytkowych obiektów.
<u>Cel perspektywiczny III</u> WZMACNIANIE OTWARTEGO SPOŁECZEŃSTWA POPRZEZ WZROST I POPULARYZACJĘ WIEDZY O ZABYTKACH I DZIEDZICTWIE KULTUROWYM WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO	
Cel operacyjny III.1	WZMACNIANIE INSTYTUCJI I ORGANIZACJI ZAJMUJĄCYCH SIĘ PROMOCJĄ I EDUKACJĄ REGIONALNĄ
Zadanie III.1.1.	<i>Tworzenie warunków organizacyjnych dla funkcjonowania i rozwoju instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym i zabytkami województwa</i>
<i>Uzasadnienie: Jednostki kultury działające w sferze historycznego dziedzictwa kulturowego prowadzone są lub współprowadzone przez samorząd Województwa Zachodniopomorskiego, jako wysoko wyspecjalizowane ośrodki realizujące zadania z różnych dziedzin kultury i nauki, na rzecz społeczności lokalnej i ponadregionalnej.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • współprowadzenie Muzeum Narodowego w Szczecinie - instytucji kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, • prowadzenie Książnicy Pomorskiej - instytucji kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, • prowadzenie Biura Dokumentacji Zabytków - instytucji kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, • prowadzenie Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie - instytucji kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, • prowadzenie Ogrodów Przelewice – CKOWiEE – instytucji kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, • realizacja zadań pozostających w kompetencjach wydziału ds. Kultury, Nauki i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego WZ.
Zadanie III.1.2.	<i>Wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych</i>
<i>Uzasadnienie: Lokalne muzea i izby regionalne gromadzą i chronią dziedzictwo kulturowe, przyczyniając się do budowania tożsamości regionalnej.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • Inicjowanie i wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem i rozwojem lokalnych muzeów lub izb regionalnych.
Cel operacyjny III.2	EDUKACJA I PROMOCJA ZABYTKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Zadanie III.2.1.	Organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, Europejskie Dni Dziedzictwa, Noce Muzeów
<i>Uzasadnienie:</i> Wydarzenia Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa łączą wątki ideowo-programowe Europejskich Dni Dziedzictwa, organizowanych od lat na Pomorzu Zachodnim i objętych patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego, z bardzo silnie wyeksponowaną specyfiką kulturową i historyczną regionu. Publikacje i spotkania mają charakter bezpłatny, popularyzatorski i edukacyjny, dotyczą regionu, by dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • promocja idei ZDD i EDD na terenie województwa zachodniopomorskiego, • koordynacja działań lokalnych realizatorów, • organizowanie corocznej inauguracji wojewódzkiej ZDD i EDD z udziałem władz samorządowych, z wręczaniem odznak Gryfa Zachodniopomorskiego, wyróżnień Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego „Swojskie Zabytki” itp., • promocja wydarzeń ZDD i EDD – wydawnictwa, plakaty, foldery, strona internetowa, • organizacja wydarzeń popularyzujących dziedzictwo i przestrzenie kulturowe regionu, np. konkursu „Piękna Zachodniopomorska Wieś”
Zadanie III.2.2.	Włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa
<i>Uzasadnienie:</i> Problematyka dziedzictwa kulturowego włączona do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa, w szczególności kierowanych do młodego pokolenia, przyczynia się do rozwoju dobrych praktyk - np. Od ziarenka do bochenka, Tradycyjne żniwa w zabytkowej zagrodzie.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca przy budowie programów edukacyjnych w oparciu o wiedzę o historii i dziedzictwie kulturowym, • promocja zagadnień w wydawnictwach oświatowych (np. w Zachodniopomorskim Dwumiesięczniku Oświatowym Refleksje).
Zadanie III.2.3.	Popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków
<i>Uzasadnienie:</i> Popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa (z uwzględnieniem dynastii Gryfitów) w aspekcie regionalnym, ponadregionalnym i międzynarodowym	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie finansowe i organizacyjne inicjatyw (w tym JST, społeczności i organizacji pozarządowych, środowisk zawodowych) na rzecz popularyzacji wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym regionu, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa Gryfitów, a także zasad opieki nad zabytkami, • przygotowanie i publikacja wydawnictw edukacyjnych i popularyzatorskich o zabytkach materialnych i niematerialnych dotyczących historii Pomorza Zachodniego, w tym dynastii Gryfitów, • organizacja konkursów związanych z wiedzą o historii Pomorza, dynastii Gryfitów i jej dziedzictwie, • wsparcie eksperckie/specjalistyczne z wykorzystaniem nowych technologii cyfrowych.
Zadanie III.2.4.	Kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu
<i>Uzasadnienie:</i> Pomorze Zachodnie stanowi obszar o szczególnie skomplikowanej historii. Ścierały się tutaj wielkie mocarstwa, ideologie, armie. Budowa społeczeństwa świadomego tych dziejów wymaga zaangażowania samorządu województwa poprzez instytucje własne, współpracę ponadregionalną i międzynarodową.	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z partnerami krajowymi i zagranicznymi w sferze wiedzy historycznej i budowania postaw patriotycznych (dotyczących np. Rejonu Pamięci Narodowej Gminy Cedynia – Mieszkowice, Wału Pomorskiego, Kołobrzegu, obozów jenieckich i obozów pracy przymusowej na terenie województwa zachodniopomorskiego) oraz kultywowania tradycji niepodległościowych, w tym Błękitnej Armii gen. Hallera,

	<ul style="list-style-type: none"> • promowanie wydarzeń patriotycznych, • popularyzacja wiedzy na temat dziedzictwa współczesnego,
Cel operacyjny III.3	WSPIERANIE DZIAŁAŃ SPRZYJAJĄCYCH INTEGRACJI TRANSGRANICZNEJ
Zadanie III.2.1.	<i>Wspieranie działań badawczych i organizacja wydarzeń związanych z transgraniczną popularyzacją dziedzictwa regionu</i>
<i>Uzasadnienie: Uwarunkowania historyczne i polityczne regionu wymagają współpracy międzynarodowej i transgranicznej w sferze promocji, badań, rozwoju nauki w aspekcie dziedzictwa kulturowego.</i>	
Działania:	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja konferencji, sympozjów, • wspieranie programów badawczych uczelni, • wielojęzyczne materiały promocyjne, w tym nośniki, aplikacje, • wymiany międzynarodowe z uwzględnieniem popularyzacji walorów dziedzictwa kulturowego WZ.

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

4.3.1. Program opieki nad zabytkami powiatu łobeskiego

Do chwili obecnej nie uchwalono Programu, nie istnieje także program za lata ubiegłe.

4.3.2. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych Powiatu łobeskiego.

Powiat Łobez posiada aktualny Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych. Dokument nie jest on dostępny na stronach internetowych powiatu chełmskiego prezentowane poniżej uwagi dotyczą modelowego planu ochrony zabytków.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na wykonywaniu następujących przedsięwzięć:

- prace przygotowawcze w okresie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- prace w okresie podwyższonej gotowości, to jest w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia,
- reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- zabezpieczenie i dokumentowanie po zakończeniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

4.3.3. Inicjatywy Lokalne o charakterze regionalnym

Lokalna Grupa Działania „Centrum Inicjatyw Wiejskich”

Stowarzyszenie „Centrum Inicjatyw Wiejskich” zostało powołane w 2008 roku przez przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego wszystkich 5 gmin wchodzących w skład powiatu łobeskiego: Dobra, Łobez, Radowo Małe, Resko i Węgorzyno i jest wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego. Powołania Lokalnej Grupy Działania miało na celu efektywne pozyskiwanie i zarządzanie środkami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (Osi 4). Do statutowych zadań Lokalnej Grupy Działania „Centrum Inicjatyw Wiejskich” należy:

- działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich,

- aktywizowanie ludności wiejskiej,
- realizacja lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez Lokalną Grupę Działania,
- upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich.

LGD „Centrum Inicjatyw Wiejskich” realizuje obecnie Lokalną Strategię Rozwoju Centrum Inicjatyw Wiejskich na lata 2014-2020, zaktualizowaną w sierpniu 2020 r. i przyjętą przez Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia Centrum Inicjatyw Wiejskich. Dokument ten do chwili obecnej nie został zastąpiony nową Strategią, co zapewne wynika z wchodzącej w 2021 nowej perspektywy finansowania na lata 2021-2027 i nowych priorytetów, jakie będą w niej obowiązywały – z zapowiedzi dotyczących nowego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich wynika, że mają pozostać zmniejszone środki na inwestycje.

Kontrakt Samorządowy Strefa Centralna

Gmina Łobez jest partnerem Kontraktu Samorządowego Strefa Centralna, wraz z gminami należącymi do powiatu łobeskiego, oraz gminami należącymi do powiatów: drawskiego i świdwińskiego. Liderem przedsięwzięcia jest powiat drawski, a zakres wsparcia obejmuje:

- tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego;
- zrównoważoną multimodalną mobilność miejską;
- zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3;
- upowszechnienie edukacji przedszkolnej;
- wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe;
- wsparcie ośrodków popularyzujących naukę.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łobez zgodny jest z następującymi dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią akt prawa miejscowego i podstawę planowania przestrzennego w gminie stanowiąc powszechnie obowiązujące przepisy na terenie gminy, określający przeznaczenie, warunki zagospodarowania, zabudowy terenu a także rozmieszczenia inwestycji celu publicznego. Na terenie Gminy Łobez obowiązuje 14 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W prezentowanym poniżej zestawieniu ujęto wszystkie obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Łobez, z informacją dotyczącą zapisów ochrony dóbr kultury oraz poniżej tabeli z przytoczeniem zapisów ochronnych w planach, w których takie zapisy się pojawiły.

Lp.	Nr Uchwały	nazwa planu	Uwagi dotyczące zapisów z zakresu
-----	------------	-------------	-----------------------------------

			ochrony dóbr kultury
1.	Uchwała z dnia 29 grudnia 2001r. Nr XXXV/289/01 Rady Miejskiej w Łobzie	Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez - działki nr 88/2, 88/5 i części działki 87. - działki nr 906/3. - działki 945.	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
2.	Uchwała z dnia 21 grudnia 2001r. Nr XXXIV/282/01 Rady Miejskiej Łobzie	Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez, obręb Suliszewice- działka nr 38/17.	Brak zapisów
3.	Uchwała z dnia 21 grudnia 2001r. Nr XXXIV/281/01 Rady Miejskiej w Łobzie	Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez obręb Poradz- dz. nr 59/1, 59/2.	Brak zapisów
4.	Uchwała z dnia 05 września 2007r. Nr XIII/66/07 Rady Miejskiej w Łobzie	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu obrębu Bełczna, Poradz i Kłępnicza pod lokalizację elektrowni wiatrowych wraz z urządzeniami infrastruktury towarzyszącej.	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
5.	Uchwała z dnia 25 kwietnia 2008r. Nr XXIII/144/08 Rady Miejskiej w Łobzie	Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez.(ul. Szymanowskiego)	Brak zapisów
6.	Uchwała z dnia 03 września 2008r. Nr XXVIII/172/08 Rady Miejskiej w Łobzie	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez „Cmentarz”.	Brak zapisów
7.	Uchwała Nr L /318/10 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 25 lutego 2010	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego pod lokalizację farm elektrowni wiatrowych w obrębie Karwowo gmina Łobez (farma „Karwowo”) oraz w obrębie Zachełmie gmina Łobez(farma „Meszne”)	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
8.	Uchwała Nr LII /337/10 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 28 kwietnia 2010 r. Uchwała Nr XVII/147/12 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 30 maja 2012 r. Uchwała Nr XXXIII/333/13 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 4 września 2013 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez, obszar „Drawska” Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez, obszar „Drawska” Obwieszczenie Rady Miejskiej w Łobzie w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały Nr LII /337/10 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 28 kwietnia 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego Nr 53, poz. 1071).w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez, obszar „Drawska”	Brak zapisów
9.	Uchwała Nr XXXIII/332/13 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 4 września 2013 r	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez, obszar „Osiedle Leśne”	Brak zapisów

10.	Uchwała Nr XLI/398/14 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 7 kwietnia 2014 r	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla trasy przebiegu linii elektroenergetycznej 110 kV	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
11.	Uchwała Nr XLI/399/14 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 7 kwietnia 2014 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla trasy przebiegu linii elektroenergetycznej 110 kV	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
12.	Uchwała nr XLVI/436/14 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 12 września 2014 r	Plan zagospodarowania przestrzennego pod lokalizację elektrowni wiatrowych w części obrębów Zagórzycze, Zajezierze i Rożnowo Łobeskie w gminie Łobez	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
13.	Uchwała Nr XX/143/2016 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 29 kwietnia 2016 r.	Plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez dla działki nr ewid. 138, obręb nr 1 miasta Łobez	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury
14.	Uchwała Nr XXXV/273/2017 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 26 października 2017 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez - Karwowo	w planie zapisy dotyczące dóbr kultury

Poniżej przytoczono w pełnym brzmieniu te fragmenty tekstów Uchwał, które odnoszą się do ochrony dóbr kultury.

5.1.1.1. Uchwała z dnia 29 grudnia 2001r. Nr XXXV/289/01 Rady Miejskiej w Łobzie: Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez - działki nr 88/2, 88/5 i części działki 87; działki nr 906/3, działki 945.

USTALENIA SZCZEGÓŁOWE

2. Ustalenia w zakresie ochrony środowiska..

2. Na części terenu zmiany znajduje się stanowisko archeologiczne „WIII” — ograniczonej ochrony konserwatorskiej. Ustala się:

- a) uzgodnienie i opiniowanie wszelkich poczynań inżynierskich, budowlanych i innych podejmowanych w obrębie granic strefy ochrony stanowiska archeologicznego przez służbę konserwatorską,
- b) w przypadku podjęcia realizacji inwestycji obowiązuje przeprowadzenie interwencyjnych badań archeologicznych na koszt inwestora.

Właściciele, użytkownicy terenu i inwestorzy zobowiązani są do zawiadomienia służby ochrony zabytków o podjęciu działań inwestycyjnych, remontowych lub innych związanych z robotami ziemnymi z wyprzedzeniem minimum dwu tygodni.

- c) rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia służby ochrony zabytków.

5.1.1.2. Uchwała z dnia 05 września 2007r. Nr XIII/66/07 Rady Miejskiej w Łobzie: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu obrębu Belczna, Poradz i Kłępnica pod lokalizację elektrowni wiatrowych wraz z urządzeniami infrastruktury towarzyszącej.

Przepisy ogólne

§ 3. 1. Ustalenia z zakresu ochrony środowiska kulturowego:

- 1) na terenie objętym planem znajduje się stanowisko archeologiczne objęte strefą „W.II.” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych: Kłępnica, stan. 3 (AZS: 24-15/35), Poradz, stan. 5 (AZS: 25-15/50), Poradz, stan. 6 (AZS: 25-15/51) i Poradz, stan. 7 (AZS: 25-15/52), dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami.

W strefie „W II” obowiązuje:

- a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,

- b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- 2) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.III.” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych: Kłępnic, stan. 4 (AZS: 24-15/36), Kłępnic, stan. 5 (AZS: 24-15/37), Kłępnic, stan. 6 (AZS: 24-15/38), Kłępnic, stan. 7 (AZS: 24-15/39), Kłępnic, stan. 8 (AZS: 24-15/40), Kłępnic, stan. 27 (AZS: 24-16/155), Kłępnic, stan. 28 (AZS: 24-16/159), Poradz, stan. 8 (AZS: 25-15/53), Poradz, stan. 9 (AZS: 25-15/54), Poradz, stan. 17 (AZS: 24-15/41) i Prusinowo stan. 6 (AZS: 25-15/72), polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych.
- Strefa „W.III.” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej.
- Obowiązuje:
- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

5.1.1.1. Uchwała Nr L /318/10 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 25 lutego 2010: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego pod lokalizację farm elektrowni wiatrowych w obrębie Karwowa gmina Łobez (farma „Karwowo”) oraz w obrębie Zachelmie gmina Łobez (farma „Meszne”).

Rozdział 2

Przepisy ogólne

§ 3. 3. Ustalenia z zakresu ochrony środowiska kulturowego:

- 1) na terenie objętym planem znajduje się stanowisko archeologiczne objęte strefą „W II” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami; w strefie „W II” obowiązuje:
- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- 2) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W III” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych; strefa „W III” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej, w granicach których obowiązuje:
- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

5.1.1.2. Uchwała Nr XXXIII/332/13 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 4 września 2013: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez, obszar „Osiedle Leśne”

Rozdział 1.

Ustalenia ogólne

§ 5. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

1. W ramach obszaru planu nie występują tereny i obiekty podlegające ochronie.

3. Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawiązania kulturowe podlegają ochronie prawnej na podstawie przepisów odrębnych;

5.1.1.3. Uchwała Nr XLI/398/14 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 7 kwietnia 2014 r.: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla trasy przebiegu linii elektroenergetycznej 110 kV.

Rozdział 2.

Ustalenia ogólne

§ 2. 3. W zakresie ochrony i kształtowania ładu przestrzennego ustala się:

- 6) fragment terenu opracowania objęty granicami proponowanego do utworzenia zespołu przyrodniczo – krajobrazowego o znaczeniu lokalnym ZPK – 1 „Bełczna – Poradz” obowiązują:
- e) uporządkowanie zabytkowych parków w Bełcznej i Poradzu;

§ 2. 5. Ustalenia z zakresu ochrony środowiska kulturowego:

- 1) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.II.” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami; w strefie „W II” obowiązują:
 - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- 2) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.III.” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych; strefa „W.III.” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej, w granicach których obowiązują:
 - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków

5.1.1.4. Uchwała Nr XLI/399/14 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 7 kwietnia 2014 r.: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla trasy przebiegu linii elektroenergetycznej 110 kV

Rozdział 2.

Ustalenia ogólne

§ 2. 5. Ustalenia z zakresu ochrony środowiska kulturowego. Na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.III.” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych; strefa „W.III.” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej, w granicach których obowiązują:

- a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
- b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

5.1.1.5. Uchwała nr XLVI/436/14 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 12 września 2014 r.: Plan zagospodarowania przestrzennego pod lokalizację elektrowni wiatrowych w części obrębów Zagórzyce, Zajezierze i Rożnowo Łobeskie w gminie Łobez

Rozdział 2.

Przepisy ogólne

§ 3. 3. Ustalenia z zakresu ochrony środowiska kulturowego.

- 1) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.II.” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami; w strefie „W II” obowiązuje:
 - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.
 - 2) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.III.” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych; strefa „W.III.” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej, w granicach których obowiązuje:
 - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.
 - 3) zgodnie z rysunkiem planu ustala się granicę Strefy „K” - ochrony krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym - fragment zabytkowego parku w Rożnowie Łobeskim, wpisany do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ nr 828), ochronie podlega historyczna granica założeń zieleni komponowanej, rozplanowanie i skład gatunkowy zieleni, rozplanowanie dróg i ścieżek oraz mała architektura. Obowiązuje:
 - a) zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja wyżej wymienionych elementów zagospodarowania założeń zieleni,
 - b) wyłączenie spod zabudowy terenu, z dopuszczeniem zabudowy w miejscu zniszczonych obiektów lub w miejscu wskazanym na podstawie projektu rewaloryzacji parku,
 - c) oczyszczenie zespołu parkowego oraz odmulenie zbiorników wodnych,
 - d) likwidacja wtórnych dróg przejazdowych,
 - e) współdziałanie na etapie sporządzania dokumentacji projektowej i wszelkich prac (porządkowych, rewaloryzacyjnych) z odpowiednim organem do spraw ochrony zabytków
- § 9. Na terenie, oznaczonym na rysunku planu symbolem 10 ZP o powierzchni 0,6244 ha, ustala się:
- 1) przeznaczenie terenu: zieleni parkowa z zakazem lokalizacji zabudowy;
 - 2) zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu: na terenie zieleni parkowej obowiązuje zakaz lokalizacji zabudowy;
 - 3) zakaz podziału geodezyjnego terenu;
 - 4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków: teren objęty strefą „K” ochrony krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym, obowiązują ustalenia Rozdziału 2, 3, ust. 3 niniejszej uchwały;

5.1.1.6. Uchwała Nr XX/143/2016 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 29 kwietnia 2016 r.: Plan zagospodarowania przestrzennego miasta Łobez dla działki nr ewid. 138, obręb nr 1 miasta Łobez

- § 5. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków – nakazuje się zachowanie elementów historycznego zagospodarowania terenu dawnego cmentarza ewangelickiego, w szczególności zachowanie zieleni występującej w formie szpalerów i alei.

5.1.1.1. Uchwała Nr XXXV/273/2017 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 26 października 2017 r.: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez - Karwowo

Rozdział 2.

Przepisy ogólne

§ 3. 3. Ustalenia z zakresu ochrony środowiska kulturowego.

- 1) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.II.” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami; w strefie „W II” obowiązuje:
 - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,

- b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.
- 2) na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.III.” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych; strefa „W.III.” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej, w granicach których obowiązuje:
- a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
 - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez

Aktualnie obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łobez przyjęto Uchwałą Nr XXXVI/245/2021 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 31 marca 2021 roku. Studium nie stanowi aktu prawa miejscowego. Jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy, w którym zostają określone zasady zagospodarowania przestrzennego, w tym wytyczne dotyczące użytkowania terenów, obszarów zabudowań czy proponowane rozwiązania w zakresie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej. Studium musi uwzględniać zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planach zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategii rozwoju gminy. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy. Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium przywołuje zapisy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, w którym poddano ochronie obszary kulturowo-krajobrazowe i w granicach gminy Łobez został wskazany Obszar Kulturowo – Krajobrazowy OKK12 „Dolina Regi”. Zapisy dotyczące konieczności i wytycznych ochrony tych obszarów zawarte były m.in. w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020 dla Województwa Zachodniopomorskiego.

W opisie uwarunkowań wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w Studium zamieszczono:

- nieaktualną informacją dotyczącą wykazu zabytków wpisanych do rejestru, w którym brak jest wpisanego do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego 27.06.2019 r. pod nr 1828 Kościoła p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Bełcznie;
- nieaktualną informację dotyczącą liczby obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków – obecnie jest to 255 obiektów;
- nieścisłą informację dotyczącą liczby zaewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, po uwzględnieniu wszystkich wymaganych ustawowo stanowisk archeologicznych, ich liczba w gminnej ewidencji zabytków w gminie Łobez wynosi 535.

Szczegółowe cele polityki przestrzennej określono na podstawie istniejących dokumentów strategicznych obowiązujących dla Gminy Łobez : Strategii Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020 oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego dla gminy Łobez obowiązujące są następujące zapisy, które należy wprowadzić do dokumentów planowania przestrzennego. W zakresie realizacji celu "Ochrona dziedzictwa i krajobrazu

kulturowego" wskazano kierunek – Obszarowa ochrona obiektów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, dla którego obowiązują następujące ustalenia:

- a) ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych, w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego, oraz poprzez:
- ochronę historycznego układu siatki ulic, przestrzeni publicznych, linii zabudowy, gabarytów i formy obiektów budowlanych,
 - odpowiednie utrzymanie, zagospodarowanie, oznakowanie i wyeksponowanie obiektów historycznych,
 - ochrona otoczenia zabytków w celu właściwego wyeksponowania obiektu,
 - uszanowanie lokalnych tradycji budowlanych, w zakresie używanych materiałów, technik i tradycji budowlanych, podczas remontów; renowacji, adaptacji, rozbudowy itp.,
 - kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej,
 - poprzedzanie lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i dominant wysokościowych analizami wpływu tych inwestycji na krajobraz, w celu minimalizacji negatywnego oddziaływania,
 - ujednolicenie i dostosowanie elementów małej architektury, płotów, ogrodzeń, nawierzchni ciągów pieszych do lokalnej tradycji budowlanej,
 - porządkowanie, utrzymywanie i uzupełnianie zespołów zieleni; ochrona obsadzeń alejowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz uzupełnianie ich brakujących fragmentów,
 - zastosowanie zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych – zwłaszcza głównych wjazdów do miejscowości, w przypadku lokalizacji obiektów związanych z funkcją produkcyjną, magazynową itp.,
 - ochronę sylwet miejscowości,
 - odpowiednie ogrodzenie, uporządkowanie i oznakowanie cmentarzy,
 - w obrębie obszarów występowania relikwów osadnictwa pradziejowego zachowanie układu topograficznego, ograniczenie niekontrolowanego rozprzestrzeniania się dzikiej zieleni, odpowiednie oznakowanie, okresowe monitorowanie stanu,
 - ograniczenie zabudowy brzegów jezior i zbiorników wodnych poza miejscowościami oraz zapewnienie publicznego dostępu do ich brzegów,
 - przywrócenie miejscowościom związków z wodą: rewitalizacja nabrzeży oraz kształtowanie nowej zabudowy nadwodnej;
 - ochronę i utrzymanie historycznych elementów technicznej infrastruktury wodnej,
- oraz następujące zalecenia:
- a) opracowanie i upowszechnianie regionalnych katalogów historycznej zabudowy i zagospodarowania terenu, wdrażanie ich do stosowania przez odpowiednie zapisy w prawie miejscowym,
- b) studium przebiegu dróg o szczególnych walorach krajobrazowych jako wytyczne do wskazań i budowy systemu turystycznych tras komunikacyjnych regionu,
- c) uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych i wskazanych do wpisania do rejestru zabytków wraz z obowiązkiem sporządzania dla nich planów miejscowych,

- d) utrzymanie i eksponowanie otwarć krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych,
- e) dla obszaru OKK 12 - sporządzenie studiów historyczno-krajobrazowych (identyfikacja, delimitacja specyficznych wartości krajobrazu, w tym krajobrazu otwartego z uwzględnieniem otwarć krajobrazowych, panoram miejscowości, punktów widokowych, miejsc ekspozycji cennych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych, naturalnych i kulturowych dominant terenu, granic krawędzi leśnych, topografii i „fizjonomii” układów przyrodniczych) dla wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych wraz z wytycznymi do polityki przestrzennej gmin,
- f) ochrona zielonych pierścieni i do planowanych tras turystycznych,
- g) rewitalizacja i rewitalizacja zespołów parkowo-pałacowo-folwarcznych, rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych.

5.1.3. Strategia Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020

Strategia Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020 przyjęta została Uchwałą nr XXV/203/12 Rady Miejskiej w Łobzie z dnia 29 grudnia 2012 r. W 2021 roku rozpoczęto opracowanie Strategii Rozwoju Gminy na lata 2021 - 2027 z perspektywą do roku 2035 roku. Strategia Rozwoju Gminy Łobez jest dokumentem, który ujmuje główne cele i priorytety w kilkuletnim horyzoncie a jej konstruowanie jak i realizacja odbywa się przy czynnym uczestnictwie społeczeństwa lokalnego. Dokument ten stanowi spójną koncepcję działań na rzecz długotrwałego rozwoju Gminy, w sposób kompleksowy określając jej kierunki i cele rozwoju w zadanej perspektywie.

W Strategii Rozwoju Gminy Łobez na lata 2013-2020 określono, iż misją Gminy Łobez jest: *Zrównoważony rozwój gminy w oparciu o unikalne walory przyrodnicze, lokalizacyjne oraz mądrość i umiejętność współpracy jej mieszkańców, rozwój społeczności lokalnej, czynnie uczestniczącej w życiu gminy oraz budującej własną tożsamość regionalną, tworzenie warunków dla coraz większej aktywności gospodarczej w mieście i na wsiach*". W Strategii w nawiązaniu do przyjętej misji i wizji rozwoju Gminy Łobez, przyjęto dwa podstawowe cele strategiczne. Pierwszy związany jest ze zrównoważonym rozwojem w oparciu o unikalne walory gminy, zaś drugi z warunkami dla rozwoju rynku pracy, ograniczania zjawiska bezrobocia i stworzenia mieszkańcom materialnych podstaw dla ich godziwej egzystencji.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Łobez

Gmina Łobez jest gminą miejsko-wiejską położoną w centralnej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie łobeskim, Gmina Łobez graniczy z gminami Resko, Radowo Małe i Węgorzyno powiatu łobeskiego, gminami Brzeżno i Świdwin w powiecie świdwińskim, oraz z gminą Drawsko w powiecie drawskim. Gmina zajmuje około 228 km² powierzchni.

Pod względem fizycznogeograficznym (w podziale według J. Kondrackiego) gmina położona jest w całości w prowincji Niżu Środkowopolskiego, podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego, w makroregionie Pojezierza Zachodniopomorskiego w mezoregionach Wysoczyzny Łobeskiej, Pojezierza Drawskiego oraz zachodnie skrawki Pojezierza Ińskiego.

Rzeźba terenu o charakterze młodoglacjalnym została ukształtowana kilkanaście tysięcy lat temu w okresie recesji lądolodu fazy pomorskiej zlodowacenia bałtyckiego z dużymi deniwelacjami terenu. Krajobraz ukształtowany podczas postępu lodowca i odpływem wód z topniejącego lodowca charakteryzuje się licznymi zagłębieniami bezodpływowymi, jeziorami wytopiskowymi i rynnami jezior, formami moreny dennej i czołowej, pradolinami oraz równinami sandrowymi.

Mezoregion Wysoczyzny Łobeskiej obejmuje ponad połowę obszaru gminy a dominującym elementem mezoregionu jest dolina rzeki Rega, która na terenie gminy Łobez zatacza wielki łuk wpływając z północnego wschodu i pod Łobzem zmienia kierunek na północ. Charakterystyczną cechą Regi są liczne zakola, które urozmaicają krajobraz jej doliny i stanowią atrakcję turystyczną, dla uprawiających kajakarstwo. Rega jest stosunkowo łatwą rzeką do uprawiania turystyki kajakowej, jej brzegi porośnięte są zróżnicowaną roślinnością (np. szuwały, kępy krzewów i drzew), co stanowi dużą wartość turystyczno-krajoznawczą. Dzięki dobremu skomunikowaniu z licznymi drogami dojazdowymi, spływy mogą być organizowane na różnych odcinkach Regi.

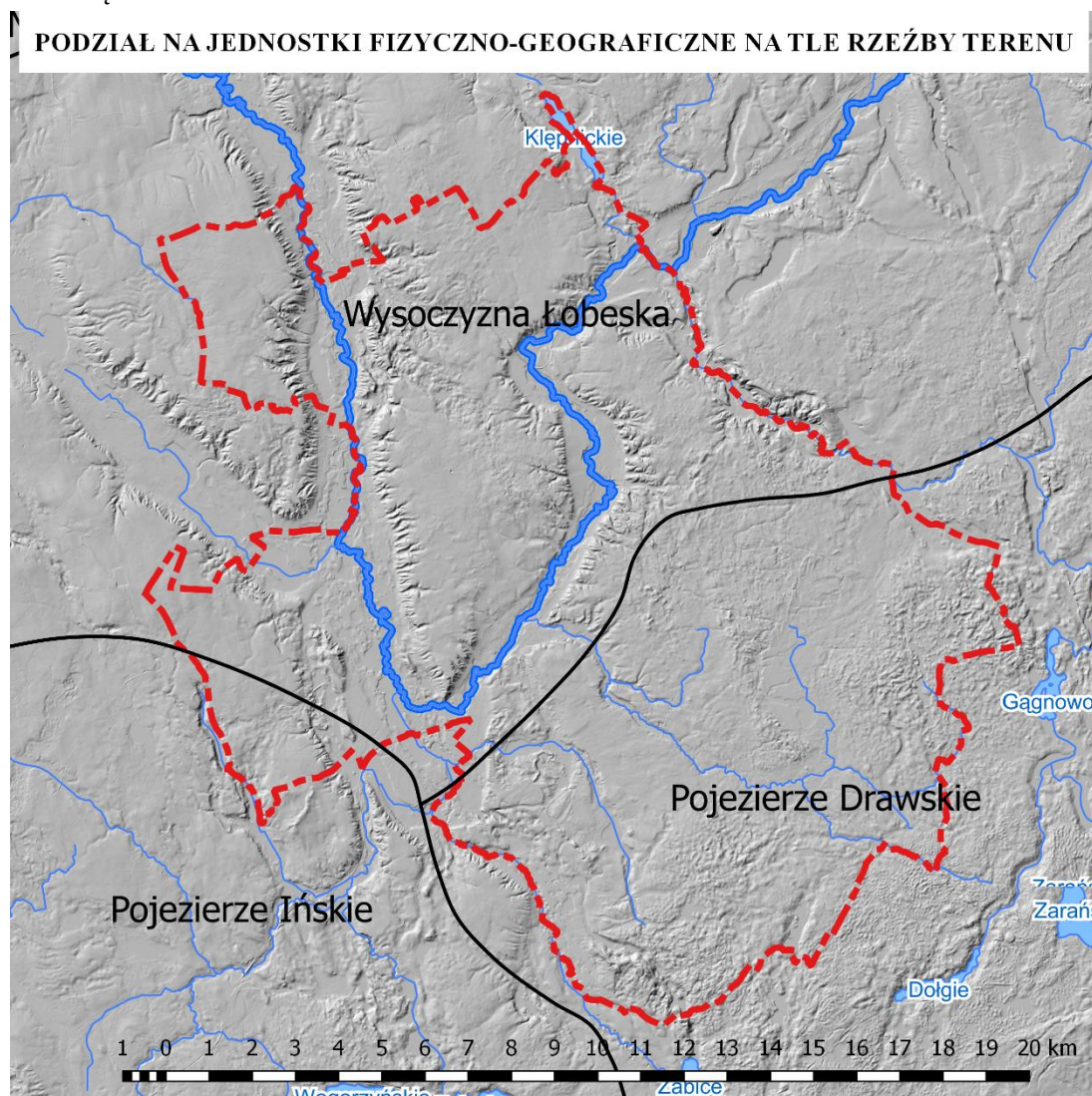
Rzeźba terenu mezoregionu ukształtowana została w wyniku działalności lodowca, z pasmem moren czołowych, położonych pomiędzy Parsętą a Regą, których wysokość dochodzi do 176 m n.p.m. Obszar wysoczyzny jest przecinany rynnami polodowcowymi ze stokami o stromych krawędziach, często rynny wypełnione są wodą. Wysoczyzna jest regionem rolniczym, lasy znajdują się w zachodniej i południowej części regionu. Głównym ośrodkiem regionu jest Łobez, miasto położone przy linii kolejowej Stargard Szczeciński–Gdynia oraz skrzyżowaniu dróg do Węgorzyna, Dobrej, Nowogardu, Reska, Świdwina i Drawska Pomorskiego.

Mezoregion Pojezierze Drawskie obejmuje południową część gminy i charakteryzuje się dużym urozmaiceniem rzeźby powierzchni. Ciągi moren czołowych porozdzielane są licznymi zagłębieniami wytopiskowymi z jeziorami, których o powierzchni powyżej 1 ha jest na terenie całego Pojezierza ponad 200. Na terenie Pojezierza Drawskiego znajduje się pas moren czołowych, które przewyższają o kilkadziesiąt metrów wzniesienia Wysoczyzny Łobeskiej i osiągają wysokość ponad 200 m n.p.m.

Pod względem klimatycznym obszar gminy Łobez znajduje się w Środkowopomorskim Regionie Klimatycznym, który charakteryzuje się on łagodną i mało zmienną pogodą, przeważnie umiarkowanie ciepłą z dużym zachmurzeniem lub chłodną i deszczową. W porównaniu do regionów sąsiadujących, rzadziej zdarza się tu pogoda bardzo ciepła, słoneczna i bez opadów. Pojezierze Drawskie charakteryzuje się najwyższymi opadami w województwie zachodniopomorskim i licznymi niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi, wilgotnym klimatem ze stosunkowo krótkim okresem wegetacyjnym.

Warunki glebowe sprawiają, że rolnictwo na terenie gminy posiada korzystne warunki rozwoju, co stanowiło także o atrakcyjności terenów Gminy w zasiedleniu w okresach prahistorycznych i historycznych. Osadnictwu, od czasów najdawniejszych sprzyjała dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna z licznymi ciekami, z których największym jest Rega a pozostałe to: Łożnica, Reska Węgorza, Brzeźnicka Węgorza, Mielnica, Stara Rega, Kanał Kłępnicko. Na terenie gminy na rzekach nadal funkcjonują małe elektrownie wodne. Sieć hydrograficzną uzupełniają liczne jeziora, z których największe to Kłępnicko, Strzemielskie, Kawrowo, Nowe Zajezerze, Chełm, Rucianowo.

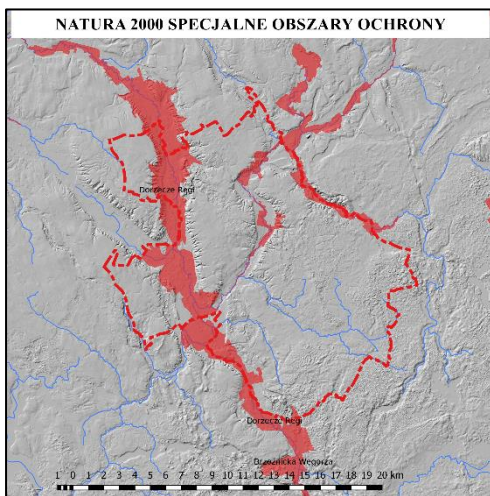
Na terenie Gminy Łobez znajdują się dwa obszary prawnie chronionej przyrody sieci Natura 2000 i są to

- Specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO): Dorzecze Regi;

- Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO): Ostoja Ińska.

Dorzecze Regi (dawniej Dolina Regi) – obszar wyznaczony 01.03.2011 r.

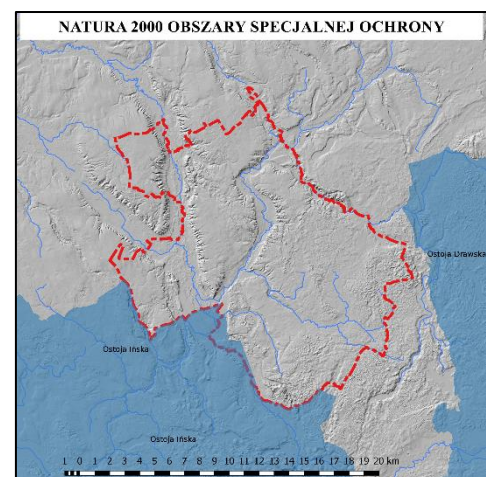
Ostoja obejmuje dolinę rzeki Rega wraz z jej dopływami od miejscowości Świdwin, aż do jej ujścia blisko miejscowości Trzebiatów. Rega jest jedną z najdłuższych rzek zachodniego Pomorza, należąca do bezpośredniego zlewiska Bałtyku. W górnym biegu rzeka przepływa przez dobrze zachowane torfowiska, wilgotne łąki a zbocza doliny porastają grądy i lasy bukowe. W okolicach Łobza rzeka przełamuje się przez wzgórza morenowe. Malownicza dolina Regi zawdzięcza swoje duże walory przyrodniczo - krajobrazowe różnorodności zbiorowisk, zwłaszcza tych charakterystycznych dla naturalnych dolin rzecznych. Dolina Regi charakteryzuje się ponadto dużą różnorodnością rzadkich i zagrożonych

gatunków zwierząt. Rzeka i jej dopływy są doskonałym miejscem dla wędrówek tarłowych łosia atlantyckiego oraz innych gatunków z rodziny łososiowatych. W kilku miejscach Rega przegradzona jest zabudową hydrotechniczną, przez co jest ona na ponad 2/3 długości niedostępna dla ryb wędrowniczych.

Miejscowości, usytuowane na terenie ostoi, przez które przepływa Rega to m.in.: w górnym biegu rzeki - Świdwin (powiat Świdwiński), dalej Łobez (powiat łobeski), a w dolnym biegu rzeki - Gryfice i Trzebiatów (powiat gryficki). Na terenie powiatów jest bardzo dobrze rozwinięta baza noclegowo – gastronomiczna. Unikalne walory kulturowe z licznymi zabytkami, przyrodnicze, krajobrazowe tego regionu oraz czystość wód, powietrza sprzyjają rozwojowi turystyki zagranicznej. Rega stanowi jedną z największych atrakcji turystycznych. Na rzece organizowane są spływy kajakowe, zawody wędkarskie o ogólnopolskim zasięgu.

Ostoja Ińska – obszar wyznaczony 05.11.2004 r.

Obszar typowy dla krajobrazu postglacjalnego Pojezierza Ińskiego. Rzeźba terenu została ukształtowana podczas stadiału pomorskiego ostatniego zlodowacenia i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości względnych - można tu wyróżnić trzy zasadnicze jednostki geomorfologiczne i związane z nimi typy krajobrazu: wyniesienia moreny czołowej, sandry i wysoczyznę moreny dennej. Cechy charakterystyczne ostoi to pofalowany teren, silnie rozczłonkowane lasy, liczne bagna i małe zbiorniki wodne. Lasy zajmują blisko 60 % powierzchni. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą. Występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W ostoi gniazduje ponad 140 gatunków ptaków. Bardzo ważna ostoja bielika i kilku innych gatunków drapieżnych, kilku gatunków kaczek i żurawia.

Na obszarze 67 km² gminy Łobez został ustanowiony Uchwałą nr XX/144/2016 Rady Miasta z dnia 29 kwietnia 2016 użytek ekologiczny "Niebieski korytarz ekologiczny rzek Łoźnicy i Gardominki-III". Użytki ekologiczne to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Ustanowiony na terenie gminy Łobez użytek w celu zachowania bioróżnorodności oraz ostoi i miejsc sezonowego przebywania ichtiofauny rzek Łoźnicy i Gardominki, a szczególnym celem ochrony użytku jest zachowanie w odpowiednim stanie wód płynących, jako korytarza ekologicznego, stanowiącego ważny szlak wędrówek i rozrodu ryb łososiowatych.

5.2.2. Zarys dziejów obszaru gminy

Osadnictwo w Gminie Łobez od pradziejów do średniowiecza

Tereny gminy Łobez dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu, sprzyjającym warunkom klimatycznym a także w miarę odpowiednim warunkom glebowym były atrakcyjne dla osadnictwa grup ludzkich od pradziejów do czasów nam współczesnych. Potwierdzeniem tego są liczne stanowiska archeologiczne odkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w latach 1985, 1988, 1997, 1998 w ramach projektu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) a także badań wcześniejszych, które jako dane archiwalne podlegały weryfikacji w trakcie badań AZP. W ramach I etapu AZP przebadano teren całej gminy, co pozwoliło na ujawnienie 535(!) stanowisk, w zdecydowanej większości nowo odkrytych.

Nowo odkryte stanowiska archeologiczne datowane są od okresu mezolitu, poprzez neolit, epokę brązu, okres halsztacki, okres lateński, okres wpływów rzymskich, okres wędrówek ludów, wczesne średniowiecze i średniowiecze do czasów nowożytnych, poświadczają fakt zasiedlenia terenów Gminy Łobez od pradziejów do czasów nam współczesnych. Występujący na stanowiskach archeologicznych materiał zabytkowy (ceramika, narzędzia i półwytwory z krzemienia, narzędzia kamienne) w zdecydowanej większości znalezisk niestety nie został przypisany konkretnym kulturom archeologicznym, poza kilkudziesięcioma znaleziskami pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej, oraz kilkoma pomorskiej oraz kultury pucharów lejkowatych i jednego znaleziska kultury wielbarskiej. Szczególnie niezrozumiałą jest fakt nie przypisywania materiału zabytkowego, najczęściej licznie znajdowanego na stanowiskach generalnie datowanych na okres wpływów rzymskich – materiały zabytkowe określane jako „Rzym” (obecnie w archeologii obszarów Barbaricum stosuje się określenie okres wpływów rzymskich) wyróżniono na 80 stanowiskach, czyli prawie tak samo liczne jak stanowiska kultury łużyckiej.

Na wyszczególnionych w tabeli 3, 535 stanowiskach archeologicznych wyróżniono 923 zespoły zabytkowe - na większości stanowisk reprezentowane były znaleziska przynależne do więcej niż jednej jednostki chronologicznej. Prezentowane w tabeli rozróżnienie na ślady osadnicze, punkty osadnicze czy też osady związane jest jedynie z frekwencją materiału zabytkowego, i w przypadku większej liczby artefaktów znalezisko określane było jako „osada”, co oczywiście nie zawsze musi odzwierciedlać długotrwałość lub krótkotrwałość zasiedlania danego miejsca.

Najliczniejszą grupę – 534 zespołów - stanowią znaleziska datowane na okres chronologicznie nam najbliższe, to jest od wczesnego średniowiecza do czasów nam współczesnych, z których na wczesne średniowiecze, czyli wieki VI-XII przypada 117 zespołów, poprzez średniowiecze (wieki XIV-XV) 82 zespoły oraz okres nowożytny (od XVI w.) aż 335 zespołów. Podana chronologia bezwzględna w przedziałach wieków jest zgodna z użytą przez

badaczy-archeologów dokumentujących znaleziska na kartach ewidencyjnych. Drugą grupę stanowią znaleziska określane jako „starożytne”, które rozpoznano wśród 131 zespołów. Użyte określenie „starożytne” jest niezwykle pojemne i jedyne co na pewno możemy o nich powiedzieć, to to, że nie należą wczesnego średniowiecza ani średniowiecza ani do czasów nowożytnych. Na znaleziska te składają się materiały, których nie da się przyporządkować konkretnym okresom pradziejowym. Spowodowane jest to małą liczebnością materiału zabytkowego, z reguły bardzo rozdrobnionego materiału ceramicznego, mało charakterystycznych znalezisk jak np. wytwory i półwytwory krzemienne, które były w użyciu przez cały okres pradziejów, lub fragmentów przedmiotów o niemożliwej do określenia funkcji a tym samym „nieczułych” na ich datowanie.

Wśród wyróżnionych znalezisk z okresów pradziejowych najliczniej – 83 zespoły - reprezentowane są zabytki należące do kultury łużyckiej, wśród których najbardziej liczne są przypisane do kultury łużyckiej z okresu epoki brązu (44) i bardzo nieliczne przypisane do kultury łużyckiej z okresu brązu/okresu halsztackiego (5) i okresu halsztackiego (2); pozostałe 32 stanowiska bez dokładniejszego datowania w okresie trwania kultury łużyckiej. Podobnie liczne jak znaleziska kultury łużyckiej są znaleziska z okresu wpływów rzymskich, wyróżnione na 80 stanowiskach, z których tylko 1 zostało przypisane do ludności kultury wielbarskiej. Dość liczne są także znaleziska datowane na neolit – 50 zespołów, wśród wyróżniono 3 stanowiska najpowszechniej występującej na terenie Polski kultury archeologicznej z tego okresu, to jest kultury pucharów lejkowatych, oraz jedno stanowisko kultury ceramiki sznurowej.

Wśród wymienionych w Tabeli 535 stanowisk archeologicznych brak jest stanowisk, które znane były z danych archiwalnych, czyli badań, znalezisk, darów pochodzących sprzed II wojny światowej, a których lokalizacja nie została potwierdzona w terenie w trakcie badań Archeologicznego Zdjęcia Polski. Wynika to z faktu nie uwzględniania w gminnej ewidencji zabytków stanowisk archeologicznych, których lokalizacja nie jest znana (tak zwane stanowiska „archiwalne”) Jednak nie uwzględnienie tych znalezisk zubaża naszą wiedzę na temat najdawniejszej historii Ziemi Łobeskiej. Wśród znalezisk wymienionych w Tabeli nr IV brak jest znalezisk z wczesnych faz okresu epoki brązu a przecież z okolic Bonina pochodzi skarb przedmiotów brązowych, obecnie w Muzeum Narodowym w Szczecinie

Z przedstawionej powyżej analizy materiału zabytkowego, odkrytego podczas badań powierzchniowych należy wysnuć wniosek, że tereny gminy Łobez były w miarę intensywnie zasiedlone w różnych okresach w pradziejach. Od czasów najdawniejszych osadnictwo grup ludzkich koncentrowało się wzdłuż cieków wodnych użytkując żyzne gleby w ich pobliżu. Dzięki znaleziskom z okresów pradziejowych z terenu gminy Łobez, możliwe jest przedstawienie zarysu pradziejów gminy Łobez. W próbie tej posiłkować się możemy dodatkowo licznymi znaleziskami zabytków archeologicznych na pozostałych ziemiach Pomorza Zachodniego czy też Polski, dzięki którym archeolodzy w miarę dobrze rozpoznali i opisali procesy osadnicze zachodzące w pradziejach. Niestety, z powodu nie wydzielenia konkretnych kultur w zebranych z powierzchni materiale zabytkowym opis będzie niezwykle uproszczony.

Paleolit i mezolit – starsza i środkowa epoka kamienia (IX tys. pne – 8000 - 4000 pne)

Jak do tej pory na terenach gminy Łobez nie natrafiono na znaleziska związane z pobytom najstarszych łowców i zbieraczy, których obecność została potwierdzona choćby na sąsiadujących z gminą terenach. W okresie schyłkowego paleolitu tereny Pomorza nawiedzany były przez

ludność, którą można łączyć z kręgiem kultur ludów koczowniczych trudniących się głównie polowaniem na renifery i drobniejszą zwierzynę oraz zbieractwem. Paleolit schyłkowy obejmuje okres późnego zlodowacenia, nieznacznie przekraczając granicę plejstocenu i obejmuje początki holocenu, zamykającym się w przedziale czasowym pomiędzy 14 tysiącleciem p.n.e. do 8 -7 tysiąclecia p.n.e.. Pozostałością bytności ludów penetrujących te ziemie są charakterystyczne zabytki krzemienne służące do wyrobu grotów strzał i narzędzi do obróbki skór. Pobyt łowców i zbieraczy z tego okresu, ze względu na charakter gospodarki – sezonowe obozowiska - był krótkotrwały i dlatego znaleziska należą do nielicznych i ubogich. Na obozowisku w Unimiu natrafiono na materiały, które badacz datował na „paleolit/mezolit”, nie mając pewności do określenia przynależności do tych dwóch różnych okresów.

Okres mezolitu, nazywany środkową epoką kamienia, na ziemiach polskich datuje się na czas od około 8300 do około 4000 lat p.n.e. . Jest to okres ocieplenia klimatu, w którym panowały sprzyjające warunki dla osadnictwa. Tereny w okolicach większych rzek i ich dopływów, z licznymi piaszczystymi pagórkami, były typowymi miejscami obozowisk mezolitycznych myśliwych i rybaków. Jedynymi pozostałościami po ludności mezolitycznej są materiały krzemienne, głównie są to odpadki powstałe podczas wytwarzania narzędzi krzemienych lub napraw narzędzi krzemienych. Nielicznie znajdowane gotowe wyroby krzemienne to najczęściej zbrojniki strzał, z reguły takie, które zostały porzucone lub zniszczone w trakcie użytkowania. Ludność w okresie mezolitu reprezentowała typ gospodarki zbieracko-łowieckiej, co wymuszało przemieszczanie się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu terenów obfitujących w pożywienie, często podążając za stadami zwierząt, na które polowano. Charakter gospodarki przyswajającej „dobra” natury rzutował z pewnością na strukturę społeczną i model osadniczy grup ludzkich. Na terenie gminy na stanowiskach w Boninie i Zajezierzu natrafiono na materiał zabytkowy przebywającej na tym terenie ludności mezolitycznej.

Neolit – młodsza epoka kamienna (4000 – 1800 pne)

Najstarszymi kolonizatorami ziem Polskich w okresie neolitu była ludność pochodzenia południowego tzw. kręgu kultur naddunajskich, których śladów na terenie Gminy Łobez jak do tej pory nie stwierdzono. Na terenie Gminy natrafiono na ślady kolonizatorów pochodzących z rolniczej kultury pucharów lejkowatych (KPL), która reprezentowała już zaawansowane rolnictwo i hodowlę udomowionych zwierząt. Nazwa - kultura pucharów lejkowatych - pochodzi od charakterystycznych form naczyń glinianych, których część wylewowa była ukształtowana w formie zbliżonej do lejka. Ludność tej kultury zajmuje szczególną rolę w pradziejach ziem polskich, ponieważ zintensyfikowali oni na masową skalę rolnictwo. Wylesiano ogromne obszary by prowadzić na ich uprawy i hodowlę. Wprowadziła też orkę sprzężającą. Jest to najczęściej występująca kultura archeologiczna z okresu neolitu. Trwała ona na naszych ziemiach od około 3900 lat p.n.e. do około 1900 lat p.n.e. Na terenie Gminy Łobez na ślady pobytu tych rolników natrafiono na stanowiskach w Unimiu, Worowie i Wysiedlu.

Jak do tej pory nie natrafiono, lub może nie rozpoznano wśród dotychczasowych znalezisk na ślady bytności kolejnej kultury neolitycznej - kultury amfor kulistych. Także w przypadku nazwy tej kultury, została ona zaczerpnięta od charakterystycznej formy naczyń wytwarzanych i użytkowanych przez jej ludność. Badacze przyjmują, że kultura ta powstała na podłożu kultury pucharów lejkowatych. Nasza wiedza o ludności tej kultury pochodzi przede wszystkim z nielicznych znalezisk grobów, w których wyposażeniu znajdowano gładzone krzemienne siekiery z krzemienia pasiastego. Groby ludności tej kultury z reguły występują na wyniosłościach, bardzo często są to pojedyncze groby, bardzo rzadko więcej niż trzy. Zmarli chowani byli w pozycji skurczonej, podczas gdy ludność kultury pucharów lejkowatych grzebała

swoich zmarłych w pozycji wyprostowanej. Ponieważ zdarzało się, że wraz z ludźmi grzebano także bydło i inne zwierzęta domowe, wysnuto wniosek, że hodowla odgrywała dużą rolę u ludności tej kultury.

Okres neolitu zamyka na opisywanym obszarze kultura ceramiki sznurowej. Nazwa pochodzi od charakterystycznego sposobu zdobienia naczyń glinianych odciskami sznura. Posługiwała się już przedmiotami i ozdobami metalowymi (miedź, brąz, srebro i nawet złoto). Społeczność o charakterze, jak się przypuszcza, koczowniczym – pasterskim. Rozpowszechniona szeroko w Europie środkowej i wschodniej. Liczna w Polsce południowej i wschodniej. Okres jej występowania to w przybliżeniu 2800 – 1900 p.n.e. Ludność reprezentująca tą kulturę wypełniła terytoria opuszczane przez społeczności KPL. Na terenie gminy Łobez odkryto, jak do tej pory, jedno stanowisko związane z tą kulturą w Łobzie.

Epoka brązu (1800 – ok. 700 p.n.e.)

W początkach epoki brązu (1800-1450 p.n.e.) Pomorze zasiedla ludność różnych kultur o rolniczo-pasterskim charakterze, które różnią się między sobą stopniem adaptacji nowych idei docierających na te tereny z południa. W okresie tym na masową skalę zaczęto używać metali do produkcji narzędzi i ozdób. Pierwsze wyroby miedziane szybko zastępują wykonane ze stopów miedzi i cyny (tzw. brązy), które początkowo są importami z południa. Na przełomie II i III okresu epoki brązu (1450-1200 p.n.e.) większą część Pomorza zamieszkuje ludność reprezentująca kulturę przedłużycką, należąca do kręgu kultur mogiłowych i cechuje ją silnie rozwinięta metalurgia brązu z którego wykonywano miecze, miecze obosieczne, naramienniki, szpile, bransolety oraz narzędzia: sierpy i motyki. Ludność tej kultury charakteryzuje szkieletowy obrządek pogrzebowy.

W Muzeum Narodowym w Szczecinie znajduje się skarb przedmiotów Brązowych z Bonina datowany na 1 połowę II okresu epoki brązu (ok. 1700-1500 p.n.e). Jest to moment zaniku kultury unietyckiej na dużych połaciach Europy środkowej i pojawienia się zjawiska określanego mianem kręgu kultur mogiłowych, silnie oddziałującego między innymi w zakresie metalurgii, także na obszary będące w zasięgu północnego kręgu kulturowego – tzw. nordyjskiego. Jest to moment kiedy na Pomorzu zaczyna pojawiać się miejscowe brązownictwo, powstają lokalne warsztaty, czego efektem najpewniej są przedmioty z Bonina.

Skarb z Bonina
(zdjęcie http://www.pomeranica.pl/wiki/Skarb_z_Bonina)

W III okresie epoki brązu (1200-1000 p.n.e.) na terenie całej Europy następują istotne przemiany związane ekspansją ludów indoeuropejskich, które to doprowadziły do ujednoczenia kulturowego i z kręgu kultur pól popielnicowych wyodrębniła się kultura łużycka. Z terenu gminy Łobez posiadamy bardzo liczne znaleziska związane z tą kulturą: w Boninie, Byszewie, Dobieszewie, Grabowie, Karwowie, Kłępnicy, Łobzie, Łobżanach, Poradzu, Prusinowie, Przyborzu, Rożnowie, Rynowie, Suliszowicach, Worowie, Wysiedlu, Zachełmiu, Zagórzycach i Zajezierzu. Ludność kultury łużyckiej tej kultury na przełomie epoki brązu i żelaza (ok. 700 p.n.e.) obok osad otwartych, po raz pierwszy w historii Ziemi Polski, buduje grody obronne. Rozwijają się rzemiosła związane z obróbką brązu, rogu, kości i drewna oraz garncarstwo i tkactwo. Ludność

kultury łużyckiej zakłada rozległe cmentarze grobów popielnicowych, ze względu na formę pochówków ciałaopalnych, w których zwęglone szczątki umieszczano w urnach i zakopywano w ziemi. Na cmentarzyskach znajdowane są liczne urny, często z bogatym wyposażeniem. Ludność tej kultury opanowała w wysokim stopniu umiejętność wytopu metali kolorowych, a w późnej fazie swojego rozwoju, także żelaza.

Epoka żelaza. Okres halsztacki (od ok. 700 p.n.e. – 400 p.n.e.), okres lateński (od ok. 400 p.n.e. – do pocz. naszej ery)

W okresie halsztackim epoki żelaza na terenie Pomorza Wschodniego kultura łużycka pod wpływem impulsów płynących z terenów południowych ulega przekształceniom i powstaje **kultura pomorska**. Znaleźiska związane z pobytem ludności tej kultury na terenie gminy pochodzą z czterech stanowisk w Bełcznej, Dobieszewie, Karwowie, Łobzie. Na obszarze występowania tej kultury występuje obrządek ciałaopalny, którego charakterystycznym elementem, są popielnice, na których umieszczano, w górnej części naczynia, schematyczne przedstawienie twarzy ludzkiej, symbolizującej zmarłego, czasem z dodatkowymi scenami rodzajowymi lub wyobrażeniami przedmiotów codziennego użytku i uzbrojenia (miecze, oszczepy, tarcze) umieszczanymi na brzuścu. Popielnice przykryte były pokrywkami niekiedy stylizowanymi na nakrycie głowy. Dodatkowo czasami nakładano na nie naszyjniki lub napierśniki, a plastyczne przedstawienia uszu zdobiono kolczykami. Popielnice z prochami zmarłych ustawiano w prostokątnych skrzyniach z kamiennych płyt, stąd też inna nazwa tej kultury – kultura grobów skrzynkowych. Ubogie wyposażenie grobowe stanowią ozdoby oraz narzędzia, bardzo rzadko broń. Ludność kultury pomorskiej zamieszkiwała Pomorze do II wieku p.n.e.

W młodszym okresie przedrzymskim (II - I wiek p.n.e.) na tereny Pomorza docierają z Europy południowo-zachodniej wpływy wysoko rozwiniętej kultury Celtów. Pod wpływem tych impulsów rozwija się metalurgia żelaza wytapianego z miejscowych rud darniowych i następuje przyjęcie nowości jaką było użycie żelaznych narzędzi do uprawy roli. Intensywne kontakty handlowe doprowadziły do wykształcenia się na Pomorzu kultury oksywskiej, a ludność tej kultury nadal stosuje ciałaopalny obrządek pogrzebowy, przy czym nowością stało się składanie do grobów jamowych, bądź popielnicowych broni: mieczy, grotów, elementów tarcz. Podstawą gospodarki było rolnictwo i hodowla, uzupełniające znaczenie miało zbieractwo i łowiectwo.

Okres Wpływów Rzymskich i Wędrówek Ludów.

Stanowiska archeologiczne z okresu wpływów rzymskich należą do bardzo licznych na terenie gminy Łobez znaleźiska z tego okresu pochodzą ze stanowisk z: Bełczna, Bonina, Dobieszewa, Grabowa, Karwowa, Klępnicy, Łobza, Poradza, Prusinowa, Przyborza, Rożnowa, Rynowa, Tarnowa, Worowa, Wysiedla, Zachełmia, Zagórzyc i Zajezierza. Jedynie znaleźisko z Prusinowa przypisano do kultury wielbarskiej występującej na tym terenie w okresie wpływów rzymskich.

We wczesnym okresie wpływów rzymskich (20 - 210 r.n.e.) obok ludności miejscowej (Rugiów, Wenedów) Pomorze czasowo zamieszkują nowe grupy osadników, w tym Gotów przybyłych ze Skandynawii. Na Pomorzu trwa w tym czasie kultura wielbarska, dawniej jako kultura gocko-gepidzka, związana z żywiołem germańskim a której nazwa pochodzi od cmentarzyska w Malborku-Wielbarku. Kultura ta wykształciła się na przełomie er a zanika w II w. n.e. Obrządek pogrzebowy ludności kultury wielbarskie charakteryzują groby szkieletowe i ciałaopalne (z przewagą popielnicowych), płaskie i kurhanowe, konstrukcje kamienne, kręgi, stele. Charakterystyczne wytwory ludności tej kultury to ozdoby brązowe, złote lub srebrne

zdobione techniką filigranowania i granulacji. Charakterystyczne zabytki to bransolety zakończone głowami węży, wisioriki gruszkowate, klamerki esowate, srebrne paciorki i wisioriki opasane. Przewodnym typem ceramiki są duże dwuuszne naczynia zdobione ornamentem na przemian gładzonych i chropowatych trójkątów. Gospodarka ludności kultury wielbarskiej oparta jest na uprawie roli, a osady mają charakter otwarty.

Materialnymi śladami kontaktów mieszkańców Pomorza z Cesarstwem Rzymskim i jego prowincjami są rozproszone znaleziska importowanych naczyń z brązu, monety, wielobarwne paciorki szklane i bursztynowe. Obserwuje się w tym okresie narastające rozwarstwienie społeczne, którego wyrazem są tzw. groby książęce, zawierające liczne przedmioty importowane. Przedmioty pochodzenia prowincjonalnorzymskiego i nadcarnomorskiego licznie występowały też w okresie późnorzymskim (III - IV wiek), gdy Pomorze po wywędrowaniu Gotów nad Morze Czarne zamieszkiwała ludność tzw. grupy dębczyńskiej.

W okresie wędrówek ludów (375 - 570 r.) Pomorze, jak i pozostałe ziemie polskie stało się areną burzliwych wydarzeń. Śladem osadnictwa z tego czasu są skarby monet i cennych ozdób. Na okres ten datowane jest stanowisko z Worowa.

Wczesne średniowiecze i średniowiecze

Okres wczesnośredniowieczny (VI - XII w.) rozpoczyna nowy etap dziejów na Pomorzu - czasy historyczne, dla których dysponujemy zarówno zabytkami pochodzącymi z wykopalisk, jak i źródłami pisаныmi. Najstarsze ślady osadnictwa Słowian na Pomorzu pochodzą z VI wieku, a w VII wieku powstają pierwsze grody. Z terenu gminy Łobez najstarsze osadnictwo datowane na wiek VI-VIII odkryto na 2 stanowiskach w Łobżanach oraz w Worowie. W wiekach kolejnych następuje burzliwy rozwój osadnictwa, skupionego najpierw na urodzajnych glebach nad rzekami. Pomorze stanowi wówczas mozaikę mniejszych plemion, wchodzących w skład Pomorzan, odłamu Słowian Zachodnich, włączonych w X wieku w obręb państwa polskiego. Ze źródeł pisanych dowiadujemy się o długotrwałym oporze Pomorzan wobec chrześcijaństwa, o niepowodzeniach misji chrystianizacyjnych i nawrotach pogaństwa jeszcze w XII wieku. Potwierdzają to wyniki badań wykopaliskowych przeprowadzonych w znanych ośrodkach kultury pogańskiego: na górze Rowokół koło Smołdzina oraz na Górze Chełmskiej w pobliżu Koszalina. Wyjątkowo długo Sławianie na Pomorzu czcili siły przyrody i oddawali część bóstwom w świątyniach zwanych gontynami. Zmarłych chowano na cmentarzyskach płaskich i kurhanowych w obrządku pierwotnie ciałopalnym, a następnie - pod wpływem m. in. chrześcijaństwa - szkieletowym. Podstawą utrzymania było rolnictwo i hodowla, ze znaczącym udziałem rybołówstwa i myślistwa. Następowala specjalizacja produkcji i powstawały wyspecjalizowane warsztaty produkcyjne. Od VIII w. upowszechniło się koło garncarskie, ułatwiając wyrób naczyń glinianych. W okresie wczesnego średniowiecza i średniowiecza nastąpił rozwój osadnictwa grodowego na Pomorzu, co wiąże się ze wzrostem znaczenia administracyjnego grodów jako siedzib książąt i ich drużyn. Inną funkcją grodów jest możliwość schronienia się ludności pobliskich osad w razie niebezpieczeństwa. Na terenie gminy grodziska zlokalizowane są w Karwowie, Łobzie-Świętoborzu, Unimiu.

Ślady archeologiczne w postaci fragmentów ceramiki związane z późniejszym osadnictwem po XV w. zarejestrowane na licznych stanowiskach z terenu gminy być może związane są już z rycerskimi nadaniami, które z czasem przechodzą w większe jednostki tworzące majątki szlacheckie. Kolonizacja terenów obecnej gminy Łobez związana była głównie z rodem rycerskim Borków (także jako von Borck i Borkowie). Najstarsze przekazy dotyczące rodu pochodzą z XII wieku. Za protoplastę rodziny uchodzi Borko I. Zapewne był on, podobnie jak jego syn Przybysław, możnowładcą pochodzenia słowiańskiego służącym książętom pomorskim.

Przybysław i jego ojciec znani są z dokumentu z 1186/7, w którym Przybysław nazwany w nim *Pribislaus filius Borconis* wspomniany został jako świadek sądowy. W dokumencie tym o nadaniu praw własności ziem na wyspie Wolin probostwu w Kamieniu, powołuje się na świadka wyżej wspomnianego Przybysława, syna Borka. Przyjmuje się, że Borko był szlachcicem Pomorskim. W dokumentach z 1251 Borko pojawia się jako rycerz, a od roku 1253 jako Kasztelan Kołobrzeski. Borko zajmował znaczące pozycje polityczne na dworze Książęcym w czasie wielkiej migracji zachodnio-niemieckiego rycerstwa na ziemię Pomorskie, co podniosło rangę rodu, zrównanego w prawach z rycerstwem niemieckim. Po przeniesieniu praw miejskich Kołobrzegu na niemieckie prawa miejskie, co zniosło kasztelanię w Kołobrzegu Borkowie przenieśli się na tereny powiatu łobeskiego. Od roku 1271 Borko określa się "dominus de Lobis" - pan na Łobzie.

Późniejsze osadnictwo, do XV w. związane może być już z rycerskimi nadaniami, które z czasem przechodzą w większe majątki szlacheckie zaliczane już do okresu Staropolskiego. Z okresu tego dysponujemy już źródłami pisanymi, z których pochodzą wzmianki o najstarszych miejscowościach w gminie. Dla porządku poniższe informacje dotyczące najstarszych wzmianek o miejscowościach w gminie podajemy w porządku alfabetycznym a dane skąd je zaczerpnięto pochodzą z następujących źródeł: *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, pod red. Kazimierza Rymuta; *Skorowidz nazw miejscowości Pomorza Zachodniego i Ziemi Lubuskiej*, Poznań 1947 r., Wikipedia (<https://pl.wikipedia.org/>) oraz Charakterystyka miejscowości w gminie Łobez – dawna strona internetowa Urzędu Gminy (<http://www.lobez.pl/Charakterystyka-miejscowosci.html>)

- Bełczna** dawna nazwa niemiecka *Neukirchen*. Nazwa Bełczna wprowadzona urzędowo po 1945 r. Do roku 1691 Bełczna była własnością rodu Borków. W roku 1755 majątek został sprzedany Fundacji Maryjnej. Od schyłku XIX w. do 1945 r. folwark był w posiadaniu rodziny von Redei.
- Bonin** dawna nazwa niemiecka Bonin; nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1386 r. jako *Bonyn*, w 1552 r. *Bonnin*, w 1618 r. *Bonin*. Wieś stanowiła własność Borków do początku XX w. Ród Borków około 1270 r. przybył na teren Ziemi Łobeskiej i przedstawiciele rodu byli zasadźcami wielu wsi w dorzeczu Regi, także Bonina.
- Budziszcze** dawna nazwa niemiecka Karolinenhof;
- Byszewo** dawna nazwa niemiecka Büssow; część Łobza, w źródłach w 1618 r. jako: *Bustow*, w 1628 jako *Bussow*, w 1784 jako *Büssow*. Po 1945 r. wprowadzono Byszewo, dźwiękowo nawiązujące do niemieckiego *Büssow*.
- Dalno** dawna nazwa niemiecka Dűbzow; w źródłach w 1618 r. jako: *Dubzow*, w 1628 jako *Dubzou*, w 1789 jako *Dűbzow*.
- Dobieszewo** dawna nazwa niemiecka Dűbzow; wieś wspomniana w dokumencie z 1348 r., w źródłach w 1618 r. jako: *Dubzow*, w 1628 jako *Dubzou*, w 1789 jako *Dűbzow*.

Grabowo	w źródłach w 1618 r. jako: <i>Grabow</i> , w 1789 także jako <i>Grabow</i> .
Karowo	dawna nazwa niemiecka Karow; w źródłach po raz pierwszy w 1255 r. jako: <i>Carwou</i> , kiedy to książę Warcisław III darował wieś zakonowi cystarów; w 1310 jako <i>Carowe</i> , w 1324 jako <i>Carow</i> , w 1618, 1789, 1834 r. także jako <i>Carow</i> . Od XVI w. wieś w rękach rodziny von Borck, należąca do majątku w Strzmielu.
Kłępnica	dawna nazwa niemiecka Glietzig; w źródłach po raz pierwszy wzmiankowana w 1271 r., własność Borcka II, kasztelana kołobrzeskiego, w 1495 r. jako: <i>Glytzcze</i> , w 1618 jako <i>Glutzke</i> , w 1789 jako <i>Gliezig</i> , w 1834 r. jako <i>Glützig</i> . W pobliżu wsi jezioro <i>Der Gliitziger See</i> , które w średniowieczu (w źródłach w 1328 r.) nosiło nazwę <i>Clempsicke 1321</i> . Nazwa Kłępnica wprowadzona po 1945 r.
Łobez	dawna nazwa niemiecka Labes; w źródłach po raz pierwszy w 1271, w którym po raz pierwszy pojawia się wzmianka o rycerzu Borku <i>dominus de Lobis</i> . W dokumencie z 1283 jako <i>Labesen, Lobeze</i> ; w 1284 jako <i>Lobese, Lobeze</i> ; w 1285 jako <i>Lobse</i> ; w 1295 jako <i>Labes</i> ; w 1308 r. <i>Lobese</i> ; w 1325 jako <i>Lobes, Loben</i> , w 1331 r. jako <i>Lobese</i> ; w 1436 <i>Labes</i> .
Łobżany	Początkowo wieś nosiła niemiecką nazwę Labes, dziś Łobez. Nazwa Łobżany wprowadzona po 1945 r.
Poradz	dawna nazwa niemiecka Muhlendorf; w źródłach w 1618 r. jako: <i>Mulendorp</i> , w 1789, 1834 jako <i>Mühlendorf</i> . Po 1945 r. urzędowo wprowadzono nazwę Poradz.
Prusinowo	dawna nazwa niemiecka Prützen; w źródłach w 1618 r. jako: <i>Pritznow</i> , w 1628 jako <i>Prutzenow</i> , w 1789 r. <i>Prütznow</i> . Po 1945 r. nazwa urzędowo ustalona jako Prusionowo.
Przyborze	dawna nazwa niemiecka Piepenhagen; w źródłach w 1784 r. jako: <i>Piepenhagen</i> . Po 1945 r. nazwa urzędowo ustalona jako Przyborze.
Rożnowo Łobeskie	dawna nazwa niemiecka Rosenow; w źródłach w 1564 r. jako: <i>Rosenow</i> . W 1836 r. jako <i>Roasenow</i> , Po 1945 r. nazwa urzędowo ustalona jako Rożnowo Łobeskie.
Rynowo	dawna nazwa niemiecka Rienow; w źródłach po raz pierwszy w 1564 r. jako: <i>Rinow</i> , w 1618 jako <i>Rūnow</i> , w 1628 jako <i>Rinou</i> , w 1789 r. jako <i>Rienow</i> . Nazwa Rynowo wprowadzona po 1945 r.
Suliszewice	dawna nazwa niemiecka Zülzefitz;
Tarnowo	dawna nazwa niemiecka Tarnow;

Unimie	dawna nazwa niemiecka Unheim; wieś była lennem rodu von Borcków prawdopodobnie już w średniowieczu, w 1626 wieś liczyła 21 łanów
Worowo	dawna nazwa niemiecka Wurow; wieś wzmiankowana w XVII w. jako wieś wchodząca w skład lathyfundii rodu von Borek, do których należała do 1796 r., a po tej dacie zmieniała wielu właścicieli, po I wojnie światowej von Borckowie ponownie stają się właścicielami majątku rycerskiego w Worowie
Wysiedle	dawna nazwa niemiecka Woitzel; jako lenno należała do von Borcków. Od połowy XVI w. wieś dzieli się na część chłopską oraz dobro rycerskie, w rękach Borcków do 4 ćw. XVII w.
Zagórze	dawna nazwa niemiecka Saagem;
Zajezerze	dawna nazwa niemiecka Schönwalde;

We wczesnym średniowieczu na prawym brzegu Regi znajdował się obronny gród Pomorzan, przy którym wytworzyło się podgrodzie. Podgrodzie stało się załącznikiem miasta – skupiała się tam ludność rzemieślniczo-handlowa, pełniło też funkcje administracyjno-wojskowe. Losy Łobza łączą się z losami rodu Borków, z linii łobesko-węgorzyńsko-siedleckiej, którzy byli właścicielami miasta i okolic od powstania do 1808 r., i przez ten cały czas Łobez był prywatnym miastem rodu Borków, ściśle od nich zależnym. Po raz pierwszy Łobez pojawia się w źródłach z 1271, gdzie wśród świadków dokumentu księcia pomorskiego, Barnima I, wymieniony został rycerz Borko *dominus de Lobis*. Rycerz ten był przedstawicielem ważnego rodu słowiańskiego na Pomorzu Zachodnim, który przed przybyciem do Łobza był kasztelanem kołobrzeskim księcia dymińskiego Warcisława III, a po śmierci Warcisława w 1264 r. Borko pozostawał w otoczeniu nowego władcy Barnima I. Borko przeniósł się z ziemi kołobrzeskiej do łobeskiej, gdzie otrzymał w lenno Łobez i okoliczne ziemie. Pomiędzy 1271 a 1282 Łobez uzyskał przywilej lokacyjny na prawie lubeckim, a od 1285 r. w mieście potwierdzone jest funkcjonowanie rady miejskiej, która spośród swoich członków wybierała burmistrza. Od XIII w. do miasta zaczęli napływać niemieccy osadnicy, dzięki czemu miasto rozrastało się, było otoczone murem z dwiema bramami od południa bramą Stargardzką i od północy bramą Gryficką, z centralnym rynkiem, z którego wybiegały cztery główne ulice i kilkoma regularnie rozplanowanymi kwartałami zabudowy. Za bramami znajdowały się niewielkie przedmieścia. Na sejmie trzebiatowskim w 1534 r. zdecydowano o przyjęciu na Pomorzu Zachodnim nauki protestanckiej, jako religii państwowej. Mieszczanie w Łobzie przejęli patronat nad kościołem. W opozycji do tej decyzji stało rycerstwo pomorskie, nadal pozostające przy katolicyzmie i Borkowie, po licznych konfliktach z mieszczanami w Łobzie ostatecznie przeszli na luteranizm pod koniec XVI w. Z fundacji Borków, przy Bramie Gryfickiej od XVI w. funkcjonował szpital pw. Św. Jerzego, działała szkoła przykościelna. W okresie wojny 30 letniej (1618-1648) miasto było wielokrotnie łupione a największe zniszczenia miasto poniosło podczas pożaru w 1637 r, podczas którego spłonęły kościół, ratusz i szkoła. Odbudowa po pożarze trwała do końca XVII w., a po wojnie 30 letniej Łobez należał do księstwa brandenbursko-pruskiego. Na przełomie XVII i XVIII w mieście rozwija się rzemiosło: szewstwo, kowalstwo, sukiennictwo, młynarstwo, ale nadal rolnictwem trudniła się większość mieszkańców i Łobez w tym czasie należał do mniejszych miast na

Pomorzu. W mieście znajdowało się 220 domów, na przedmieściach 25. W ciągu XVIII w. liczba ludności powiększyła się dwukrotnie, osiągając w 1812 r. 1797 osób. Podczas wojny 7 letniej (1756-1763- wojna pomiędzy Wielką Brytanią, Prusami i Hanowerem a Francją, Austrią, Rosją, Szwecją i Saksonią) miasto zostało splądrowane w 1758 r. przez Kozaków. W 1808 r. w wyniku reform Steina-Hardenberga został przebudowany ustrój Królestwa Pruskiego i jedna z wprowadzonych reform zniosła podział miast w królestwie na miasta zależne od państwa i miasta prywatne, znosząc tym samym zależność Łobza od Borków. W XIX w. miasto znacznie się rozbudowało, w 1815 r. za Bramą Stargardzką założono nowy cmentarz, w 1869 miasto znalazło się na trasie linii kolejowej ze Szczecina do Gdańska, dzięki czemu otworzyły się lepsze perspektywy rozwoju. Po tej dacie powstała zabudowa południowo-wschodniej części miasta. W 1900 r. w Łobzie mieszkało już 5069 osób. W 1945 r. stare miasto wraz z kościołem zostały spalone.

5.2.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Termin ten został przyjęty przez organizację UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu w Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego.

Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji dziedzictwem niematerialnym są: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zgodne z definicją podaną powyżej, przejawia się w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, których nośnikiem jest język: bajki, legendy, przysłowia, zagadki, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, modlitwy, śpiewy, lamenty pogrzebowe, zawołania, zaklęcia;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne: rytuały i zwyczaje doroczne, sytuacyjne, rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki nawiązywania kontaktów międzyludzkich, gwara;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania medyczne, meteorologia ludowa, wiedza o wszechświecie.

W wyniku przejścia przez Polskę ziem Zachodniego Pomorza, po 1945 roku nastąpiła całkowita wymiana ludności - dotychczasowi mieszkańcy Niemcy wyjechali a w ich miejsce pojawili się osadnicy polscy z różnych stron. Spowodowało to nowe zróżnicowanie kulturowe, gdyż każda z grup przyniosła swoje tradycje i zwyczaje, została zerwana ciągłość kulturowa i uległo zanikowi niematerialne dziedzictwo kulturowe ludności zamieszkującej do tej pory na tych terenach. Polityka państwa, najczęściej wsparta negatywną propagandą wobec dawnych

mieszkańców Pomorza a także brak reakcji organów Państwa doprowadziły do katastrofalnego stanu niemieckich, protestanckich cmentarzy. Dopiero po zmianach ustrojowych w 1989 r. nastąpiła zmiana polityki Państwa oraz nastawienia mieszkańców, którzy zaczęli się interesować historią lokalną i szeroko pojętym dziedzictwem kulturowym, będącym elementem budowy tożsamości „małej ojczyzny”. Przykładem takiego nowego podejścia są inicjatywy mieszkańców mające na celu wyeksponowanie oraz opiekę nad cmentarzami dawnych mieszkańców tych terenów, pełniąc poniekąd rolę nosicieli kultury pamięci o dawnych mieszkańcach.

Dziedzictwo niematerialne na terenie kulturowane jest głównie poprzez zachowanie obrzędowości zwyczajów dorocznych – na przykład doroczne dożynki, tradycji związanych ze świętami kościelnymi, silną tradycję patriotyczną, najczęściej manifestowaną poprzez oprawę religijno-patriotyczną uroczystości i imprez. Obrzędowość kościelna to także dbałość o miejsca kultu: kościoły, cmentarze, kapliczki i krzyże przydrożne.

Tradycje kulinarne to także część dziedzictwa niematerialnego będąc także istotną częścią tożsamości kulturowej, a pielęgnowanie dziedzictwa kulinarnego w oparciu o produkty tradycyjne i regionalne jest kluczem do rozwoju regionu i szansą dla jego mieszkańców. Produkty tradycyjne, dzięki niezmiennej od lat recepturze wytwarzania, gwarantują wyjątkowe cechy i właściwości wyrobu. Dla promocji Gminy należałoby wypromować produkt kulinarny, który wśród mieszkańców jest najbardziej rozpoznawalny i kojarzony z gminą Łobez i powinien być zgłoszony na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych w Ministerstwie Rolnictwa. Krajową Listę Produktów Tradycyjnych utworzono na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych. Jednym z głównych celów powstania tej listy jest promocja i rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami na terenie kraju, po to, aby następnie móc je skuteczniej promować także za granicą. Gmina Łobez udostępnia swoją stronę internetową dla akcji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, mającej na celu poszerzeniu wpisu Listy Produktów Tradycyjnych (LPT) o nowe produkty.

Równie ważnym elementem spójności obszaru są wspólne doświadczenia historyczne, świadczące o zaangażowaniu mieszkańców w walkę o odzyskanie niepodległości. Gmina Łobez posiada także bogaty kalendarz imprez, które organizowane w różnych miejscowościach Gminy, a w których uczestniczy nie tylko społeczność lokalna. Wśród nich należy wymienić:

Styczeń

- Spotkania Zespołów Kolędniczych, Orszak Trzech Króli
- Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy

Luty

- Ferie Zimowe – zajęcia w ŁDK i Świetlicach Wiejskich
- koncerty Walentynkowe, Świetlice Wiejskie

Marzec

- Wyzwolenie Łobza
- Dzień Kobiet
- Pierwszy Dzień Wiosny

Kwiecień

- Imprezy związane ze Świętami Wielkanocnymi, np.: warsztaty wyplatania Palm Wielkanocnych – Świetlice Wiejskie
- Łobeska Baba Wielkanocna – Międzynarodowe Wielkanocne Spotkania z Folklorem
- „Łobeska majówka”

Maj

- Święto Flagi Narodowej
- Dzień Konstytucji 3-Maja
- Dzień Strażaka
- Dzień Zwycięstwa
- Dzień Matki – Świetlice Wiejskie
- Światowa Parada Dyrygentów,
- Międzynarodowy Festiwal Orkiestr Dętych i Big Bandów

Czerwiec

- Dzień Dziecka
- Święto Rodziny, Rodzinne Festyny w Świetlicach Wiejskich
- Powiatowe Spotkania Instrumentalistów – Amatorów
- „Noc Świętojańska”

Lipiec

- Festyny rodzinne w świetlicach wiejskich
- Święto Pieroga

Sierpień

- Małe żniwa
- Zakończenie wakacji – festyny na świetlicach wiejskich

Wrzesień

- Obchody rocznicy Wybuchu II Wojny Światowej
- Gminne Dożynki
- Dzień Pieczonego Ziemniaka
- Rocznicza Napaści Związku Radzieckiego na Polskę

Październik

- Święto Pieczonego Ziemniaka
- Piknik z Dynią
- Warsztaty Rękodzieła Artystycznego
- Dyktando – o „Złote Pióro” Burmistrza Łobza
- Kiszenie Kapusty

Listopad

- Święto Pieczonego Ziemniaka
- Spotkanie z Piosenką Patriotyczną
- Gęsina – imprezy w świetlicach
- Zabawy Andrzejkowe w świetlicach Wiejskich

Grudzień

- Spotkania Mikołajowe
- Warsztaty Rękodzielnicze
- Jarmark Bożonarodzeniowy
- Spotkania Wigilijne – ŁDK, Świetlice Wiejskie

Wydarzenia kulturalne odbywają się także w poszczególnych sołectwach Gminy i z reguły są to plenerowe, a także w świetlicach wiejskich, wydarzenia adresowane do rodzin.

Do kalendarza stałych imprez kulturalnych o zasięgu wykraczającym poza granice gminy wpisały się: Łobeska Baba Wielkanocna – Międzynarodowe Wielkanocne Spotkania z Folklorem, Międzynarodowy Festiwal Orkiestr Dętych i Big Bandów .

5.2.4. Instytucje kultury

Na terenie gminy Łobez zadania w zakresie kultury realizują przede wszystkim dwie placówki:

- Łobeski Dom Kultury,
- Miejska Biblioteka Publiczna w Łobzie.

Łobeski Dom Kultury (<https://lobez-ldk.home.pl/>)

Znaczna część wydarzeń kulturalnych skupia się wokół Łobeskiego Domu Kultury. W jego ofercie repertuarowej są liczne imprezy, spektakle, koncerty, wernisaże i festiwale. Stałe i uznane miejsca wśród wydarzeń kulturalnych Łobza zajmują: Międzynarodowe Spotkania Orkiestr Dętych i Big Bandów, Łobeskie Spotkania Integracyjne "Święto Radości", Dni Łobza, Noc Rockowa, Noc Świętojańska, Koncert Kolęd i Pastorałek, imprezy okolicznościowe oraz Przeglądy Artystyczne Amatorskiego Ruchu Artystycznego. W ramach integracji europejskiej organizowane są wymiany kulturalne młodzieży ze Szwecji, Niemiec, Litwy, Estonii, Chorwacji, Włoch i Portugalii.

W Łobeskim Domu Kultury działają następujące sekcje: Młodzieżowa Orkiestra Dęta, Kapela Ludowa "Łobuziaczy", Kapela Podwórkowa „Smoki”, które wielokrotnie reprezentowały Ziemię Łobeską na festiwalach zagranicznych i krajowych zdobywając nagrody i wyróżnienia. Ponadto działają: Ognisko Muzyczne w klasach: fortepianu, gitary klasycznej, keyboardu, akordeonu oraz klasa instrumentów dętych drewnianych i blaszanych. W kategorii zespołów działają: zespół instrumentów dętych, zespoły rockowe i estradowe. Liczne osiągnięcia międzynarodowe oraz krajowe uzyskuje sekcja plastyczna prowadząca zajęcia w trzech kategoriach wiekowych. Nie jest nam obcy taniec. Od 1999 r. działa Szkoła Tańca Towarzyskiego "Iskra", skupia ona w swych szeregach dzieci i młodzież oraz dorosłych jak również Powiatowy Zespół Pieśni i Tańca „Łobuziaczy”. Chlubą placówki jest działający teatrzyk "Figielek" oraz jego recytatorzy - laureat Wojewódzkich i Regionalnych Przeglądów Teatralnych i Recytatorskich. Reprezentantami trzeciego wieku jest Chór Emerytów i Rencistów, uświetniający wiele imprez okolicznościowych. W ramach Łobeskiego Domu Kultury od lutego 2007 r. dział 14 świetlic usytuowanych w sołectwach Gminy Łobez

Do podstawowych zadań Łobeskiego Domu Kultury należy:

- rozpoznawanie, rozbudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych,
- przygotowanie do odbioru wartości kulturalnych,
- kształtowanie wzorów aktywnego uczestnictwa w kulturze

Miejska Biblioteka Publiczna w Łobzie

Miejska Biblioteka Publiczna, istnieje od września 1946 r. Biblioteka gromadzi zbiory audialne (fonograficzne), fotografie, wycinki prasowe (od 1961 r.) i dokumenty tekstowe dotyczące historii miasta i regionu. Od 1993 r. powstaje w bibliotece elektroniczny katalog zbiorów. Od 1999 r. MBP korzysta z dostępu do internetu i poczty elektronicznej. Biblioteka współpracuje z licznymi instytucjami kultury i oświaty, m. in. z Książnicą Pomorską w Szczecinie, Muzeum Narodowym w Szczecinie, Biblioteką Narodową w Warszawie oraz osobami fizycznymi gromadzącymi archiwalia (w tym z byłymi mieszkańcami miasta z okresu przed 1945 r.).

Sytuacja związana z pandemią wirusa COVID-19 wpłynęła na przyspieszenie procesów przenoszenia aktywności kulturowej do sfery wirtualnej. Działalność Łobeskiego Domu Kultury oraz Miejską Bibliotekę Publiczną zostały poszerzone o aktywność w internecie. Instytucje te prowadziły różnorodną ofertę dla różnych grup wiekowych: dzieci, młodzieży, dorosłych.

Organizacje pozarządowe prowadzące oraz działalność pożytku publicznego

Miarą aktywności społecznej Mieszkańców danego obszaru jest przede wszystkim liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych na tym terenie. Gmina Łobez posiada relatywnie duży potencjał kapitału społecznego i rozwija się też dzięki działalności grupy sprawdzonych i doświadczonych organizacji pozarządowych. W 2019 (brak nowszych danych) roku w Gminie Łobez były zarejestrowane były 62 organizacje pozarządowe.

Gmina Łobez realizuje zadania ze sfery publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na podstawie podejmowanych corocznych Uchwał Rady Gminy Łobez „w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Łobez z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”. W momencie tworzenia niniejszego Programu Opieki nad Zabytkami obowiązywał Programu współpracy Gminy Łobez z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie na rok 2022”.

Za priorytetowe zadania publiczne do realizacji w 2022 uznano między innymi w zakresie kultury, sztuki i ochrony dziedzictwa narodowego:

- a) ochrona i opieka nad zabytkami,
- b) tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą, sztuką, literaturą,
- c) rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych,
- d) podtrzymywanie polskiej tradycji narodowej i regionalnej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- e) organizacja konkursów, seminariów, wystaw, imprez plenerowych nawiązujących do tradycji narodowej i regionalnej,
- f) propagowanie pieśni chóralno - sakralnej, koncertowanie z okazji uroczystości państwowych w kraju i zagranicą,
- g) tworzenie oraz poszerzanie oferty turystycznej w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe,
- h) organizowanie, współorganizowanie przedsięwzięć w ramach lokalnych, regionalnych wydarzeń oraz uroczystości w tym organizowanie, współorganizowanie koncertów, organizowanie imprez kulturalnych i artystycznych, takich jak np.: – koncerty, festiwale, przeglądy, występy artystyczne, – festyny, spektakle, konkursy, wystawy, dyskusje, prelekcje, – plenery lub warsztaty: plastyczne, fotograficzne, teatralne, muzyczne, malarskie, taneczne, filmowe, literackie,
- i) upowszechnianie wiedzy na temat walorów kulturowych Gminy Łobez

a także:

- wspieranie turystyki i rekreacji krajoznawczej;
- edukacji, oświaty i wychowania, poprzez wspieranie działań na rzecz edukacji prospołecznej i patriotycznej osób dorosłych, dzieci i młodzieży.

Turystyka

Gmina Łobez dzięki walorom przyrody, licznym zabytkom odznacza się bardzo wysokim potencjałem turystycznym. Na jej terenie funkcjonują ośrodki jeździeckie w Boninie, Tarnowie, Wysiedlu i okolicach Łobza, przez tereny gminy przebiega specjalny szlak konny, prowadzącego przez Pojezierze Drawskie o łącznej długości 186 km.

Przez tereny gminy przebiegają następujące szlaki rowerowe:

- czarny szlak rowerowy tzw. „Szlak Dziedzictwa Techniki i Architektury”, o długości 48,4 km;
- zielony szlak rowerowy „Pomniki i Rezerwaty Przyrody”, o długości 41 km,
- niebieski szlak rowerowy „Doliną Rzeki Regi”, o długości 38,2 km
- żółty szlak rowerowy „Zabytkowe kościoły Wiejskie”, o długości 34,2 km,
- czerwony szlak rowerowy „Łobeskie Stadniny Koni”, o długości 18,2 km,
- trasa dla rowerów górskich, na której rozgrywany jest także „Łobeski Maraton MTB”, o długości 36,8 km

Szlaki wędrówki pieszej:

- żółty szlak pieszy „Lobeliowe Jezioro i Wilczy Gród”, o długości 20 km;
- niebieski szlak pieszy „Mocy i Tradycji”, o długości 43 km;
- ścieżka Dydaktyczna w dolinie Regi pomiędzy Łobzem a Unimiem o długości 9,5 km, z tablicami edukacyjnymi,
- trasy Nordic Walkin, wytyczone w Parku Miejskim na Zielonej Górze w Łobzie.

Szlak kajakowy Rega, który na terenie gminy Łobez charakteryzuje się znaczną trudnością z uwagi na powalone drzewa i niedostępne brzegi. Dogodne miejsca do rozpoczęcia spływu na terenie gminy znajdują się między innymi w Prusinowie, Unimiu i Karwowie.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest kilka zagospodarowanych kąpielisk. Nad jeziorem Dybrzno znajduje się zadbana, sztucznie usypana plaża, z dobrym dojazdem oraz z polem namiotowym.

Na terenie gminy Łobez są bardzo dobre warunki dla turystyki wędkarskiej. Jeziora są zarybiane i udostępnione do wędkowania.

Niestety najsłabiej na terenie gminy rozwinięta jest oferta noclegowa oraz gastronomiczna, brak jest rozwiniętej sieci gospodarstw agroturystycznych, co sprawia, że potencjalne zasoby przyrodniczo-kulturowe gminy nie są odpowiednio wykorzystane.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2020 r. poz. 282*), formami ochrony zabytków są:

- ✓ wpis do rejestru zabytków;
- ✓ uznanie za pomnik historii;
- ✓ utworzenie parku kulturowego;
- ✓ ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Łobez funkcjonują wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa wymienia kolejno: prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych. Należy uzyskać zgodę konserwatora również na przemieszczanie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego oraz zmianę jego przeznaczenia i sposobu korzystania z tego zabytku, a także na umieszczanie urządzeń technicznych i reklamowych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany

wyglądu zabytku. W przypadku archeologii niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na badania archeologiczne oraz na poszukiwania prowadzone przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania. Pozwolenie WKZ ma formę decyzji administracyjnej, tak więc w toku postępowania mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Tryb wydawania pozwoleń reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków*. Rozporządzenie to precyzuje zakres wniosku i załączników dla każdego typu działań przy zabytku.

Prowadzenie jakichkolwiek działań, prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiekcie zabytkowym, jak i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego zgodnie z art. 36 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.).

Art. 36. 1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;*
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;*
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;*
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;*
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;*
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;*
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.*

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Łobez znajduje się czterdzieści jeden zabytków i zespołów zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. Wszystkie zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej – wykaz aktualny na dzień 20.04.2022 (za: <http://wkz.bip.alfatv.pl/strony/menu/9.dhtml> – dostęp 23.10.2022).

Są to tym samym najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela nr 1: Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w Gminie Łobez

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NUMER REJESTRU	DATA	NR DECYZJI
1	Bełczna	park dworski	1173	1979.09.26	Kl.I.5340/14/79
2	Bełczna	dwór	1173	2013.05.29	DZ.5130.10.2013.AR
3	Bełczna	kościół św. Apostołów Piotra i Pawła	1828	2019.06.27	DZ.5130.15.2019.AR
4	Bonin	cmentarz przykościelny	64	2001.04.25	DZ-4200/77/O/2000/2001
5	Bonin	kościół św. Józefa	64	2001.04.25	DZ-4200/77/O/2000/2001
6	Bonin	folwark (zespół)	110	2002.12.21	DZ-4200/25/O/2002
7	Bonin	park dworski	110	1980.12.03	Kl.I.5340/46/80
8	Bonin	dwór	110	2002.12.21	DZ-4200/25/O/2002
9	Byszewo	park dworski	2017	1979.01.26	Kl.I.5340/13/79
10	Dalno	park dworski	1806	1979.01.26	Kl.I.5340/12/79
11	Dobieszewo	park dworski	1797	1979.01.26	Kl.I.5340/11/79
12	Dobieszewo	kościół św. Mateusza Ap.	1742	1957.10.22	Kl.V.-0/273/57
13	Grabowo	park dworski	1859	1979.01.26	Kl.I.5340/10/79
14	Karwowo	dwór (ruina)	1798	1991.02.18	PSOZ/Sz-n/5340/15/91
15	Karwowo	kościół MB Częstochowskiej	1747	1958.09.12	Kl.V.-0/98/58
16	Karwowo	park dworski	1798	1982.10.27	Kl.I.5340/36/82
17	Klępnica	pałac	1796	1989.05.17	Kl.3-5340/17/89
18	Klępnica	park dworski	1796	1990.12.11	Kl.3-5340/213/90
19	Łobez	dom, ul. Niepodległości 7	1749	1998.12.03	DZ-4200/49/O/98
20	Łobez	poczta, ul. Pocztowa 12 (d. ul. Rapackiego 12)	1748	1993.11.30	PSOZ/Sz-n/III/5340/225/93
21	Łobez	zespół budynków stadniny koni (Świątoborzec)	213	2005.04.22	DZ-4200/1/O/2005
22	Łobez	park przy stadninie koni (Świątoborzec)	213	2005.04.22	DZ-4200/1/O/2005
23	Łobez	kościół NSPJ	1746	1965.12.22	Kl.20/66/65
24	Łobez	Wzgórze Rolanda - teren - pomnik ku czci poległych	1194	2013.08.29	DZ.5130.19.2013.AR

25	Łobez	zespół dwu willi, ul. Niepodległości 66a-68 /otoczenie/	390	2009.04.20	DZ-4200/5/K/2009
26	Poradz	wiatrak holenderski	1745	1979.09.26	Kl.I.5340/42/79
27	Przyborze	park dworski	1867	1979.01.26	Kl.I.5340/9/79
28	Rożnowo Łobeskie	pałac	1770	1994.02.19	PSOZ/Sz-n/III/5340/24/94
29	Rożnowo Łobeskie	park dworski	1770	1978.10.02	Kl.I.5340/24/78
30	Rynowo	park dworski	1800	1978.11.25	Kl.I.5340/25/78
31	Rynowo	dwór	1800	1976.08.24	Kl.I.6801/12/76
32	Trzeszczyna	park dworski	1503	1979.01.26	Kl.I.5340/8/79
33	Unimie	dwór	1073	2012.04.12	DZ.5130.07.2012.AR
34	Unimie	park dworski	1073	1979.01.26	Kl.I.5340/7/79
35	Worowo	kościół Imienia Maryi	1744	1966.01.17	Kl.20/8/66
36	Wysiedle	kościół Św.Trójcy	1743	1957.02.28	Kl.V.-0/241/57
37	Zachetmie	park dworski	1799	1979.12.31	Kl.I.5340/6/79
38	Zajezerze	park dworski	1805	1957.10.22	Kl.V-0/302/57
39	Zajezerze	dwór	1805	1957.10.22	Kl.V.-0/302/57
40	Zajezerze	kościół NSPJ /otoczenie/	150	2003.12.17	DZ-4200/68/O/2003
41	Zajezerze	chałupa z podwórzem nr 19	543	2009.12.07	DZ-4200/87/K/2009

Tabela nr 2: Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w Gminie Łobez

L.p.	MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA W WOJEWODZKIEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW)	PRZEDMIOT WPISU	NR STAN. W MIEJSC.	NR OB. AZP/NR ST. NA OBSZARZ	NR REJESTRU	DATA WPISU
1.	Karwowo	grodzisko z wczesnego średniowiecza	1	25-15/4	C-662	1970-11-09
2.	Karwowo	cmentarzysko z wczesnego średniowiecza	2	24-15/3	C-726	1970-08-17
3.	Łobez-Świętoborze	grodzisko z wczesnego średniowiecza	14	26-15/29	C-704	1971-11-28
4.	Łobżany	osada kultury łużyckiej i z okresu wczesnego średniowiecza	1	25-16/26	C-716	1971-12-14
5.	Unimie	grodzisko z wczesnego średniowiecza	1	26-15/122	C-705	1971-11-10
6.	Worowo	cmentarzysko (kurhan)	29	25-16/63	C-706	1971-11-10

5.3.1. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Z przyczyn bezpieczeństwa zgromadzonych zabytków w programie opieki nad zabytkami nie podaje się szczegółów dotyczących zabytków ruchomych .

5.3.2. Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ewidencja prowadzona jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067). Stanowi ona zbiór kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa, sporządzanych zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda właściciela zabytku nie jest potrzebna w wypadku kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków powinny się znaleźć wszystkie zabytki znajdujące się na terenie objętym zakresem właściwości danego wojewódzkiego konserwatora zabytków. To istotnie odróżnia wojewódzką ewidencję zabytków od rejestru zabytków. Wpis do rejestru zabytków wywołuje skutki prawne w postaci objęcia danego obiektu ochroną prawną, pozwalającą na ingerencję państwa w konstytucyjnie chronione prawo własności. Rejestr opiera się na zasadzie wyboru, która oznacza, że historyczny obiekt proponowany do indywidualnej ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków w celu jego zachowania powinien mieć wartości wyższe wobec innych obiektów tego samego typu. Dzięki wojewódzkiej ewidencji zabytków, która odzwierciedlać powinna cały zasób zabytkowy na danym terenie, można umiejscowić dany obiekt we właściwym miejscu w hierarchii wartości obiektów historycznych. Skutkiem wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzonej niezależnie od rejestru przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest obowiązek informacyjny. Zgodnie z art. 28 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 nin. ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. Uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;

2. Zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. Zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. Zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Listę obiektów zabytkowych ujętych w prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie przedstawiono w tabeli nr 2 – są to zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łobez. Nie wszystkie obiekty zabytkowe ujęte w ewidencji wojewódzkiej posiadają karty ewidencyjne zabytku nieruchomego.

5.3.3. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dokumenty te zostały szczegółowo omówione w rozdziale poświęconym relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków formalnie nie stanowi formy ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2020 r. poz. 282*). Pomimo to, w piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami art. 7 pkt 4 i art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pojawił i funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków” w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi (wspomniany wyżej art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.). Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granice niezgodnie z prawem (*Dz. U. Nr 113, poz. 661*) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia

rejstru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886) określają zakres informacji, który powinna zawierać karta adresowa zabytku nieruchomego. Znowelizowane w 2019 roku rozporządzenie nakłada na wojewódzkich konserwatorów zabytków obowiązek poinformowania o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty - wojewódzki konserwator zabytków zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, a także wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o włączeniu karty ewidencyjnej, wraz z odpowiednio potwierdzoną kopią takiej karty. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty ewidencyjnej zabytku, o włączeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Kolejnym etapem obowiązku informacyjnego jest obowiązek powstający na etapie wykonywania gminnej ewidencji zabytków. O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem na gminy, które zamierzają prowadzić gminną ewidencję zabytków, obowiązek informacyjny o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw znacząco wzmocniła rangę gminnej ewidencji zabytków nakładając obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Włączenie zabytku do gminnej ewidencji zabytków skutkuje ich ochroną (obiekty i obszary) i ujęcie w gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i innych dokumentach planistycznych - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;

- decyzji o warunkach zabudowy - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o realizacji inwestycji drogowej, lokalizacji linii kolejowej lub realizacji inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego - wojewoda lub starosta przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- prawie budowlanym – pozwolenia na budowę lub rozbiórkę uzgadniane są z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W art. 24 ustawy o ochronie zabytków opiece nad zabytkami (*Dz.U. 2022 poz. 840*) ustawodawca nałożył na Ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określenie, w drodze rozporządzenia, przesłanek, od których spełnienia jest uzależnione wyłączenie kart ewidencyjnych i adresowych z ewidencji. Wobec niezrealizowania tego obowiązku należy domniemywać, że wyłączenie zabytku z gminnej ewidencji zabytków jest możliwe w odniesieniu do zabytku, który utracił wartości, na podstawie których został włączony do ewidencji albo jego wartość nie zostanie potwierdzona w nowych ustaleniach. O wyłączeniu z gminnej ewidencji zabytków decyduje wójt z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku – **w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków**. W przypadku wyłączenia zabytku z gminnej ewidencji zabytków na wójcie spoczywa obowiązek poinformowania właściciela lub posiadacza zabytku, zgodnie z Rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 56)

Gmina Łobez posiada aktualną Gminną Ewidencję Zabytków, przyjętą Zarządzeniem Nr 1183/2022 Burmistrza Łobza z dnia 14 czerwca 2022.

5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łobez

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków mogą być ujęte inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków).

Tabela nr 2: Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Łobez – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte w tabeli nr 3.

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr Rejestru Zabytków	Data wpisu
1.	Bełczna	35	kościół	XVI w., lata 70-te XIX w., XX w.	1828	27.06.2019 r.
2.	Bełczna		pałac	2 poł. XIX w., pocz. XX w.	1173	29.05.2013 r.
3.	Bełczna		folwark	2 poł. XIX w., 1 ćw. XX w.		
4.	Bełczna		park dworski	XIX w.	1173	26.09.1979 r.
5.	Bełczna		cmentarz	1 poł. XX w.		
6.	Bełczna		remiza	pocz. XX w.		

7.	Bełczna	24	budynek mieszkalny (czworak)	k. XIX w.		
8.	Bełczna	31	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
9.	Bełczna	32	stacja kolejowa	pocz. XX w.		
10.	Bonin		kościół z cmentarzem przykościelnym	1845 r.	64	25.04.2001 r.
11.	Bonin		dwór	XIX w., pocz. XX w.	110	21.12.2002 r.
12.	Bonin		folwark	lata 80-te XIX w., 1 ćw. XX w.	110	21.12.2002 r.
13.	Bonin		park dworski	1 poł. XIX w.	110	03.12.1980 r.
14.	Bonin		cmentarz	1 poł. XIX w.		
15.	Bonin		cmentarz rodowy	1 poł. XX w.		
16.	Bonin		remiza	lata 20-te XX w.		
17.	Bonin	4	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
18.	Bonin	7	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
19.	Bonin	8	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
20.	Bonin	9	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	pocz. XX w.		
21.	Bonin	10	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
22.	Bonin	11	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
23.	Bonin	15	budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.		
24.	Bonin	bez nr	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
25.	Budziszczce		cmentarz	1 poł. XIX w.		
26.	Budziszczce	1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
27.	Budziszczce	2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
28.	Byszewo		cmentarz	1945 r.		
29.	Byszewo		park dworski	XIX w.	2017	26.01.1979 r.
30.	Dalno		dwór	2 poł. XIX w.		
31.	Dalno		park dworski	2 poł. XIX w.	1806	26.01.1979 r.
32.	Dobieszewo		kościół	1 ćw. XV w., 1862 r.	1742	22.10.1957 r.
33.	Dobieszewo		cmentarz przykościelny	XIX w. - lata 30-te XX w.		
34.	Dobieszewo		folwark	XIX/XX w.		
35.	Dobieszewo	22	budynek mieszkalny (dawny dom rządcy)	ok. 1910 r.		
36.	Dobieszewo		park dworski	XIX w.	1797	26.01.1979 r.
37.	Dobieszewo	1	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	lata 30-te XX w.		
38.	Dobieszewo	2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
39.	Dobieszewo	4	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
40.	Dobieszewo	5	budynek mieszkalny	XIX/XX w.		
41.	Dobieszewo	7	budynek mieszkalny	XIX/XX w.		
42.	Dobieszewo	10	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
43.	Dobieszewo	10a	budynek mieszkalny	1 poł. XX w.		
44.	Dobieszewo	15	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.		
45.	Grabowo	8	kościół	1909 r.		
46.	Grabowo		cmentarz	pocz. XX w.		

47.	Grabowo		cmentarz wojenny (pomnik)	ok. 1920 r.		
48.	Grabowo		dwór z folwarkiem	1 poł. XIX w., 1889 r.		
49.	Grabowo		park dworski	XIX w.	1859	26.01.1979 r.
50.	Grabowo	4	budynek mieszkalny (dwojak)	1886 r.		
51.	Grabowo	7	budynek mieszkalny (czworak)	1921 r.		
52.	Grabowo	8	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
53.	Karwowo	12	kościół	1777 r.	1747	12.09.1958 r.
54.	Karwowo		cmentarz	1 poł. XX w.		
55.	Karwowo		dwór (ruina)	ok. 1804 r.	1798	18.02.1991 r.
56.	Karwowo		park dworski	1 poł. XIX w.	1798	27.10.1982 r.
57.	Karwowo		folwark	XIX/XX w.		
58.	Karwowo		gorzelnia w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.		
59.	Karwowo	10	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	lata 20-te XX w.		
60.	Karwowo	13	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
61.	Karwowo	19	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
62.	Karwowo	21	budynek mieszkalny (czworak)	pocz. XX w.		
63.	Klępnica		cmentarz	1 poł. XX w.		
64.	Klępnica		pałac z parkiem	2 poł. XVIII w., lata 20-te XX w.	1796	17.05.1989 11.12.1990
65.	Łobez	ul. Bema 15	dwór	pocz. XX w.		
66.	Łobez	ul. Bema 15a	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
67.	Łobez	ul. Bema 24	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.		
68.	Łobez	ul. Bema 24b	folwark	XIX/XX w.		
69.	Łobez	ul. Bema 27	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
70.	Łobez	ul. Bema 29	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
71.	Łobez	ul. Browarna 9	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.		
72.	Łobez	ul. Browarna 13	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
73.	Łobez	ul. Budowlana 35/36	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
74.	Łobez	ul. Budowlana 38	budynek mieszkalny	XIX/XX w.		
75.	Łobez	ul. Głowackiego 10	budynek mieszkalny	XIX/XX w.		
76.	Łobez	ul. Kilińskiego 5	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
77.	Łobez	ul. Kolejowa 3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
78.	Łobez	ul. Kolejowa	wieża ciśnień	lata 20-te XX w.		
79.	Łobez	ul. Komuny Paryskiej 1/2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
80.	Łobez	ul. Komuny Paryskiej 8	budynek mieszkalny	1910 r.		
81.	Łobez	ul. Kościelna 14	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
82.	Łobez	ul. Kościelna	kościół	XV w., XIX w., XX w.	1746	22.12.1965 r.
83.	Łobez	ul. Kościuszki 16	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
84.	Łobez	ul. Kościuszki 21	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
85.	Łobez	ul. Kościuszki 22	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		

86.	Łobez	ul. Kraszewskiego 32	budynek mieszkalny (chałupa)	1 poł. XIX w.		
87.	Łobez	ul. Kraszewskiego 38	budynek mieszkalny (chałupa)	poł. XIX w.		
88.	Łobez	ul. Niepodległości 5	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
89.	Łobez	ul. Niepodległości 7	budynek mieszkalny	pocz. XIX w.	1749	03.12.1998 r.
90.	Łobez	ul. Niepodległości 9	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
91.	Łobez	ul. Niepodległości 13	urząd miejski	pocz. XX w.		
92.	Łobez	ul. Niepodległości 15	sąd rejonowy	XIX/XX w.		
93.	Łobez	ul. Niepodległości 17	areszt	XIX/XX w.		
94.	Łobez	ul. Niepodległości 22	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
95.	Łobez	ul. Niepodległości 24/26/28	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
96.	Łobez	ul. Niepodległości 31	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
97.	Łobez	ul. Niepodległości 34	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
98.	Łobez	ul. Niepodległości 40	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
99.	Łobez	ul. Niepodległości 44	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
100.	Łobez	ul. Niepodległości 46/48	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
101.	Łobez	ul. Niepodległości 58	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
102.	Łobez	ul. Niepodległości 62	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
103.	Łobez	ul. Niepodległości 66a	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	390	20.04.2009
104.	Łobez	ul. Niepodległości 68	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	390	20.04.2009
105.	Łobez	ul. Niepodległości 70	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
106.	Łobez	ul. Niepodległości 74	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
107.	Łobez	ul. Niepodległości 78/80	budynek mieszkalny	1 poł. XX w.		
108.	Łobez	ul. Niepodległości 84	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
109.	Łobez	ul. Pocztowa	poczta	XIX/XX w.	1748	30.11.1993 r.
110.	Łobez	ul. Pocztowa 15	budynek mieszkalny	1911 r.		
111.	Łobez	ul. Pocztowa 17	budynek mieszkalny	1900 r.		
112.	Łobez	ul. Pocztowa 20	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
113.	Łobez	ul. Przechodnia 1-28	zespół zabudowy mieszkalnej	lata 20-te XX w.		
114.	Łobez	ul. Młyńska 6	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
115.	Łobez	ul. Młyńska 7	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
116.	Łobez	ul. Młyńska 10	budynek mieszkalny	1902 r.		
117.	Łobez	ul. Młyńska 12	budynek mieszkalny	lata 30-te XX w.		
118.	Łobez	ul. Młyńska 14	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
119.	Łobez	ul. Młyńska 18	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
120.	Łobez	ul. Młyńska 19	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
121.	Łobez	ul. Mostowa	Cmentarz Żydowski	1 poł. XIX w.		
122.	Łobez	ul. Mostowa 15	budynek mieszkalny	lata 30-te XX w.		
123.	Łobez	ul. Sienkiewicza 4	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
124.	Łobez	ul. Sikorskiego 6	przychodnia	lata 20-30-te XX w.		
125.	Łobez	ul. Spokojna 2	budynek mieszkalny (dwór)	poł. XIX w.		
126.	Łobez	ul. Szkolna 25	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
127.	Łobez	ul. Szkolna 26	budynek mieszkalny	XIX/XX w.		
128.	Łobez	ul. Szkolna 27	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		

129.	Łobez	Świątoborzec 1	hotel	lata 30-te XX w.		
130.	Łobez	Świątoborzec 4	budynek mieszkalny	1876 r.		
131.	Łobez	Świątoborzec 5	budynek mieszkalny	1876 r.		
132.	Łobez	Świątoborzec 6	budynek mieszkalny	1876 r.		
133.	Łobez	Świątoborzec 7	budynek mieszkalny	1876 r.		
134.	Łobez	Świątoborzec 10	budynek mieszkalny (czworak)	1906 r.		
135.	Łobez	Świątoborzec 11a	budynek mieszkalny (czworak)	1905 r.		
136.	Łobez	Świątoborzec	Zespół folwarczny – dawne Stado Ogierów	1876 r.-lata 30-te XX w.	213	22.04.2005 r.
137.	Łobez	Świątoborzec 2	dom dyrektora	1876 r.	213	22.04.2005 r.
138.	Łobez	Świątoborzec	stajnia z kuźnią	1876 r.	213	22.04.2005 r.
139.	Łobez	Świątoborzec 14	stajnia z budynkiem mieszkalnym	1876 r, 1884 r.	213	22.04.2005 r.
140.	Łobez	Świątoborzec	stajnia	4 ćw. XIX w.	213	22.04.2005 r.
141.	Łobez	Świątoborzec	stajnia z ujeżdżalnią i budynkiem mieszkalnym	1876 r., lata 80-te XIX w.	213	22.04.2005 r.
142.	Łobez	Świątoborzec 3	budynek mieszkalny z ambulansem weterynaryjnym	1886 r.	213	22.04.2005 r.
143.	Łobez	Świątoborzec	waga	4 ćw. XIX w.	213	22.04.2005 r.
144.	Łobez	Świątoborzec	park	4 ćw. XIX w.	213	22.04.2005 r.
145.	Łobez	Waryńskiego 1	budynek mieszkalny	1 poł. XX w.		
146.	Łobez	Waryńskiego 2	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
147.	Łobez	Waryńskiego 6	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
148.	Łobez	Waryńskiego 14	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
149.	Łobez	Wojska Polskiego 4	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
150.	Łobez	Wojska Polskiego 6	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
151.	Łobez	Wojska Polskiego 8	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
152.	Łobez	Wojska Polskiego	cmentarz	2 poł. XIX w.		
153.	Łobez	Wojska Polskiego	pomnik (Wzgórze Rolanda)	1926 r.	1194	29.08.2013 r.
154.	Łobżany	2	pałac	1880 r.		
155.	Łobżany	3	budynek mieszkalny (dawna rządcówka)	4 ćw. XIX w.		
156.	Łobżany		folwark	4 ćw. XIX w.		
157.	Niegrzebia		dwór	2 poł. XIX w.		
158.	Poradz	5	budynek mieszkalny	XIX w.		
159.	Poradz	9	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
160.	Poradz	13	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
161.	Poradz	16	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
162.	Poradz	17	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.		
163.	Poradz	23	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
164.	Poradz	28	budynek mieszkalnomagazynowy	pocz. XX w.		
165.	Poradz		wiatrak holenderski	XIX w.	1745	26.09.1979 r.
166.	Prusinowo	2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
167.	Prusinowo	5	dawna szkoła	pocz. XX w.		
168.	Prusinowo	9	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		

169.	Prusinowo	15	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
170.	Prusinowo	23	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	lata 20-te XX w.		
171.	Prusinowo		cmentarz	XIX w.		
172.	Prusinowo	21	elektrownia	1904 r., 1930 r.		
173.	Przyborze	1	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	pocz. XX w.		
174.	Przyborze	14	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
175.	Przyborze	20	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
176.	Przyborze	21	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
177.	Przyborze		remiza	1925 r.		
178.	Przyborze		dawna owczarnia w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.		
179.	Przyborze		park dworski	2 poł. XIX w.	1867	26.01.1979 r.
180.	Przyborze		cmentarz	2 poł. XIX w.		
181.	Rożnowo Łobeskie	1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
182.	Rożnowo Łobeskie	2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
183.	Rożnowo Łobeskie	3	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.		
184.	Rożnowo Łobeskie	5	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
185.	Rożnowo Łobeskie	12	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
186.	Rożnowo Łobeskie	13	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
187.	Rożnowo Łobeskie		pałac	2 poł. XIX w.	1770	19.02.1994 r.
188.	Rożnowo Łobeskie		park dworski	2 poł. XIX w.	1770	02.10.1978 r.
189.	Rożnowo Łobeskie		folwark	XIX/XX w.		
190.	Rożnowo Łobeskie		cmentarz	2 poł. XIX w.		
191.	Rynowo	2	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	pocz. XX w.		
192.	Rynowo		remiza (obecnie kaplica)	1937 r.		
193.	Rynowo		pałac	k. XIX w.	1800	24.08.1976 r.
194.	Rynowo		folwark	XIX/XX w.		
195.	Rynowo		park	2 poł. XIX w.	1800	25.11.1978 r.
196.	Rynowo		cmentarz	2 poł. XIX w.		
197.	Suliszewice	29	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
198.	Suliszewice	91	dwór z folwarkiem	poł. XIX w., przebud. po 1956 r.		
199.	Suliszewice		park	2 poł. XIX w.		
200.	Suliszewice		cmentarz	2 poł. XIX w.		
201.	Suliszewice		cmentarz	2 poł. XIX w.		
202.	Tarnowo	1	młyn wodny	1903 r.		
203.	Tarnowo		cmentarz	pocz. XX w.		

204.	Trzuszczyna	3	budynek mieszkalny (rządcaówka)	pocz. XX w.		
205.	Trzuszczyna		park dworski	k. XIX w.	1503	26.01.1979 r.
206.	Unimie	3	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
207.	Unimie	7	dwór	1893 r.	1073	12.04.2012 r.
208.	Unimie		park dworski	k. XIX w.	1073	26.01.1979 r.
209.	Unimie	10	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
210.	Unimie	13	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
211.	Unimie		remiza	pocz. XX w.		
212.	Unimie		cmentarz z ruiną kościoła	2 poł. XVII w., XVIII w.		
213.	Worowo	4	kościół	1707 r.	1744	17.01.1966 r.
214.	Worowo		folwark	2 poł. XIX w., lata 20-te XX w.		
215.	Worowo	8	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
216.	Worowo	10	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
217.	Worowo	27	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
218.	Worowo	30	budynek mieszkalny	1 poł. XX w.		
219.	Worowo	32	budynek mieszkalny	1 poł. XX w.		
220.	Worowo		stacja kolejowa	1 poł. XX w.		
221.	Worowo		remiza	pocz. XX w.		
222.	Wysiedle		kościół	ok. 1580	1743	28.02.1957
223.	Wysiedle		park	2 poł. XIX w.		
224.	Wysiedle		cmentarz	1 poł. XX w.		
225.	Wysiedle	1	budynek mieszkalny	1936 r.		
226.	Wysiedle	3	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.		
227.	Wysiedle	5	budynek mieszkalny (dwojak)	lata 20-te XX w.		
228.	Wysiedle	6	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	XIX/XX w.		
229.	Wysiedle	11	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
230.	Wysiedle	14	budynek mieszkalny	1907 r.		
231.	Wysiedle	15	budynek mieszkalny	1937 r.		
232.	Wysiedle	21	budynek mieszkalny	lata 30-te XX w.		
233.	Zachemnie		park dworski	2 poł. XIX w.	1799	31.12.1979 r.
234.	Zagórzycze		kościół	2 ćw. XIX w.		
235.	Zagórzycze		cmentarz	2 poł. XIX w.		
236.	Zagórzycze	5	budynek mieszkalny	1905 r.		
237.	Zagórzycze	17	budynek mieszkalny (dawna rządcaówka)	pocz. XX w.		
238.	Zagórzycze	18	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
239.	Zagórzycze	19	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
240.	Zagórzycze	21	budynek mieszkalny (dawna szkoła)	pocz. XX w.		
241.	Zajezierze		kościół	2 poł. XIX w.	150	17.12.2003 r.
242.	Zajezierze		cmentarz	2 poł. XIX w.		
243.	Zajezierze		pałac	XVII-XVIII w., pocz. XIX w.	1805	22.10.1957 r
244.	Zajezierze		folwark	pocz. XIX w.		
245.	Zajezierze		park	XIX w.	1805	22.10.1957 r.

246.	Zajezierze	2	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
247.	Zajezierze	3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
248.	Zajezierze	4	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
249.	Zajezierze	10	budynek mieszkalny	k. XIX w.		
250.	Zajezierze	11	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
251.	Zajezierze	12	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
252.	Zajezierze	19	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	543	07.12.2009 r.
253.	Zajezierze	27	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		
254.	Zajezierze	33	budynek mieszkalny	1903 r.		
255.	Zajezierze	35	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		

5.4.2 Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Łobez

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Są to więc pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Zabytki archeologiczne stanowią szczególną grupę zabytków, ponieważ są to obiekty rozproszone i występują także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Zgodnie z prawem każdy obiekt archeologiczny, niezależnie od własności gruntu, na którym został odnaleziony, jest własnością państwa. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje zabytki archeologiczne za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Podstawą do ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest prowadzony od 1978 r. ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Program ten systematyzuje zasób wiedzy o terenie poprzez terenową prospekcję archeologiczną z uwzględnieniem informacji o wcześniejszych badaniach, zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach naukowo badawczych oraz publikacjach naukowych i popularno-naukowych. Dokumentacja AZP, na którą składają się karty ewidencyjne reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania kraju. Do zbioru włączane są nowe karty ewidencyjne, które zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (t.j. Dz. U. 2021 poz. 56) noszą nazwy „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego śródlądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego morskiego”. Karty ewidencyjne zabytków archeologicznych są włączane w zasób wojewódzkiej ewidencji zabytków i dokumentacja stanowisk archeologicznych w ewidencji wojewódzkiej jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i musi być odzwierciedlana w prowadzonych przez gminy Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Prowadzona przez Gminy ewidencja zabytków archeologicznych ma za zadanie informowanie o obecności w danym miejscu nieruchomego zabytku archeologicznego. Zgodnie z przepisami prawa, każdy kto zamierza realizować roboty ziemne na terenie, gdzie znajdują się zabytki archeologiczne, prowadzić roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub ewidencji zabytków objętym ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, planuje zmiany charakteru dotychczasowego przeznaczenia

terenu, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub uszkodzenia zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego), jest zobowiązany przeprowadzić (czyli sfinansować) badania archeologiczne w zakresie ustalonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Badania archeologiczne prowadzone na stanowiskach mogą mieć charakter inwazyjny (niszczący) oraz badania nieinwazyjne z wykorzystaniem metod geofizycznych, teledetekcyjnych. Obie metody badań dają możliwość poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów).

Obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych reguluje art. 31 ustawy o ochronie zabytków, w myśl którego osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zgodnie zaś z art. 31 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. Zatem obowiązek przeprowadzenia prac archeologicznych istnieje tylko wówczas, kiedy występuje ryzyko przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego i o ile przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

Na terenie gminy Łobez znajduje się 535 stanowisk archeologicznych, które zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, z których 56 stanowisk posiada dokładną lokalizację w terenie. Wszystkie stanowiska ujęte w GEZ Gminy Łobez zostały zweryfikowane pod kątem zgodności z aktualnymi danymi adresowymi, to jest aktualną nazwą miejscowości (obrębu geodezyjnego). Prezentowane w tabeli nr 3 lista 535 stanowisk zawiera wszystkie stanowiska występujące w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków łącznie ze stanowiskami znanymi z relacji archiwalnych, czyli wcześniejszych odkryć, które podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski nie zostały zlokalizowane w terenie.

Zdecydowana większość ze stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łobez to stanowiska nowoodkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w latach 1968-1974 oraz w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Stanowiska odkryte podczas badań w latach 1968-1974 r. posiadają karty wykonane karty ewidencyjne stanowiska archeologicznego (KESA).

Archeologiczne Zdjęcie Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie, metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu obszar kraju podzielono na tzw. arkusze i tereny gminy Łobez znajdują się na następujących arkuszach AZP – w nawiasach podano rok, w którym przeprowadzono badania powierzchniowe oraz badania powierzchniowe AZP: 24-15 (1988), 24-16 (1988), 25-14 (1997), 25-15 (1985), 25-16 (1985), 26-14 (1998), 26-15 (1985), 25-17 (1985).

Dokumentacje z badań AZP na wymienionych obszarach zawierają rzetelną kwerendę materiałów archiwalnych, a materiał kartograficzny w nich zawarty odpowiada standardom dokumentacji AZP tworzonym w danym okresie i jest z reguły wystarczająca dla dokładnej lokalizacji poszczególnych punktów osadniczych.

Jak wspomniano w efekcie wymienionych badań zarówno terenowych jak przeprowadzonej kwerendy źródeł archiwalnych na terenie gminy ujawniono 535 stanowisk archeologicznych, co jest dużą bardzo dużą liczbą mając na uwadze, że część powierzchni terenu gminy była niedostępna prospekcji terenowej z uwagi na tereny leśne oraz działalność rolniczą. Odkryte stanowiska dostarczały najczęściej materiału zabytkowego, który pozwalał na datowanie w ramach okresów archeologii Polski ale bardzo rzadko materiał zabytkowy udawało się przypisać konkretnym kulturom archeologicznym. Najliczniej na stanowiska archeologicznych na terenie gminy występował materiał zabytkowy datowany na okres nowożytny, epokę brązu/żelaza, a także neolit.

W tabeli poniżej ujęte są wszystkie stanowiska archeologiczne z terenu gminy Łobez, które posiadają lokalizację w terenie. Nie ujęto natomiast – z uwagi na stosowaną metodologię służb ochrony zabytków – stanowisk znanych z danych archiwalnych, z reguły z darów, odkryć przypadkowych („znaleziska luźne”), czasami badań wykopaliskowych pochodzących przede wszystkim z okresu sprzed II wojny światowej. Zabytki pochodzące z tych stanowisk znajdowały się w Muzeum w Łobzie, Muzeum Narodowym w Szczecinie i są to z reguły bardzo ciekawe eksponaty wykonane z kamienia, metali jak: siekierki, toporki, ozdoby, naczynia, które najczęściej towarzyszyły pochówkom na cmentarzyskach. Niezwykle ważnym dla poznania najdawniejszych dziejów Pomorza Zachodniego jest znaleziony w trakcie kopania grobu w 1875 r. na cmentarzu przykościelnym skarb przedmiotów brązowych, datowany od końca I okresu epoki brązu do połowy II okresu (faza BA2/B1, czyli lata ok. 1700-1500 pne). Losy skarbu, związane z jego przechowywaniem na przestrzeni od odkrycia są analogiczne do historii złotego skarbu z Orla z sąsiedniej gminy Radowo Małe. Pod koniec II wojny skarb został wywieziony do Niemiec i w latach i w ramach dwustronnej wymiany polsko-niemieckiej w zakresie dawnych zbiorów archeologicznych powrócił do Szczecina. Zabytki z Bonina, zostały opublikowane w roku 2012 w katalogu pt. „Zaginione – Ocalone. Szczecińska kolekcja starożytności pomorskich”, oraz udostępniono je na wystawie objazdowej o tym samym tytule, która do 2017 roku pokazana została w siedmiu dużych miastach w Polsce.

Tabela 4 : Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków. Cieniowaniem wyróżniono te stanowiska, których lokalizacja nie została potwierdzona podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP)

	MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW)	NR STAN. W MIEJSC.	NR OB. AZP	NR STAN. NA OBSZ.	FUNKCJA - CHRONOLOGIA	NR REJ. ZABYT.
1.	BEŁCZNA	1	24-15	14	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – wczesne średniowiecze śląd osadniczy – nowożytność	
2.	BEŁCZNA	2	25-15	1	śląd osadniczy – neolit osada – okres wpływów rzymskich	
3.	BEŁCZNA	3	25-15	2	osada – okres halsztacki-okres lateński (k. pomorska) śląd osadniczy – nowożytność	
4.	BEŁCZNA	4	25-15	3	śląd osadniczy – nowożytność	
5.	BONIN	1	26-16	1	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
6.	BONIN	1	27-16	1	śląd osadniczy – mezolit śląd osadniczy – starożytność	

					śląd osadniczy - nowożytność	
7.	BONIN	2	27-16	2	punkt osadniczy – mezolit/neolit	
8.	BONIN	3	27-16	3	punkt osadniczy – mezolit/neolit śląd osadniczy – starożytność	
9.	BONIN	4	27-16	4	śląd osadniczy – mezolit/neolit śląd osadniczy – starożytność	
10.	BONIN	5	27-16	5	punkt osadniczy – starożytność śląd osadniczy – epoka brązu-okres halszacki (k. łużycka) śląd osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	
11.	BONIN	6	27-16	6	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich? punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) punkt osadniczy – nowożytność	
12.	BONIN	7	27-16	7	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – średniowiecze punkt osadniczy – nowożytność	
13.	BONIN	8	27-16	8	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze? śląd osadniczy – średniowiecze? śląd osadniczy – nowożytność	
14.	BONIN	9	27-16	9	punkt osadniczy – starożytność śląd osadniczy – średniowiecze śląd osadniczy – nowożytność	
15.	BONIN	10	27-16	10	śląd osadniczy – neolit śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność	
16.	BONIN	11	27-16	11	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	
17.	BONIN	12	27-16	12	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XIII w.)	
18.	BONIN	13	27-16	13	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	
19.	BONIN	14	27-16	14	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	
20.	BONIN	15	27-16	15	punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	
21.	BONIN	16	27-16	16	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy – nowożytność	
22.	BONIN	17	27-16	17	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy – nowożytność	
23.	BONIN	18	27-16	18	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (XI w.) punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	
24.	BONIN	19	27-16	19	śląd osadniczy – starożytność punkt osadniczy – nowożytność	
25.	BONIN	20	27-16	20	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy – nowożytność	
26.	BONIN	21	27-16	21	śląd osadniczy – neolit punkt osadniczy – epoka brązu-okres halszacki (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność	
27.	BONIN	22	27-16	22	punkt osadniczy – nowożytność	
28.	BONIN	23	27-16	23	punkt osadniczy – nowożytność	
29.	BONIN	24	27-16	24	punkt osadniczy – nowożytność	
30.	BONIN	25	27-16	25	punkt osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy – nowożytność	
31.	BONIN	26	27-16	26	osada – nowożytność	
32.	BONIN	27	27-16	27	osada – nowożytność	
33.	BONIN	28	27-16	28	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy – nowożytność	
34.	BYSZEWO (OBR. GRABOWO)	1	25-16	1	osada – okres halszacki (k. łużycka)	
35.	BYSZEWO (OBR. GRABOWO)	2	25-16	2	śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
36.	BYSZEWO (OBR. GRABOWO)	3	25-16	3	cmentarzysko ciałopalne (kurhan?) – epoka brązu (k. łużycka)	
37.	DOBIESZEWO	1	26-15	1	osada – epoka brązu? (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
38.	DOBIESZEWO	2	26-15	2	śląd osadniczy - starożytność cmentarzysko – okres wpływów rzymskich? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
39.	DOBIESZEWO	3	27-15	1	cmentarzysko ciałopalne – epoka brązu (k. łużycka)	
40.	DOBIESZEWO	4	27-15	2	cmentarzysko ciałopalne – epoka brązu (k. łużycka)	

41.	DOBIESZEWO	5	27-15	3	osada – epoka brązu (k. łużycka)	
42.	DOBIESZEWO	6	26-15	3	śląd osadniczy - starożytność osada – epoka brązu (k. łużycka)	
43.	DOBIESZEWO	7	26-15	4	cmentarzysko – okres halszacki-okres lateński (k. pomorska)	
44.	DOBIESZEWO	7	27-15	4	śląd osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XI w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
45.	DOBIESZEWO	8	26-15	5	śląd osadniczy – epoka brązu? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
46.	DOBIESZEWO	9	26-15	6	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
47.	DOBIESZEWO	10	27-15	5	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
48.	DOBIESZEWO	11	27-15	6	śląd osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
49.	DOBIESZEWO	12	27-15	7	osada - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
50.	DOBIESZEWO	13	27-15	8	śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
51.	DOBIESZEWO	14	27-15	9	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
52.	DOBIESZEWO	15	27-15	10	osada – okres lateński-okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
53.	DOBIESZEWO	16	27-15	11	osada – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
54.	DOBIESZEWO	17	27-15	12	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
55.	DOBIESZEWO	18	27-15	13	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
56.	DOBIESZEWO	19	27-15	14	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
57.	DOBIESZEWO	20	27-15	15	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
58.	DOBIESZEWO	21	27-15	16	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
59.	DOBIESZEWO	22	27-15	17	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
60.	GRABOWO	1	25-16	5	punkt osadniczy – epoka brązu-okres halszacki (k. łużycka)	
61.	GRABOWO	2	25-16	6	osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
62.	GRABOWO	3	25-16	7	osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
63.	GRABOWO	4	25-16	8	punkt osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) punkt osadniczy - nowożytność (XIX w.)	
64.	GRABOWO	5	25-16	9	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
65.	GRABOWO	6	25-16	10	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
66.	GRABOWO	7	25-16	11	śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
67.	GRABOWO	8	25-16	12	punkt osadniczy – neolit? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
68.	GRABOWO	9	25-16	13	śląd osadniczy – neolit	
69.	GRABOWO	10	25-16	14	śląd osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) punkt osadniczy - nowożytność (XVIII-XIX w.)	
70.	GRABOWO	11	25-16	15	śląd osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) punkt osadniczy - nowożytność (XVIII w.)	
71.	GRABOWO	12	25-16	16	śląd osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.)	
72.	GRABOWO	13	25-16	17	punkt osadniczy - nowożytność (XVIII-XIX w.)	
73.	GRABOWO	14	25-16	18	punkt osadniczy - nowożytność (XVIII-XIX w.)	
74.	GRABOWO	15	25-16	19	punkt osadniczy - nowożytność (XIX w.)	
75.	GRABOWO	16	25-16	20	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
76.	KARWOWO	1	25-15	4	punkt osadniczy – k. łużycka grodzisko – wczesne średniowiecze (VIII-XI w.)	C-662 z 09.11.1970
77.	KARWOWO	2	24-15	3	cmentarzysko kurhanowe - wczesne średniowiecze	C-726 z 17.08.1970
78.	KARWOWO	3	25-15	6	punkt osadniczy – k. łużycka?	
79.	KARWOWO	4	25-15	7	cmentarzysko ciałopalne - starożytność	
80.	KARWOWO	5	25-15	8	kurhan – wczesne średniowiecze?	
81.	KARWOWO	6	25-15	9	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII w.) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	

82.	KARWOWO	9	25-15	10	osada - okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
83.	KARWOWO	10	25-15	11	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
84.	KARWOWO	11	25-15	12	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
85.	KARWOWO	12	25-15	13	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
86.	KARWOWO	13	25-15	14	śląd osadniczy – starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
87.	KARWOWO	14	25-15	15	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
88.	KARWOWO	15	25-15	16	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
89.	KARWOWO	16	25-15	17	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
90.	KARWOWO	17	25-15	18	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
91.	KARWOWO	18	25-15	19	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
92.	KARWOWO	19	25-15	20	śląd osadniczy – k. lużycka? śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
93.	KARWOWO	20	25-15	21	śląd osadniczy – k. pomorska śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
94.	KARWOWO	21	25-15	22	osada – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
95.	KARWOWO	22	25-15	23	śląd osadniczy – starożytność? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
96.	KARWOWO	23	25-15	24	osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
97.	KARWOWO	24	25-15	25	osada - okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
98.	KARWOWO	25	25-15	26	osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
99.	KARWOWO	26	25-15	27	osada - okres wpływów rzymskich	
100.	KARWOWO	27	25-15	5	punkt osadniczy – k. lużycka osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
101.	KARWOWO	27	25-14	60	śląd osadniczy – starożytność	
102.	KARWOWO	28	25-14	61	śląd osadniczy – starożytność	
103.	KARWOWO	28	24-15	4	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich	
104.	KARWOWO	29	24-15	5	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich	
105.	KARWOWO	30	24-15	6	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – wczesne średniowiecze	
106.	KARWOWO	31	24-15	7	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – wczesne średniowiecze	
107.	KLĘPNICA	1	24-16	160	cmentarzysko kurhanowe – nieokreślone osada – wczesne średniowiecze (X-XII w.)	
108.	KLĘPNICA	2	24-15	29	śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich	
109.	KLĘPNICA	3	24-15	35	osada - starożytność śląd osadniczy – neolit? osada – k. lużycka osada – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność	
110.	KLĘPNICA	4	24-15	36	osada - starożytność punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich?	
111.	KLĘPNICA	5	24-15	37	punkt osadniczy - starożytność śląd osadniczy – neolit śląd osadniczy – nowożytność	
112.	KLĘPNICA	6	24-15	38	śląd osadniczy – neolit	
113.	KLĘPNICA	7	24-15	39	osada - starożytność śląd osadniczy – neolit?	
114.	KLĘPNICA	8	24-15	40	punkt osadniczy - starożytność	
115.	KLĘPNICA	9	24-16	137	osada - starożytność śląd osadniczy – nowożytność	
116.	KLĘPNICA	10	24-16	138	osada - starożytność punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	
117.	KLĘPNICA	11	24-16	139	punkt osadniczy - starożytność	
118.	KLĘPNICA	12	24-16	140	osada - starożytność śląd osadniczy – średniowiecze punkt osadniczy – nowożytność	
119.	KLĘPNICA	13	24-16	141	osada - starożytność śląd osadniczy – neolit?/neolit-epoka brązu? osada – k. lużycka? osada – okres wpływów rzymskich	

					punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	
120.	KLĘPNICA	14	24-16	142	osada – k. łużycka osada – okres wpływów rzymskich? punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	
121.	KLĘPNICA	15	24-16	143	osada - starożytność ślad osadniczy – nowożytność	
122.	KLĘPNICA	16	24-16	144	ślad osadniczy - starożytność punkt osadniczy – nowożytność	
123.	KLĘPNICA	17	24-16	145	punkt osadniczy - starożytność ślad osadniczy – epoka kamienia punkt osadniczy – k. łużycka? ślad osadniczy – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – nowożytność	
124.	KLĘPNICA	18	24-16	146	osada - starożytność punkt osadniczy – k. łużycka ślad osadniczy – nowożytność	
125.	KLĘPNICA	19	24-16	147	punkt osadniczy - starożytność ślad osadniczy – średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność	
126.	KLĘPNICA	20	24-16	148	ślad osadniczy - starożytność	
127.	KLĘPNICA	21	24-16	149	ślad osadniczy - starożytność punkt osadniczy – wczesne średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność	
128.	KLĘPNICA	22	24-16	150	ślad osadniczy - starożytność	
129.	KLĘPNICA	23	24-16	151	ślad osadniczy – starożytność osada – wczesne średniowiecze	
130.	KLĘPNICA	24	24-16	152	osada - starożytność ślad osadniczy – neolit osada – k. łużycka	
131.	KLĘPNICA	25	24-16	153	ślad osadniczy – starożytność osada – epoka kamienia osada – k. łużycka osada – okres wpływów rzymskich	
132.	KLĘPNICA	26	24-16	154	punkt osadniczy - starożytność	
133.	KLĘPNICA	27	24-16	155	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – nowożytność	
134.	KLĘPNICA	28	24-16	159	punkt osadniczy – starożytność ślad osadniczy – neolit	
135.	KLĘPNICA	29	24-16	175	punkt osadniczy - starożytność ślad osadniczy – średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność	
136.	ŁOBEZ	1	26-16	2	cmentarzysko – okres halsztacki-okres lateński (k. pomorska)	
137.	ŁOBEZ	2	26-15	17	skarb – epoka brązu (k. łużycka)	
138.	ŁOBEZ	3	26-15	18	ślad osadniczy – neolit	
139.	ŁOBEZ	4	26-15	19	ślad osadniczy – neolit	
140.	ŁOBEZ	5	26-15	20	ślad osadniczy – neolit osada – epoka brązu (k. łużycka)	
141.	ŁOBEZ	6	26-15	21	ślad osadniczy - starożytność osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
142.	ŁOBEZ	7	26-15	22	ślad osadniczy – neolit (k. ceramiki sznurowej)	
143.	ŁOBEZ	8	26-15	23	ślad osadniczy – okres wpływów rzymskich	
144.	ŁOBEZ	9	26-15	24	osada – epoka brązu-okres halsztacki (k. łużycka)	
145.	ŁOBEZ	10	26-15	25	ślad osadniczy – neolit osada – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
146.	ŁOBEZ	11	26-15	26	osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
147.	ŁOBEZ	12	26-15	27	cmentarzysko ciałopalne – okres wpływów rzymskich	
148.	ŁOBEZ	13	26-15	28	osada - starożytność osada – mezolit/neolit osada – epoka brązu? (k. łużycka) osada – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
149.	ŁOBEZ - ŚWIĘTOBORZE	14	26-15	29	grodzisko – wczesne średniowiecze (X?-XI w.)	C-704 z 28.11.1971
150.	ŁOBEZ	15	26-15	30	osada – nowożytność (XVI w.?)	
151.	ŁOBEZ	16	26-15	31	ślad osadniczy – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
152.	ŁOBEZ	17	26-15	32	ślad osadniczy - starożytność	
153.	ŁOBEZ	18	26-15	33	osada – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	

					ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
154.	ŁOBEZ	19	26-15	34	osada – okres wpływów rzymskich	
155.	ŁOBEZ	20	26-15	35	punkt osadniczy - starożytność	
156.	ŁOBEZ	21	26-16	3	ślad osadniczy – starożytność ślad osadniczy – neolit ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
157.	ŁOBEZ	22	26-16	4	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
158.	ŁOBEZ	23	26-16	5	osada – okres wpływów rzymskich (fazy B2/C1)	
159.	ŁOBEZ	24	26-16	7	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
160.	ŁOBEZ	25	26-16	8	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
161.	ŁOBEZ	26	26-16	9	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
162.	ŁOBEZ	27	26-16	10	ślad osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
163.	ŁOBEZ- USTOK	28	25-15	41	osada – epoka brązu? (k. łużycka)	
164.	ŁOBEZ- DALNO	29	25-15	42	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
165.	ŁOBEZ	30	26-15	36	osada – nowożytność (XIX w.)	
166.	ŁOBEZ	31	26-15	37	osada – wczesne średniowiecze (IX-XI w.) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
167.	ŁOBEZ	32	26-15	38	osada – wczesne średniowiecze (IX-XI w.) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
168.	ŁOBEZ	33	26-15	39	ślad osadniczy – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
169.	ŁOBEZ	34	26-15	40	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
170.	ŁOBEZ	35	26-15	41	osada – nowożytność (XIX w.)	
171.	ŁOBEZ	36	26-15	42	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
172.	ŁOBEZ	37	26-15	43	osada – nowożytność (XIX w.)	
173.	ŁOBEZ	38	26-15	44	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
174.	ŁOBEZ	39	26-15	45	osada - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
175.	ŁOBEZ	40	26-15	46	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
176.	ŁOBEZ	41	26-15	47	ślad osadniczy – wczesne średniowiecze ślad osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
177.	ŁOBEZ	42	26-15	48	ślad osadniczy – starożytność osada – nowożytność (XIX w.)	
178.	ŁOBEZ	43	26-15	49	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
179.	ŁOBEZ	44	26-15	50	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
180.	ŁOBEZ	45	26-15	51	punkt osadniczy - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
181.	ŁOBEZ	46	26-15	52	osada – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
182.	ŁOBEZ	47	26-15	53	osada – nowożytność (XIX w.)	
183.	ŁOBEZ	48	26-15	54	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
184.	ŁOBEZ	49	26-15	55	osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
185.	ŁOBEZ	50	26-15	56	osada – okres wpływów rzymskich? ślad osadniczy – wczesne średniowiecze ślad osadniczy – średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
186.	ŁOBEZ	51	26-15	57	ślad osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
187.	ŁOBEZ	52	26-15	58	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
188.	ŁOBEZ	53	26-15	59	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
189.	ŁOBEZ	54	26-15	60	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
190.	ŁOBEZ	55	26-15	61	osada – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
191.	ŁOBEZ	56	26-15	62	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
192.	ŁOBEZ	57	26-15	63	osada – nowożytność (XIX w.)	
193.	ŁOBEZ	58	26-15	64	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	

194.	ŁOBEZ	59	26-15	65	osada – nowożytność (XIX w.)	
195.	ŁOBEZ	60	26-15	66	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
196.	ŁOBEZ	61	26-15	67	osada – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
197.	ŁOBEZ	62	26-15	68	śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
198.	ŁOBEZ	63	26-15	69	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
199.	ŁOBEZ	64	26-15	70	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
200.	ŁOBEZ	65	26-15	71	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
201.	ŁOBEZ	66	26-15	72	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
202.	ŁOBEZ	67	26-15	73	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
203.	ŁOBEZ	68	26-15	74	śląd osadniczy - starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
204.	ŁOBEZ	69	26-15	75	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
205.	ŁOBEZ	70	26-15	76	osada – k. łużycka	
206.	ŁOBEZ	71	26-15	77	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
207.	ŁOBEZ	72	26-15	78	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
208.	ŁOBEZ	73	26-15	79	osada – nowożytność (XIX w.)	
209.	ŁOBEZ	74	26-15	80	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
210.	ŁOBEZ	75	26-15	81	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
211.	ŁOBEZ				Teren starego miasta	Teren starego miasta
212.	ŁOBŻANY	1	25-16	26	osada - starożytność osada – epoka brązu (k. łużycka) osada – wczesne średniowiecze (VI-VIII w.)	C-716 z 14.12.1971
213.	ŁOBŻANY	2	25-16	27	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VII-IX w.)	
214.	ŁOBŻANY	3	25-16	28	śląd osadniczy - starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
215.	ŁOBŻANY	4	26-16	6	punkt osadniczy - starożytność	
216.	ŁOBŻANY	5	25-15	46	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
217.	NIEGRZEBIA	1	26-16	11	osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
218.	NIEGRZEBIA	2	26-16	12	osada – wczesne średniowiecze (VIII w.)	
219.	NIEGRZEBIA	3	26-16	13	osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
220.	NIEGRZEBIA	4	26-16	14	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
221.	PORADZ	1	25-15	48	cmentarzysko kurhanowe – epoka brązu	
222.	PORADZ	2	24-16	156	punkt osadniczy – neolit (2x) osada – późny okres epoki brązu (k. łużycka)	
223.	PORADZ	3	24-16	157	cmentarzysko? – późny okres epoki brązu (k. łużycka)	
224.	PORADZ	4	25-15	49	osada - starożytność osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
225.	PORADZ	5	25-15	50	osada – k. łużycka osada – okres wpływów rzymskich? osada – wczesne średniowiecze (XIII w.) śląd osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.)	
226.	PORADZ	6	25-15	51	śląd osadniczy – neolit osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (VIII w.) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
227.	PORADZ	7	25-15	52	osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
228.	PORADZ	8	25-15	53	osada – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
229.	PORADZ	9	25-15	54	punkt osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
230.	PORADZ	10	25-15	55	punkt osadniczy – neolit śląd osadniczy – k. łużycka śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
231.	PORADZ	11	25-15	56	punkt osadniczy – epoka brązu? (k. łużycka?)	
232.	PORADZ	12	25-15	57	śląd osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	

233.	PORADZ	13	25-15	58	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
234.	PORADZ	14	25-15	59	punkt osadniczy – epoka brązu? (k. łużycka?)	
235.	PORADZ	15	25-15	60	osada – wczesne średniowiecze (VII-X w.?)	
236.	PORADZ	16	25-15	61	osada – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
237.	PORADZ	17	24-15	41	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – średniowiecze śląd osadniczy – nowożytność	
238.	PORADZ	18	24-15	42	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – nowożytność	
239.	PORADZ	19	24-16	158	punkt osadniczy – k. łużycka	
240.	PRUSINOWO	1	25-15	67	osada – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – wczesne średniowiecze	
241.	PRUSINOWO	2	25-15	68	cmentarzysko – wczesny okres epoki brązu (fazy B1-B2)	
242.	PRUSINOWO	3	25-15	69	śląd osadniczy – neolit	
243.	PRUSINOWO	4	25-15	70	osada – k. łużycka	
244.	PRUSINOWO	5	25-15	71	osada – epoka brązu (k. łużycka) osada – okres wpływów rzymskich	
245.	PRUSINOWO	6	25-15	72	śląd osadniczy – neolit śląd osadniczy – epoka brązu (k. łużycka)	
246.	PRUSINOWO	7	25-16	29	osada – epoka brązu (k. łużycka)	
247.	PRUSINOWO	8	25-16	30	punkt osadniczy – epoka brązu (k. łużycka)	
248.	PRUSINOWO	9	25-16	31	osada – epoka brązu (k. łużycka)	
249.	PRUSINOWO	10	25-16	32	osada – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
250.	PRUSINOWO	11	25-16	33	osada – okres halsztacki (k. łużycka)	
251.	PRUSINOWO	12	25-16	34	osada – epoka brązu (k. łużycka)	
252.	PRUSINOWO	13	25-15	73	punkt osadniczy - neolit punkt osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) osada – okres wpływów rzymskich (k. wielbarska) śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.) śląd osadniczy – nowożytność (XX w.)	
253.	PRUSINOWO	14	25-15	74	osada - neolit punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
254.	PRUSINOWO	15	25-15	75	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
255.	PRUSINOWO	16	25-15	76	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
256.	PRUSINOWO	17	25-15	77	punkt osadniczy – epoka brązu-okres halsztacki (k. łużycka)	
257.	PRUSINOWO	18	25-15	78	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
258.	PRZEMYSŁAW	5	24-15	13	osada - starożytność	
259.	PRZEMYSŁAW	6	24-15	15	śląd osadniczy – średniowiecze śląd osadniczy - nowożytność	
260.	PRZYBORZE	1	25-15	79	osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (VII-VIII w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
261.	PRZYBORZE	2	25-15	80	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
262.	PRZYBORZE	3	25-15	81	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
263.	PRZYBORZE	4	25-15	82	osada – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
264.	PRZYBORZE	5	25-15	83	śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
265.	PRZYBORZE	6	25-15	84	osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
266.	PRZYBORZE	7	25-15	85	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-X w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
267.	PRZYBORZE	8	25-15	86	śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
268.	PRZYBORZE	9	25-15	87	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
269.	PRZYBORZE	10	25-15	88	osada – okres wpływów rzymskich?	
270.	PRZYBORZE	11	25-15	89	śląd osadniczy – starożytność osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
271.	PRZYBORZE	12	25-15	90	osada – neolit śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	

272.	PRZYBORZE	13	25-15	91	osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
273.	PRZYBORZE	14	25-15	92	śląd osadniczy – neolit osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (IX w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
274.	PRZYBORZE	15	25-15	93	osada – wczesne średniowiecze (IX w.)	
275.	PRZYBORZE	16	25-15	94	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
276.	PRZYBORZE	17	25-15	95	śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
277.	PRZYBORZE	18	25-15	96	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
278.	PRZYBORZE	19	25-15	97	śląd osadniczy – neolit śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
279.	PRZYBORZE	20	25-15	98	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
280.	PRZYBORZE	21	25-15	99	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
281.	PRZYBORZE	22	25-15	100	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
282.	PRZYBORZE	23	25-15	101	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
283.	PRZYBORZE	24	25-15	102	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
284.	PRZYBORZE	25	25-15	103	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-XI w.) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
285.	ROŻNOWO	1	26-16	15	śląd osadniczy – neolit? osada – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
286.	ROŻNOWO	2	26-16	16	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
287.	ROŻNOWO	3	26-16	17	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
288.	ROŻNOWO	4	26-16	18	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
289.	ROŻNOWO	5	26-16	19	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
290.	ROŻNOWO	6	26-16	20	osada – epoka brązu-okres halsztacki (k. łużycka)	
291.	ROŻNOWO	7	26-16	21	śląd osadniczy – epoka brązu? (k. łużycka?) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
292.	ROŻNOWO	8	26-16	22	osada – okres wpływów rzymskich? śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
293.	ROŻNOWO	9	26-16	23	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
294.	ROŻNOWO	10	26-16	24	osada – epoka brązu (k. łużycka) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
295.	ROŻNOWO	11	26-16	25	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
296.	ROŻNOWO	12	26-16	26	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
297.	ROŻNOWO	13	26-16	27	osada – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
298.	ROŻNOWO	14	26-17	1	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
299.	ROŻNOWO	15	26-17	2	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
300.	ROŻNOWO	16	26-17	3	osada – okres halsztacki-okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
301.	ROŻNOWO	17	26-17	4	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich?	
302.	ROŻNOWO	18	26-17	5	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
303.	ROŻNOWO	19	26-17	6	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
304.	ROŻNOWO	20	26-17	7	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
305.	ROŻNOWO	21	26-17	8	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
306.	ROŻNOWO	22	26-17	9	śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
307.	ROŻNOWO	23	26-17	10	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
308.	ROŻNOWO	24	26-17	11	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
309.	ROŻNOWO	25	26-17	12	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
310.	ROŻNOWO	26	26-17	13	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
311.	ROŻNOWO	27	26-17	14	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
312.	ROŻNOWO	28	26-17	15	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	

313.	ROŻNOWO	29	26-17	16	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
314.	ROŻNOWO	30	26-17	17	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
315.	ROŻNOWO	31	26-17	18	ślad osadniczy – neolit? ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
316.	ROŻNOWO	32	26-17	19	ślad osadniczy – neolit? punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
317.	ROŻNOWO	33	26-17	20	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
318.	ROŻNOWO	34	26-17	21	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
319.	RUDNA (OB. GRABOWO)	1	25-16	37	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
320.	RYNOWO	1	26-17	23	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) osada – wczesne średniowiecze (VI-XI w.) punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
321.	RYNOWO	2	26-17	24	ślad osadniczy - starożytność cmentarzysko – okres lateński ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
322.	RYNOWO	3	26-17	25	ślad osadniczy – średniowiecze (XIII-XIV w.)	
323.	RYNOWO	4	25-17	4	ślad osadniczy – okres wpływów rzymskich? ślad osadniczy – średniowiecze? (XIV w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
324.	RYNOWO	5	25-17	5	ślad osadniczy – neolit ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
325.	RYNOWO	6	26-17	26	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
326.	RYNOWO	7	26-17	27	ślad osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
327.	RYNOWO	8	26-17	28	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
328.	RYNOWO	9	26-17	29	osada – okres lateński punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
329.	RYNOWO	10	26-17	30	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
330.	RYNOWO	11	26-17	31	ślad osadniczy – epoka brązu (k. łużycka)	
331.	RYNOWO	12	26-17	32	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
332.	RYNOWO	13	26-17	33	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
333.	RYNOWO	14	26-17	34	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
334.	RYNOWO	15	26-17	35	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
335.	RYNOWO	16	26-17	36	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
336.	RYNOWO	17	26-17	37	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
337.	RYNOWO	18	26-17	38	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
338.	RYNOWO	19	26-17	39	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
339.	RYNOWO	20	26-17	40	osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
340.	RYNOWO	21	26-17	41	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
341.	RYNOWO	22	26-17	42	osada – okres lateński ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
342.	RYNOWO	23	26-17	43	ślad osadniczy – wczesne średniowiecze (X? w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
343.	RYNOWO	24	26-17	44	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
344.	RYNOWO	25	26-17	45	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
345.	RYNOWO	26	26-17	46	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
346.	STRZMIELE (ZACHEŁMIE)	2	26-15	116	osada – okres wpływów rzymskich ślad osadnictwa – nowożytność (XIX w.)	
347.	STRZMIELE (ZACHEŁMIE)	5	26-15	158	osada – k. łużycka ślad osadnictwa – nowożytność (XIX w.)	
348.	STRZMIELE (ZACHEŁMIE)	6	26-15	159	osada – starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
349.	STRZMIELE (ZACHEŁMIE)	7	26-15	160	osada – okres wpływów rzymskich ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze (IX-XI w.)	
350.	SULISZEWICE	1	26-16	28	ślad osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.)	
351.	SULISZEWICE	2	26-16	29	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	

352.	SULISZEWICE	3	26-16	30	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność	
353.	SULISZEWICE	4	26-16	31	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
354.	SULISZEWICE	5	26-16	32	śląd osadniczy – epoka brązu? (k. łużycka?) śląd osadniczy – nowożytność (XVII w.) punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
355.	SULISZEWICE	6	26-16	33	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
356.	SULISZEWICE	7	26-16	34	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
357.	SULISZEWICE	8	26-16	35	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
358.	SULISZEWICE	9	26-16	36	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
359.	SULISZEWICE	10	26-16	37	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
360.	SULISZEWICE	11	26-16	38	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
361.	SULISZEWICE	12	26-16	39	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
362.	SULISZEWICE	13	26-16	40	punkt osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)	
363.	TARNOWO	1	25-16	38	śląd osadniczy – neolit punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich	
364.	TARNOWO	2	25-16	39	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
365.	TARNOWO	3	25-16	40	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
366.	TARNOWO	4	25-17	1	śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
367.	TARNOWO	5	25-17	2	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
368.	TARNOWO	6	25-17	3	osada – okres wpływów rzymskich	
369.	TARNOWO (OB. GRABOWO)	17	25-16	21	osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.)	
370.	UNIMIE	1	26-15	122	punkt osadniczy – starożytność grodzisko – wczesne średniowiecze (VIII-XI w.)	C-705 z 10.11.1971
371.	UNIMIE	2	26-15	123	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
372.	UNIMIE	3	26-15	124	obozowisko – paleolit-mezolit-neolit	
373.	UNIMIE	4	26-15	125	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze VII-VIII w.)	
374.	UNIMIE	5	26-15	126	obozowisko – paleolit-mezolit	
375.	UNIMIE	6	26-15	127	śląd osadniczy – neolit (k. pucharów lejkowatych) śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
376.	UNIMIE	7	26-15	128	osada – wczesne średniowiecze (IX-X w.)	
377.	UNIMIE	8	26-15	129	znalezisko luźne - neolit	
378.	UNIMIE	9	26-15	130	znalezisko luźne - neolit	
379.	UNIMIE	10	26-15	131	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
380.	UNIMIE	11	26-15	132	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze osada – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
381.	UNIMIE	12	26-15	133	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
382.	UNIMIE	13	26-15	134	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
383.	UNIMIE	14	26-15	135	śląd osadniczy – neolit śląd osadniczy – średniowiecze	
384.	UNIMIE	15	26-15	136	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
385.	UNIMIE	16	26-15	137	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
386.	WOROWO	1	24-16	173	grodzisko? – nieokreślony cmentarzysko? – okres halstański śląd osadniczy – okres wędrówek ludów	
387.	WOROWO	2	24-16	162	kurhan - nieokreślone	
388.	WOROWO	3	24-16	166	osada - starożytność śląd osadniczy – neolit śląd osadniczy – KPL osada – k. łużycka śląd osadniczy – wczesne średniowiecze śląd osadniczy – średniowiecze śląd osadniczy – nowożytność	
389.	WOROWO	4	24-16	167	punkt osadniczy – k. łużycka osada – okres wpływów rzymskich /wczesne średniowiecze punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	

390.	WOROWO	5	24-16	170	osada – pradziej cmentarzysko – nieokreślona osada - nieokreślona punkt osadniczy - k. łużycka osada – okres wpływów rzymskich? osada – wczesne średniowiecze (VI-VIII w.) punkt osadniczy – wczesne średniowiecze ślad osadniczy – średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność	
391.	WOROWO	6	24-16	174	osada – pradziej/wczesne średniowiecze osada - starożytność ślad osadniczy – epoka kamienia	
392.	WOROWO	6	25-16	42	osada – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (VIII-X w.) ślad osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.)	
393.	WOROWO	7	25-16	43	osada – okres wpływów rzymskich	
394.	WOROWO	8	25-16	44	osada – okres wpływów rzymskich	
395.	WOROWO	9	25-15	111	osada – okres wpływów rzymskich	
396.	WOROWO	10	25-16	45	punkt osadniczy - neolit punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich	
397.	WOROWO	11	25-16	46	punkt osadniczy – epoka brązu (k. łużycka) osada – okres wpływów rzymskich	
398.	WOROWO	12	24-16	176	osada – wczesne średniowiecze ślad osadniczy – średniowiecze	
399.	WOROWO	13	25-16	47	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
400.	WOROWO	14	25-16	48	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
401.	WOROWO	15	25-16	49	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
402.	WOROWO	16	25-16	50	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
403.	WOROWO	17	25-16	51	ślad osadniczy – neolit ślad osadniczy – późne średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
404.	WOROWO	18	25-16	52	ślad osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
405.	WOROWO	19	25-16	53	ślad osadniczy – starożytność ślad osadniczy – średniowiecze (XV w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
406.	WOROWO	20	25-16	54	ślad osadniczy – starożytność ślad osadniczy – późne średniowiecze ślad osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
407.	WOROWO	21	25-16	55	osada – nowożytność (XIX w.)	
408.	WOROWO	22	25-16	56	osada – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
409.	WOROWO	23	25-16	57	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
410.	WOROWO	24	25-16	58	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
411.	WOROWO	25	25-16	59	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
412.	WOROWO	26	25-16	60	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
413.	WOROWO	27	25-16	61	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
414.	WOROWO	28	25-16	62	ślad osadniczy – neolit	
415.	WOROWO	29	25-16	63	cmentarzysko ciałopalne (kurhan) – epoka brązu	C-706 z 10.11.1971
416.	WOROWO	30	25-16	64	cmentarzysko ciałopalne (kurhan) – epoka brązu	
417.	WOROWO	31	25-16	65	cmentarzysko ciałopalne (kurhan) – epoka brązu	
418.	WOROWO	32	25-16	66	cmentarzysko ciałopalne (kurhan) – epoka brązu	
419.	WOROWO	33	24-16	161	osada - starożytność punkt osadniczy – k. łużycka punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	
420.	WOROWO	34	24-16	163	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – k. łużycka osada – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – wczesne średniowiecze	
421.	WOROWO	35	24-16	164	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – k. łużycka ślad osadniczy – nowożytność	
422.	WOROWO	36	24-16	165	osada – k. łużycka	
423.	WOROWO	37	24-16	168	osada - starożytność ślad osadniczy – epoka kamienia osada – k. łużycka	

					punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze ślad osadniczy – średniowiecze	
424.	WOROWO	38	24-16	169	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – wczesne średniowiecze	
425.	WOROWO	39	24-16	171	osada - starożytność ślad osadniczy – nowożytność	
426.	WOROWO	40	24-16	172	punkt osadniczy - k. łużycka punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	
427.	WYSIEDLE	1	26-16	44	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
428.	WYSIEDLE	2	26-16	45	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
429.	WYSIEDLE	3	26-16	46	ślad osadniczy – neolit (k. pucharów lejkowatych) osada – okres wpływów rzymskich	
430.	WYSIEDLE	4	26-16	47	punkt osadniczy - starożytność	
431.	WYSIEDLE	5	26-16	48	osada – epoka brązu (k. łużycka)	
432.	WYSIEDLE	6	26-16	49	osada – epoka brązu (k. łużycka)	
433.	WYSIEDLE	7	26-16	50	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
434.	WYSIEDLE	8	26-16	51	osada - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
435.	WYSIEDLE	9	26-16	52	punkt osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
436.	WYSIEDLE	10	26-16	53	ślad osadniczy – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – nowożytność (XVII-XVIII w.)	
437.	WYSIEDLE	11	26-16	54	punkt osadniczy – okres halsztacki (k. łużycka?)	
438.	WYSIEDLE	12	26-16	55	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
439.	WYSIEDLE	13	26-16	56	osada – okres wpływów rzymskich? osada – wczesne średniowiecze (VII-IX w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
440.	WYSIEDLE	14	26-16	57	osada – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
441.	WYSIEDLE	15	26-16	58	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
442.	WYSIEDLE	16	26-16	59	osada – okres wpływów rzymskich? ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
443.	WYSIEDLE	17	26-16	60	osada – wczesne średniowiecze (VII-VIII w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
444.	WYSIEDLE	18	26-16	61	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
445.	WYSIEDLE	19	26-16	62	osada - starożytność	
446.	WYSIEDLE	20	26-16	63	osada – neolit? ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
447.	ZACHEŁMIE	1	26-15	141	znalezisko luźne - neolit	
448.	ZACHEŁMIE	2	26-15	142	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
449.	ZACHEŁMIE	3	26-15	143	ślad osadniczy - starożytność osada – wczesne średniowiecze (IX-XI w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
450.	ZACHEŁMIE	4	26-15	144	ślad osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XII w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
451.	ZACHEŁMIE	5	26-15	145	ślad osadniczy - starożytność ślad osadniczy – średniowiecze	
452.	ZACHEŁMIE	6	26-15	146	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
453.	ZACHEŁMIE	7	26-15	147	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
454.	ZACHEŁMIE	8	26-15	148	punkt osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
455.	ZACHEŁMIE	9	26-15	149	osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
456.	ZACHEŁMIE	10	26-15	150	osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze (VIII-X w.) ślad osadniczy - średniowiecze punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
457.	ZACHEŁMIE	11	26-15	151	osada – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy – wczesne średniowiecze (IX w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
458.	ZACHEŁMIE	12	26-15	152	ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
459.	ZACHEŁMIE	13	26-15	153	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich ślad osadniczy - średniowiecze	
460.	ZACHEŁMIE	14	26-15	154	osada – starożytność ślad osadniczy - średniowiecze	

					śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
461.	ZACHEŁMIE	15	26-15	155	śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
462.	ZACHEŁMIE	16	26-15	156	śląd osadniczy – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – wczesne średniowiecze	
463.	ZACHEŁMIE	17	26-15	157	osada – mezolit-neolit osada – okres wpływów rzymskich	
464.	ZACHEŁMIE	17	26-14	45	punkt osadniczy - starożytność śląd osadniczy – wczesne średniowiecze śląd osadniczy – średniowiecze	
465.	ZACHEŁMIE	18	26-14	46	śląd osadniczy – średniowiecze	
466.	ZACHEŁMIE	19	26-14	53	osada – k. łużycka śląd osadniczy – średniowiecze	
467.	ZACHEŁMIE	20	26-14	54	punkt osadniczy - średniowiecze	
468.	ZACHEŁMIE	22	26-14	56	śląd osadniczy – średniowiecze	
469.	ZACHEŁMIE	23	26-14	57	punkt osadniczy - starożytność śląd osadniczy – średniowiecze śląd osadniczy – nowożytność	
470.	ZAGÓRZYCE	1	27-16	35	cmentarzysko – okres wpływów rzymskich	
471.	ZAGÓRZYCE	2	27-16	36	punkt osadniczy – średniowiecze śląd osadnictwa - nowożytność	
472.	ZAGÓRZYCE	3	27-16	37	śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – nowożytność	
473.	ZAGÓRZYCE	3	27-17	73	osada – wczesne średniowiecze (X w.) osada – nowożytność (XVI-XVII w.)	
474.	ZAGÓRZYCE	4	27-17	74	osada – k. łużycka osada – średniowiecze (XIV-XV w.) punkt osadniczy – nowożytność (XVI-XIX w.)	
475.	ZAGÓRZYCE	5	27-17	75	śląd osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) punkt osadniczy – nowożytność (XVI-XIX w.)	
476.	ZAGÓRZYCE	6	27-17	76	osada? – nowożytność (XVI-XVIII w.)	
477.	ZAGÓRZYCE	14	27-17	84	śląd osadniczy – mezolit/neolit śląd osadniczy – nowożytność (XVIII-XIX w.)	
478.	ZAGÓRZYCE	15	27-17	85	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – nowożytność (XVII-XVIII w.)	
479.	ZAGÓRZYCE	16	26-16	69	osada – epoka brązu? (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
480.	ZAGÓRZYCE	17	26-16	70	śląd osadniczy – epoka brązu? (k. łużycka) śląd osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
481.	ZAGÓRZYCE	18	26-16	71	osada – okres wpływów rzymskich? osada – wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
482.	ZAGÓRZYCE	19	26-16	72	osada – starożytność śląd osadniczy – nowożytność (XVIII w.)	
483.	ZAJEZIERZE	1	27-16	40	znalezisko luźne – neolit cmentarzysko (kurhan) - starożytność	
484.	ZAJEZIERZE	2	27-16	62	cmentarzysko – epoka brązu	
485.	ZAJEZIERZE	3	27-16	54	cmentarzysko – epoka brązu	
486.	ZAJEZIERZE	4	27-16	89	cmentarzysko – epoka brązu	
487.	ZAJEZIERZE	5	27-16	41	śląd osadniczy – starożytność punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.)	
488.	ZAJEZIERZE	6	27-16	42	śląd osadniczy – starożytność punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
489.	ZAJEZIERZE	7	27-16	43	punkt osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
490.	ZAJEZIERZE	8	27-16	44	punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.)	
491.	ZAJEZIERZE	9	27-16	45	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy - nowożytność	
492.	ZAJEZIERZE	10	27-16	46	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
493.	ZAJEZIERZE	11	27-16	47	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XII w.) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
494.	ZAJEZIERZE	12	27-16	48	śląd osadniczy – wczesne średniowiecze śląd osadniczy – średniowiecze śląd osadniczy - nowożytność	
495.	ZAJEZIERZE	13	27-16	49	punkt osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
496.	ZAJEZIERZE	14	27-16	50	śląd osadniczy - nowożytność	
497.	ZAJEZIERZE	15	27-16	51	śląd osadniczy – starożytność	

					punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
498.	ZAJEZIERZE	16	27-16	52	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
499.	ZAJEZIERZE	17	27-16	53	śląd osadniczy – starożytność punkt osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
500.	ZAJEZIERZE	18	27-16	55	punkt osadniczy – starożytność punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (XI-XII w.)	
501.	ZAJEZIERZE	19	27-16	56	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
502.	ZAJEZIERZE	20	27-16	57	osada – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (XI-XII w.)	
503.	ZAJEZIERZE	21	27-16	58	osada – starożytność śląd osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XII w.)	
504.	ZAJEZIERZE	22	27-16	59	punkt osadniczy – starożytność	
505.	ZAJEZIERZE	23	27-16	60	punkt osadniczy – starożytność	
506.	ZAJEZIERZE	24	27-16	61	osada – starożytność śląd osadniczy – nowożytność	
507.	ZAJEZIERZE	25	27-16	63	punkt osadniczy – starożytność	
508.	ZAJEZIERZE	26	27-16	64	śląd osadniczy – starożytność śląd osadniczy – epoka kamienia śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
509.	ZAJEZIERZE	27	27-16	65	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich	
510.	ZAJEZIERZE	28	27-16	66	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XII w.)	
511.	ZAJEZIERZE	29	27-16	67	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
512.	ZAJEZIERZE	30	27-16	68	osada – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
513.	ZAJEZIERZE	31	27-16	69	śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy - nowożytność	
514.	ZAJEZIERZE	32	27-16	70	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XII w.) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy - nowożytność	
515.	ZAJEZIERZE	33	27-16	71	śląd osadniczy - mezolit śląd osadniczy - starożytność śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.) punkt osadniczy - nowożytność	
516.	ZAJEZIERZE	34	27-16	72	osada – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
517.	ZAJEZIERZE	35	27-16	73	punkt osadniczy – starożytność śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
518.	ZAJEZIERZE	36	27-16	74	śląd osadniczy – mezolit/neolit śląd osadniczy - starożytność osada – wczesne średniowiecze (X-XII) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
519.	ZAJEZIERZE	37	27-16	75	śląd osadniczy – epoka kamienia śląd osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) śląd osadniczy - nowożytność	
520.	ZAJEZIERZE	38	27-16	76	śląd osadniczy - wczesne średniowiecze (X-XII) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
521.	ZAJEZIERZE	39	27-16	77	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (X-XII) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
522.	ZAJEZIERZE	40	27-16	78	osada – k. łużycka	
523.	ZAJEZIERZE	41	27-16	79	punkt osadniczy - starożytność punkt osadniczy – neolit śląd osadniczy – nowożytność	
524.	ZAJEZIERZE	42	27-16	80	osada – wczesne średniowiecze (X-XI w.) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
525.	ZAJEZIERZE	43	27-16	81	osada – wczesne średniowiecze (X-XII w.) punkt osadniczy – nowożytność	
526.	ZAJEZIERZE	44	27-16	82	osada – wczesne średniowiecze (XI-XII w.)	
527.	ZAJEZIERZE	45	27-16	83	śląd osadniczy - starożytność punkt osadniczy – nowożytność	
528.	ZAJEZIERZE	46	27-16	84	śląd osadniczy – nowożytność	
529.	ZAJEZIERZE	47	27-16	85	punkt osadniczy – nowożytność	
530.	ZAJEZIERZE	48	27-16	86	śląd osadniczy – mezolit/neolit osada – wczesne średniowiecze śląd osadniczy – nowożytność	
531.	ZAJEZIERZE	49	27-16	87	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze (XI-XII w.) śląd osadniczy – średniowiecze (XV w.)	
532.	ZAJEZIERZE	50	27-16	88	punkt osadniczy – średniowiecze (XV w.) śląd osadniczy – nowożytność	

533.	ZAJEZIERZE	51	27-16	90	ślad osadniczy – średniowiecze (XV w.) ślad osadniczy – nowożytność	
534.	ZAJEZIERZE	52	27-16	91	ślad osadniczy - starożytność punkt osadniczy – średniowiecze (XIV-XV w.) ślad osadniczy – nowożytność (XIX w.)	
535.	ZDZISŁAWIE	1	26-16	73	ślad osadniczy - starożytność	

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy Gminy Łobez jest spuścizną materialną bardzo bogatej historii tych terenów. Przetrwale w różnym stopniu zachowania jego elementy podkreślają walory gminy i czynią ją potencjalnie niezwykle atrakcyjną turystycznie, pod warunkiem czynienia wysiłków przez całą społeczność gminną dla ich zachowania a następnie przywrócenia przynajmniej części dawnej świetności. W przypadku cmentarzy – najczęściej ewangelickich niezwykle istotnym jest przywrócenie należnego im miejsca w świadomości społecznej jako miejsca spoczynku dawnych mieszkańców tych ziem bez względu na charakter wyznaniowy cmentarza, czy podziały narodowościowe i społeczne. Do połowy XIX w. cmentarze wiejskie lokalizowane były przy kościołach. W późniejszym okresie, z przyczyn sanitarnych ich teren wytyczano poza obszarem zwartej zabudowy. W krajobrazie tworzyły one kępę zieleni wysokiej, często z nasadzeniami alejowymi. Najprostszą formą opieki nad cmentarzami jest dbałość i opieka poprzez: wycinkę dziko rosnącej roślinności, traw a także ogrodzenie i odpowiednie oznakowanie.

Niewątpliwie do najcenniejszych zabytków na terenie należą obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków.

Bełczna, kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła, 4 ćw. XIX – wpis do rejestru zabytków nr 1828 decyzją nr DZ.5130.15.2019.AR z 27.06.2019 r.

Kościół w Bełcznie istniał już w końcu XVI w. – wzmiankowany w matrykule z 1598 r.), w XVIII w. Bełczna była siedzibą parafii. Kościół, z uwagi na zły stan został gruntownie przebudowany i odnowiony w latach siedemdziesiątych XIX w. - do korpusu dostawiono prezbiterium i dwukondygnacyjną wieżę o cechach neogotyckich. Kościół orientowany, murowany, otynkowany – możliwe, że pierwotne ściany ryglowe zostały dwustronnie obmurowane cegłą, ściany wieży w parterze wymurowane z ciosów granitowych. Kościół na planie prostokąta, z pięcioboczną absydą oraz czworoboczną wieżą z kruchtą w parterze wieży. Bryła kościoła złożona z korpusu nawowego zamknięty dachem dwuspadowym, pięciobocznej absydy zamkniętej dachem 5 spadowym oraz prostopadłościenną wieżę z ostrosłupowym, ośmiobocznym hełmem. Elementem dysharmonijnym jest masywna, dwukondygnacyjna dobudówka od południa. Otwory okienne prostokątne zamknięte odcinkami łuku. W obrębie ogrodzenia kościoła znajdował się dawny cmentarz przykościelny, obecnie nie zachowany.

Bełczna, zespół dworski:

park XIX w. – wpis do rejestru zabytków nr 1173 decyzją nr KLI.5340/14/79 z 26.09.1979 r. oraz dwór - wpis do rejestru zabytków nr 1173 decyzją nr DZ.5130.10.2013.AR z 29.05.2013 r.

Dwór został wybudowany na początku XIX w., prawdopodobnie po 1817 r., kiedy połączono podzielony w 1802 r. majątek w Bełcznie. Powstał wtedy korpus główny z dwuspadowym, naczółkowym dachem. Dwór przebudowany pomiędzy 1905 a 1925 r. Po II wojnie majątek upaństwowiono. Dwór posadowiony na kamiennych fundamentach, ściany

murowane z cegły, otynkowane. Budynek założony na planie prostokąta, z płytkim ryzalitem wejściowy w osi. Do korpusu głównego od wschodu przylega oficyna na rzucie wydłużonego prostokąta, od płd-wschodu współczesna weranda. Dwór podpiwniczony, jednokondygnacyjny korpus główny z użytkowym poddaszem, oficyna dwukondygnacyjna, korpus nakryty dwuspadowym dachem z naczółkami, od zachodu z szeroką mansardą, oficyna zamknięta dachem dwuspadowym, dwukondygnacyjny ryzalit środkowy. Elewacja fasady symetryczna, w parterze dziewięcioosiowa, w drugiej kondygnacji siedmioosiowa, z trzyosiowym ryzalitem wejściowym, zwieńczonym trójkątnym frontonem. Elewacje artykułowane cokołem, gzymsami podokiennymi oraz koronacyjnym wspartym na niewielkich kroksztynach. Otwory okienne prostokątne.

Park krajobrazowy o powierzchni około 5 ha, położony we wschodniej części założenia dworsko-parkowego, z dość dobrze zachowanym starodrzewem, z których niektóre o wymiarach pomnikowych. Park ma charakter zubożalego grądu.

Bonin, kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki pw. św. Józefa, 1845 oraz cmentarz przykościelny – wpis do rejestru zabytków nr 64 decyzją nr DZ-4200/77/O/2000/2001 z 25.04.2001 r.

Obecny kościół nie jest pierwszą świątynią we wsi, brak jest dokładniejszych danych, ale wiadomo, że zachowany hełm wieży pochodzi ze starszego kościoła. Obecny kościół wzniesiony w 1845 r., prawdopodobnie z fundacji ówczesnego właściciela majątku Louisa von Borcke. Kościół orientowany – bez wyodrębnionego prezbiterium, posadowiony na kamiennych ławach fundamentowych, z cokołem z kamienia łamanego, ściany z kamienia łamanego i polnego, górna część wieży murowana z cegły. Kościół wzniesiony na planie prostokąta, bez wyodrębnionego prezbiterium, co stanowi tradycję na Pomorzu trwającą od średniowiecza, z kwadratową w rzucie wieżą od zachodu, z kruchtą w przyziemiu. Bryła kościoła zwarta, prostopadłościenna zamknięta dachem dwuspadowym, z trzykondygnacyjną prostopadłościenną wieżą nakrytą hełmem. Elewacje przeprute w osiach prostokątnymi otworami okiennymi i drzwiowymi zamkniętymi półkoliście.

Kościół wraz z otaczającym go terenem dawnego cmentarza przykościelnego zlokalizowane są na nawsiu Bonina.

Bonin, zespół dworski i folwarczny:

Park dworski, 1 poł. XIX w. - wpis do rejestru zabytków nr 110 decyzją nr KL.I.5340/46/80 z 03.12.1980 r.; Dwór, 1840; folwark (zespół) - wpis do rejestru zabytków nr 110 decyzją nr DZ-4200/25/O/2002 z 21.12.2002 r

Dwór w zespole zabudowy folwarcznej w Boninie zbudowano około 1840 r., kiedy właścicielem majątku był Albert Ludwig von Borck. Podobnie około 1840 r. założono park. Po wojnie w majątku znajdował się ośrodek jeździecki.

Dwór posadowiony na kamiennych, granitowych fundamentach, murowany z cegły ceramicznej, otynkowany. Budynek na planie wydłużonego prostokąta, bryła jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem naczółkowym, z wystawkami o konstrukcji ryglowej w połaciach dachowych. Elewacja frontowa poprzedzona balkonem wspartym na ceglanych filarach, zwieńczona trójkątnym szczytem. Otwory okienne prostokątne.

Zespół folwarczny ukształtowany został od lat 80-tych XIX w. o początkowo związany był z produkcją rolną. W 1919 r. majątek nabył Viktor Porak, który założył w Boninie stadninę koni

zarodowych oraz ośrodek dla koni wyścigowych. Po II wojnie w folwarku funkcjonował Zakład Treningowy Ogierów podporządkowany administracyjnie PSO Łobez.

Zespół folwarczny o czytelnej, zwartej, geometrycznej kompozycji ukształtowanej w zasadniczym zrębie w sposób zamknięty. Elementami krystalizującymi plan zespołu są: rezydencja, podwórze gospodarcze, zieleń strukturalna oraz tak zwane znaki szczególne, które stanowią rzeźby sylwetek koni, obeliski. Dominantę całego zespołu stanowi dwór usytuowany na płd.-zach. od prostokątnego, zorientowanego wzdłuż osi wschód-zachód podwórza folwarcznego. Podwórze gospodarcze w formie litery „U” otwartej od zachodu. Zabudowę podwórza stanowią budynki dawnej obory (ob. stajnia), budynek stodołno-inwentarski, budynek mieszkalny (dwojak), dawna dżokejówka (ob. bud. gospodarczy), stajnia po stronie płd.-wsch., podwórze o nawierzchni gruntowej, z wydzielonym układem alejek i ciągami żywopłotów oraz dobrze zachowaną zielenią strukturalną, która stanowi główny wyznacznik zespołu: ciągi komunikacyjne wygrozdzone żywopłotami o różnej wysokości.

Park założony w 1 połowie XIX w. o powierzchni ok. 9 ha wokół dworu myśliwskiego. Park położony na płaskim terenie, w częściach wschodniej i północnej infrastruktura ośrodka jeździeckiego z wybiegami, padokami, stodołami. Część zachodnia i południowo-zachodnia to starodrzew dębowy z drzewami o wymiarach pomnikowych. Z parkiem funkcjonalnie związana aleja dębowa przy drodze dojazdowej do dworu.

Byszewo, park dworski, 1 poł. XIX w. - wpis do rejestru zabytków nr 2017 decyzją nr Kl.I.5340/13/79 z 26.01.1979 r.;

Park krajobrazowy o powierzchni około 3,9 ha z 1 połowy XIX w., na rzucie prostokąta. W większości park to starodrzew budowo-dębowy z domieszką grabów, lip, jesionów i klonów, z pojedynczymi okazami dębu czerwonego, liczne okazy drzew o obwodach ponad 3 m. W części zachodniej parku oczko wodne oraz aleja łącząca park z drogą. Z parkiem funkcjonalnie związana jest także stara aleja jaworowa przy drodze z Byszewa do Grabowa.

Dalno, park dworski, 2 poł. XIX w. - wpis do rejestru zabytków nr 847 decyzją nr Kl.I.5340/12/79 z 26.01.1979 r.;

Park krajobrazowy z 2 połowy XIX w. o powierzchni około 6,3 ha, położony w górnej partii zbocza doliny Regi, pomiędzy dwoma wąwozami, o bardzo urozmaiconej rzeźbie terenu. Park w części należącej do prywatnego właściciela z dobrze zachowanym starodrzewem dębowo-bukowym-klonowym, na części należącej do Lasów Państwowych obecnie porośnięty młodziakiem Z założeniem związana jest aleja lipowa przy drodze dojazdowej do Dalna.

Dobieszewo, kościół katolicki, protestancki, obecnie katolicki, filialny pw. św. Mateusza Apostoła – wpis do rejestru zabytków nr 1742 decyzją nr Kl.V.-0/273/57 z 22.10.1957 r.

Wieś wspomniana w dokumencie z 1348 r. Pierwotne lenno rodu Borków. Kościół pochodzi zapewne z początku XV w.. W latach 1534-1945 kościół protestancki, początkowo parafialny, należący do synodu w Resku. Od XVIII w. filia kościoła w Strzmielu.

Kościół orientowany, posadowiony na fundamentach kamiennych, ściany murowane z kamienia polnego i ciosanego, obramienia okien i portalu ceglane, ceglane gzymsy i wyższe partie przypór. Kościół na planie prostokąta z masywnymi przyporami w narożach, bezwieżowy, bryła zwarta zamknięta wysokim dwuspadowym dachem. Elewacja południowa z trójjuskokowym, portalem wejściowym do kościoła zamkniętym łukiem półpełnym, po obu stronach portalu niewielkie okna z łukami półpełnymi z metalową stolarką.

W bezpośrednim otoczeniu kościoła znajduje się dobrze zachowany cmentarz ewangelicki z 2 połowy XIX w. Na cmentarzu liczne żelazne krzyże i kamienne nagrobki, z grobami ostatnich właścicieli majątku w Dobieszewie (m. in. Richard Pretzell)

Dobieszewo, park dworski, XIX w. - wpis do rejestru zabytków nr 1797 decyzją nr Kl.I.5340/11/79 z 26.01.1979 r.;

Park krajobrazowy z XIX w. o powierzchni ok. 1,7 ha. W większości park składa się ze starodrzewu bukowego z domieszką lip, dębów i klonów. W drzewostanie buki o obwodach powyżej 3 m. Przy zachodniej granicy parku grabowy szpaler. Park silnie zdziczały.

Grabowo, park dworski, XIX w. - wpis do rejestru zabytków nr 1859 decyzją nr Kl.I.5340/10/79 z 26.01.1979 r.;

Park krajobrazowy o powierzchni około 4,8 ha z 2 połowy XIX w., w otoczeniu neorenesansowego pałacu. Znaczna część parku stanowi różnogatunkowy starodrzew z bogatym gatunkowo runem grądowym. W części północnej, w pobliżu pałacu staw otoczony roślinnością szuwarową, okolice tej części rzeźba terenu bardzo urozmaicona. W starodrzewie liczne drzewa o wymiarach pomnikowych: dąb, buki, daglezie, grab, lipa. W części wschodniej parku boiska trawiaste.

Karwowo, kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, filialny pw. MB Częstochowskiej, szachulcowy, XVIII - wpis do rejestru zabytków nr 1747 decyzją nr Kl.V.-0/98/58 z 12.09.1958

Kościół wzniesiony w XVIII w., orientowany, posadowiony na podmurówce ceglanej niwelującej spadek terenu, ściany konstrukcji ryglowej (szachulcowej) z wypełnieniem ceglany. Kwatery między ryglowe otynkowane. Kościół na rzucie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, salowy, jedno wewnętrzny, bezwieżowy. Bryła kościoła zwarta, jednokondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadowym, nad prezbiterium trójpołaciowym. Elewacje niezdobione, frontowa trzyosiowa z centralnie umieszczonym prostokątnym wejściem, oraz po bokach dwoma zbliżonymi do kwadratu oknami znacznie powyżej otworu wejściowego, elewacje boczne dwuosiowe, przeprute osiami prostokątnych zamkniętych półkoliście otworów okiennych.

Obok kościoła usytuowana jest XIX w. dzwonnica ze spiżowym dzwonem z pocz. XVI w., rozebrana i zrekonstruowana w 2003 r. Teren należący do kościoła w obrębie ogrodzenia stanowi dawny cmentarz przykościelny założony w II poł. XIX w., czynny do 1961 r. o pow. 0,13 ha. Na terenie cmentarz znajduje się granitowy głaz poświęcony dawnym mieszkańcom Karwowa.

Karwowo, zespół dworski: dwór - wpis do rejestru zabytków nr 1798 decyzją nr PSOZ/Sz-n/5340/15/91 z 18.02.1991 r.; Park dworski, XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1798 decyzją nr KL.I.5340/36/82 z 27.10.1982 r.

Park i dwór należą do zespołu dworsko-folwarcznego wraz z nie wpisanymi do rejestru zabytków budynkami gospodarczymi. Na początku XIX w. majątek należał do rodziny von Lockstädt, w drugiej połowie XIX w. do rodziny Bothmer a następnie von Köller.

Pierwotna kompozycja przestrzenna założenia folwarcznego czytelna, ukształtowana na początku XX w., charakteryzuje się kompozycją zwartą, geometryczną, osiową z jednorodnym stylowo wnętrzem architektonicznym z otwarciami widokowymi i komunikacyjnymi. Elementy krystalizacyjne zespołu to główna oś kompozycyjna, zabudowa podwórza gospodarczego, pałac oraz założenie parkowe.

Dwór – obecnie ruina – pierwotnie klasycystyczny, wzniesiony pod koniec XVIII w., przebudowany na początku XX w., murowany, 9-osiowy, dwukondygnacyjny, nakryty dachem mansardowym. W elewacji frontowej znajdował się ozdobny portal, w elewacji południowej parterowy portyk z kolumnadą oraz wystawka zwieńczona ozdobnym szczytem.

Park krajobrazowy z początku XIX wieku, położony w otoczeniu dworu, obecnie bardzo zaniedbany, przechodzący w zwarty kompleks leśny, okala założenie folwarczne od wschodu i południa. Większość starodrzewu została wycięta, pozostałością jest kasztanowa aleja wzdłuż drogi dojazdowej oraz fragment luźnego drzewostanu, porośniętego bluszczem w części zachodniej.

Kłępnica, zespół pałacowy: pałac - wpis do rejestru zabytków nr 1796 decyzją nr Kl.3-5340/17/89 z 17.05.1989 r.; park, XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1796 decyzją nr Kl.3-5340/213/90 z 11.12.1990 r.;

W Kłępnicy były trzy posiadłości, należące do rodu Borcków: część „C” posiadała ciągłość przywilejów rycerskich a części „A” i „B” pozostawały w zależności terytorialnej od części „C”. Zespół pałacowy związany był historycznie z majątkiem „C”. Pałac jest obiektem dwufazowym, został wybudowany prawdopodobnie w 2 połowie XVIII w. i przebudowany oraz rozbudowany w 1929 r. o neobarokową przybudówkę od północy. Pałac w formie klasycystycznej, z secesyjną – neobarokową przybudówką, oficyną. Budynek murowany z cegły, otynkowany, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, nakryty wysokim dachem czterospadowym z ciągami lukarn, elewacje zaakcentowane dwoma ryzalitami i werandą parkową oraz detalem architektonicznym wypracowanym w tynku. Przybudówka – oficyna, parterowa, zamknięta dachem mansardowym.

Park o powierzchni 3,1 ha z końca XIX w., zadbany, z ponad 200 letnimi dębami oraz dwoma bukami w odmianie o purpurowych liściach.

Łobez, kościół katolicki parafialny, protestancki parafialny, obecnie rzymskokatolicki parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, XV, 2 poł. XVII, po 1976 - wpis do rejestru zabytków nr 1746 decyzją nr Kl.20/66/65 z 22.12.1965 r.

W dokumencie z 1360 r. poświadczono jest istnienie w mieście gminy katolickiej i bractwa Calendae, które zajmowało się grzebaniem zmarłych i wychowaniem religijnym, w dokumencie z 1490 r. jest już informacja o katolickim proboszczu w Łobzie. Murowany kościół musiał powstać

w ciągu XV w., a jego fundatorami byli Borkowie i stanął w miejscu poprzedniej, drewnianej lub szachulcowej świątyni. Kościół zniszczony podczas pożaru miasta w 1637 r. W latach 1821-1839 remontowany, dobudowano neogotycką wieżę. Kościół zniszczony w 1945 r., gruntownie odnowiony w latach 1972-1974.

Kościół murowany, częściowo z cegły ceramicznej, częściowo z ciosów granitowych i cegły, wieża w pierwszej kondygnacji z głazów narzutowych. Budynek kościoła orientowany, korpus trójnawowy na rzucie prostokąta, z pięciobocznie zamkniętym prezbiterium, z wieżą od zachodu oraz zakrystiami od północy i południa. Korpus kościoła zamknięty dachem dwuspadowym, nawy dachami pulpitowymi, prezbiterium dachem wielopalaociowym. Trójkondygnacyjna wieża zwieńczona spiczastym hełmem.

Łobez, zespół stadniny koni (Świętoborzec), park przy stadninie koni (Świętoborzec) - wpis do rejestru zabytków nr 213 decyzją nr DZ-4200/1/O/2005 z 22.04.2005 r.

Stado Ogierów w Łobzie ((Pommersche Langestüt Labes) powstało w 1876 r. za reparaacje uzyskane przez Prusy po wygranej wojnie z Francją w 1870 r. Celem głównym była hodowla koni dla potrzeb wojska (hodowla koni remontowych w typie kalibrowanej półkrwi). Organizatorem stada oraz jego pierwszym dyrektorem był Julius von Schlütter. W 1 etapie, w latach 1876-1896 wybudowano 2 duże stajnie z częściami mieszkalnymi dla koniuszych, 3 małe stajnie (stajnię koni wyjazdowych, ambulans weterynaryjny, ujeżdżalnię), dom dyrektora w typie dworku, 4 wielorodzinne budynki mieszkalne z towarzyszącą im zabudową gospodarczą, budynek administracyjny, stodołę, powozownię. Pod względem architektonicznym i funkcjonalnym było to modelowe założenie. W kolejnym etapie rozbudowy, na początku XX w. wzniesiono dwa czterorodzinne domy mieszkalne. W 1912 r. Stado powiększyło się o sąsiedni majątek młynarski, którego budynki zaadoptowano na stajnie dla rozplodników. Na początku XX w. Stado dostosowało się do ówczesnych potrzeb rolników, to jest hodowli silnego konia dla rolnictwa. Przed I wojną światową priorytetem hodowlanym były konie dla potrzeb wojska. W okresie I wojny hodowla uległa zahamowaniu wskutek mobilizacji koni. Po wojnie nastąpiło odtworzenie ilościowe stada, z naciskiem na hodowlę rasy zimnokrwistej. W okresie międzywojennym nastąpiła dalsza rozbudowa Stada, powstały nowe budynki mieszkalne, hotel-dom rencisty, kantyna, rozpoczęła działalność szkoła jazdy i powożenia. W okresie międzywojennym Stado w Łobzie uważane było za jedno z najładniejszych stad w Niemczech. W marcu 1945 stado zostało ewakuowane. Po zakończeniu II wojny, początkowo obiekty były wykorzystywane przez wojska sowieckie, a budynki gospodarcze jako miejsce etapowe dla repatriantów i przesiedleńców. W 1947 r. zostało utworzone Państwowe Stado Ogierów w Łobzie z siedzibą w Świętoborcu, które funkcjonowało do 2004 r.

Zespół stadniny został zaprojektowany w sposób kompleksowy i stanowi jednorodną stylowo jednostkę przestrzenną, o kompozycji zwartej, geometrycznej, ukształtowanej wokół zamkniętego podwórza gospodarczego, z wyraźnie wyodrębnioną częścią inwentarską, którą stanowią stajnie, kolonią mieszkalną z zapleczem gospodarczym.

Stadninie towarzyszył park leśny o powierzchni około 1,5 ha, założony w latach 1876-1878. Park w całości składa się z wielogatunkowego starodrzewu.

Zespół jest przykładem kompleksowo zaprojektowanego i doskonale zaprojektowanego założenia o wysokich wartościach zabytkowych, kulturowych i historycznych.

Łobez, poczta, ul. Poczтовая 12 (d. ul. Rapackiego 12), XIX/XX - wpis do rejestru zabytków nr 1748 decyzją nr PSOZ/Sz-n/III/5340/225/93 z 30.11.1993 r.

Budynek poczty został wzniesiony prawdopodobnie na przełomie XIX/XX w. Budynek murowany z cegły, detal architektoniczny z cegły klinkierowej szklwionej. Budynek na rzucie prostokąta z prostokątną obudówką przy płu-wschodnim narożniku. Bryła zwarta, podpiwniczona, nieprzekształcona, dwukondygnacyjna zamknięta dachem mansardowym z lukarnami. Elewacja frontowa 7 osiowa z centralnym trójkondygnacyjnym, trzyosiowym płytkim ryzalitem zwieńczonym trójuskokowym szczytem. Wszystkie osie elewacji wyznaczone rytmem okien zamkniętych łukami odcinkowymi. Budynek stanowi dobrze zachowany gmach użyteczności publicznej z przełomu wieku XIX i XX o neogotyckich cechach stylowych.

Łobez, dom, ul. Niepodległości 7, pocz. XX - wpis do rejestru zabytków nr 1749 decyzją nr DZ-4200/49/O/98 z 03.12.1998 r.

Budynek zlokalizowany w centrum staromiejskiej części Łobza, kontrastuje skalą i architekturą z dwukondygnacyjnymi kamieniczkami, powstałymi w końcu XIX w. Budynek wzniesiony na początku XIX w., posadowiony na ławach fundamentowych z kamieni polnych i podwalinie dębowej. Ściany o konstrukcji ryglowej (szachulcowej) z ceglany wypełnieniem pól między ryglowych i otynkowanych. Budynek założony na rzucie prostokąta, bryła nieprzekształcona, jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta wysokim dachem dwuspadowym z wystawką w formie wolego oka. Elewacje o rysunku drewnianej konstrukcji ryglowej, charakterystycznej w budownictwie Pomorza Zachodniego.

Łobez, zespół dwu willi, ul. Niepodległości 66a-68 (otoczenie) - wpis do rejestru zabytków nr 390 decyzją nr DZ-4200/5/K/2009 z 20.04.2009 r.

Willa nr 66a została wybudowana po 1900 roku dla dwóch rodzin na parterze i na piętrze. Budynek remontowano w latach 30-tych XX w., oraz po 1945 r. Budynek murowany z cegły, otynkowany, o oryginalnej bryle, dwukondygnacyjny, zamknięty dachem pulpitowym, urozmaicony dekoracyjnymi szczytami i narożną wieloboczną wieżyczką, przekrytą dekoracyjnym hełmem z latarnią. Elewacje o bogatej kompozycji i detalu architektonicznym, artykułowane otworami okiennymi z naczółkami, zdobione płycinami, pilastrami, fryzami i profilowanymi gzymsami.

Willa nr 68, wybudowana ją dostawiając do budynku nr 66a, prawdopodobnie jeszcze przed I wojną światową. Budynek przeznaczony był dla dwóch rodzin: na parterze oraz na piętrze. Budynek murowany z cegły, otynkowany, o ciekawej, oryginalnej, zwartej bryle, trzykondygnacyjny, zamknięty dachem pulpitowym. Elewacja frontowa zwieńczona rodzajem tympanonu zakończonego łagodnym łukiem wklęsło-wypukłym. Bogatą dekorację architektoniczną elewacji frontowej tworzą zróżnicowane faktury tynków, opaski okienne o rozbudowanej kompozycji naczółków, boniowane narożniki, płyciny, fryzy i profilowany gzyms wieńczący.

Łobez, Wzgórze Rolanda - teren - pomnik ku czci poległych - wpis do rejestru zabytków nr 1194 decyzją nr DZ.5130.19.2013.AR z 29.08.2013 r.

Wzgórze Rolanda - kopiec usypany ku czci poległych w I wojnie światowej żołnierzy niemieckich z Łobza, pierwotnie z pomnikiem Rolanda-Zygryda, zlokalizowany jest na wysokim zboczu doliny Regi. Jego otwarcie nastąpiło w sierpniu 1925 r. a autorem projektu był berliński rzeźbiarz Fritz Richter Elsner. Obiekty wchodzące w skład założenia: granitowe głazy, kamienne kompozycje złożone z kilku głazów, utworzone z kamieni: grotty, bramy i ławy znajdują się na czterech uformowanych tarasach wschodniej części wzgórza. Na szczycie znajdował się posąg germańskiego wojownika w otoczeniu siedmiu postumentów, na których umieszczone były nazwiska poległych żołnierzy.

Poradz, wiatrak holenderski, 2 poł. XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1745 decyzją nr Kl.I.5340/42/79 z 26.09.1979 r.

Wiatrak wybudowany w XIX w. pełnił swoją funkcję także po 1945 r. Wskutek niekorzystnych zmian w przepisach finansowych właściciel wiatraka zawiesił działalność młynarską i stał się rolnikiem, a wyposażenie wiatraka zostało „rozdysponowane” do innych, uspołecznionych jednostek. Obecnie pełni funkcje mieszkalne. Wiatrak typu holenderskiego, z ruchomą kopułą wiatraka w której znajdował się wał, napędzany przez skrzydła. Budynek założony na rzucie koła, bryła w kształcie ściętego stożka, trójkondygnacyjny z dachem obrotowym, skonstruowanym na wieloczołowej drewnianej podwalinie krążynowej, dach zwieńczony metalową sterczyną.

Przyborze, park dworski, 2 poł. XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1867 decyzją nr Kl.I.5340/9/79 z 26.01.1979 r.

Park krajobrazowy, podworski, o powierzchni 3,1 ha, z 2 połowy XIX w. Do 1945 r. właścicielem założenia była rodzina Rorschneiderów. W części północnej park położony jest na rozległym, wysokim zboczu o ekspozycji północnej, porośnięty luźnym starodrzewem bukowo-dębowym z pojedynczymi jesionami, lipami drobnolistnymi, jaworami i klonami.

Rożnowo Łobeskie, zespół pałacowy XIX: pałac - wpis do rejestru zabytków nr 1770 decyzją nr PSOZ/Sz-n/III/5340/24/94 z 19.02.1994 r.; park - wpis do rejestru zabytków nr 1770 decyzją nr Kl.I.5340/24/78 z 02.10.1978 r.

Pałac wybudowany w 2 połowie XIX w. Po 1945 mieściły się w nim biura PGR, mieszkania pracowników oraz świetlica. W 1972 wykonano remont, w trakcie którego usunięto facjatki w połaciach dachu oraz hełm nad ryzalitem frontowym. Od 1996 w prywatnych rękach, popadł w ruinę.

Pałac był okazałą rezydencją szlachecką o zwartej bryle, eklektycznym wystroju. Budynek murowany, bryła dwukondygnacyjna, podpiwniczona, założona na rzucie prostokąta, z ryzalitami na osi krótkiej, pierwotnie nakryty dachem czterosпадowym z hełmem nad ryzalitem frontowym.

Park krajobrazowy o powierzchni około 5,7 ha, założony w 2 połowie XIX w., w otoczeniu pałacu. Park położony w źródłiskowej części wąwozu, którym płynie ciek wpadający do Łożnicy.

W południowej części zdziczały starodrzew położony na stromych zboczach wąwozu. Park bardzo zaniedbany.

Rynowo, zespół pałacowy: pałac, 1928 - wpis do rejestru zabytków nr 1800 decyzją nr Kl.I.6801/12/76 z 24.08.1976 r.; park, XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1800 decyzją nr Kl.I.5340/25/78 z 25.11.1978 r.

Pałac został wybudowany jako dwór w 2 połowie XIX w. prawdopodobnie w okresie, gdy dobra należały do Paula Albrechta von Borcke. W latach 1910-1930 dwór przebudowano na okazałą rezydencję, w formach stylowych nawiązującą do baroku klasycyzującego. Po 1945 w pałacu mieściły się biura PGR, przedszkole, klubo-kawiarnia Ruch oraz mieszkania pracowników PGR. Od 1996 r. pałac w rękach prywatnych, w ruinie, częściowo pozbawiony pokrycia dachowego, z zarwanymi stropami. Zachowały się pojedyncze egzemplarze dekoracyjnej stolarki okiennej. Elewacje tynkowane, na cokole kamiennym posiadają czytelną jeszcze kompozycję oraz elementy detalu architektonicznego w postaci opasek okiennych, profilowanych gzymsów.

Park krajobrazowy z przełomu XIX i XX w. o powierzchni ok. 5 ha, położony na zboczu szerokiej odnogi doliny Starej Regi. Większość parku stanowi starodrzew dębowo-bukowy z domieszką lipy drobnolistnej, klonu zwyczajnego, jaworu, świerka i jesionu, rozmiary drzew dochodzą do 3 m w obwodzie. W części północno-zachodniej niewielki ciek, wzdłuż którego występują liczne wypływy wód podziemnych. Przed wejściem do pałacu owalny gazon z cisami. W części wschodniej pozostałości czterech stawów. Założenie funkcjonalnie związane jest ze starymi alejami, które łączyły Rynowo z pozostałymi miejscowościami. Ogólnie park zaniedbany.

Trzszczyzna, park dworski, XIX/XX - wpis do rejestru zabytków nr 1503 decyzją nr Kl.I.5340/8/79 z 26.01.1979 r.

Park założony na przełomie XIX/XX w. Zadrzewienie parku stanowiły gatunki rodzime: lipa, klon, buk, dąb, wierzba z domieszką kasztanowca, jedlicy i sosny. Obecnie zadrzewienie ma charakter krajobrazowy. Drzewa rosną w dużym zwarciu oraz tworzą szpalery: świerkowy, lipowy, wierzbowy. Pod drzewami rośnie podrost i dzikie krzewy.

Unimie, zespół dworski: dwór - wpis do rejestru zabytków nr 1073 decyzją nr DZ.5130.07.2012.AR z 12.04.2012 r.; park dworski, k. XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1073 decyzją nr Kl.I.5340/7/79 z 26.01.1979 r.

Park o powierzchni około 4,1 ha, założony pod koniec XIX w. u podnóża dużego wzniesienia, na którego najwyższym położonym miejscu zlokalizowano dwór. Park założony w niżej położonym terenie wzniesienia, wraz z zagłębieniem terenu, w którym znajdował się staw. Przy dworze zachowane nieliczne stare dęby, kasztanowce oraz jesiony. Po stronie zachodniej dworu zlokalizowany tzw. „Park Harmonii”. Park zaniedbany, starodrzew przerzedzony.

Worowo, kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, filialny, p.w. Imienia Maryi, szach.-mur., 1707 - wpis do rejestru zabytków nr 1744 decyzją nr Kl.20/8/66 z 17.01.1966 r.

Kościół wybudowano w 1707 r. z fundacji Franciszka Henryka von Borcka. Przed 1912 r. kościół został rozbudowany o dwie przybudówki w ścianach północnej i południowej otwarte do

wnętrza kościoła, tworząc rodzaj poprzecznej nawy. Przybudówki zdominowały pierwotnie kameralny budynek kościoła, wprowadzając element dysharmonizujący.

Kościół orientowany, na podmurówce kamiennie-ceglanej ze ścianami konstrukcji ryglowej, z polami międzyryglowymi wypełnionymi cegłą, otynkowane. Siatka konstrukcyjna ścian nieregularna. Dobudówki murowane z cegły. Rzut na planie prostokąta z dwiema masywnymi dobudówkami, bryła rozczłonkowana przez masywne dobudówki, od zachodu wieża wyprowadzona z korpusu nawy, nawa zamknięta dachem trójpołaciowym, przybudówki zamknięte dachami dwuspadowymi, wieża także zamknięta dwuspadowym dachem. Osie elewacji wyznaczone przez prostokątne otwory okienne i drzwiowe

Wysiedle, kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, fil. pw. Świętej Trójcy, XVII, wieża drewniana XVIII, 1912 - wpis do rejestru zabytków nr 1743 decyzją nr Kl.V.-0/241/57 z 28.02.1957 r.

Kościół wzniesiony został przed 1580 r. z fundacji ówczesnego właściciela wsi Joachima VIII Borcka. W XVIII w. do korpusu dostawiono obszerną kryptę grzebalną, której wyższa kondygnacja otwarta do wnętrza świątyni, służyła jako empora dworska oraz dobudowano od zachodu drewnianą wieżę. Kościół został odnowiony w 1912 r.

Kościół orientowany, murowany z cegły, na planie prostokąta, z 3-bocznie zamkniętą absydą, zamknięty wysokim dachem dwuspadowym. Od wschodu renesansowy szczyt zbudowany z dwóch rzędów łukowo zamkniętych blend. Od południa do korpusu dostawiona kaplica mieszcząca kryptę grzebalną i emporę dworską, zwieńczona szczytem w konstrukcji ryglowej i nakryta dwuspadowym daszkiem. Od zachodu dostawiona czworoboczna, dwukondygnacyjna, oszalowana wieża nakryta strzelistą ośmioboczną iglicą krytą gontem.

Ze względu na swoją bogatą historię i doskonały stan zachowania świątynia należy do najcenniejszych obiektów architektury sakralnej Pomorza Zachodniego.

Zachełmie, park dworski, XIX - wpis do rejestru zabytków nr 1799 decyzją nr Kl.I.5340/6/79 z 31.12.1979 r.

Park krajobrazowy o powierzchni około 11,6 ha jest największym parkiem w gminie Łobez, położony w górnej partii zbocza doliny Regi o urozmaiconym krajobrazie. Cały park zajmuje wielogatunkowy starodrzew o charakterze lasu grądowego, z dużą ilością dębów, w rozproszeniu klony i buki. W drzewostanie duży udział robinii akacjowej. W części południowej pozostałość dawnego stawu, porośnięta roślinnością szuwarową i łożowiskiem. W części północnej okresowy ciek. W parku liczne drzewa o obwodach przekraczających 3 m. W parku dwa okazy pomników przyrody: platan i lipa drobnolistna. Z parkiem wiążą się funkcjonalnie dwie alej przydrożne prowadzące do sąsiednich miejscowości: aleja jaworowa przy drodze do Dobieszewa oraz lipowa przy drodze do Meszne.

Zajezierze, zespół pałacowy, XVIII, 1 poł. XIX: pałac (w decyzji dwór) oraz park – wpis do rejestru zabytków nr 1805 decyzją nr Kl.V-0/302/57 z 22.10.1957 r.

W średniowieczu Zajezierze należało do rodu von Borck, i z Zajezierza wywodziła się odrębna linia rodu. Zapewne w średniowieczu istniał w Zajezierzu warowny zamek. Zajezierze

pozostawało w rękach rodziny do końca XVIII w., kiedy po śmierci Bogislava Christoph von Borcke zostały zakupione w 1778 r. na licytacji przez Friedricha Wilhelma von Mehling i jego żonę Ernestynę, z domu Bojanowską. W 1939 r. Zajezierze należało do Waltera von Koller. W latach 1818-1945 Zajezierze należało do powiatu reskiego (Lankreis Regenwalde) z siedzibą w Resku a od 1860 w Łobzie.

Korpus obecnego pałacu powstał pod koniec XVI lub na początku XVII w. jako renesansowy dwór, do którego dobudowano dwa skrzydła, przekształcając w założenie rezydencjalne. Pod koniec XIX w. rezydencję przebudowano nadając jej formy neorenesansowe.

Pałac murowany z cegły, rozplanowany na rzucie litery „C” składa się z korpusu głównego oraz dwóch bocznych skrzydeł. Bryła zwarta, podpiwniczona, trójkondygnacyjna. Elewacje otynkowane, ze skromnym wykonanym w tynku detalem architektonicznych.

Na zachód od pałacu park krajobrazowy, który zajmował zbocze wyniesienia morenowego, łagodnie opadającego do jeziora Zajezierze Nowe. Pierwotnie układ alejek w parku obecnie zatarty. Zadrzewienie parku w luźnych skupinach i kępach otaczających wzgórze pałacowe. W południowo-wschodniej części parku dawny cmentarz właścicieli.

Zajezierze, kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa – wpis do rejestru zabytków nr 150 decyzją nr DZ-4200/68/O/2003 z 17.12.2003 r.

Kościół parafialny w Zajezierzu istniał już w średniowieczu. Około 1535 r. został przejęty przez protestantów i do 1945 r. był siedzibą parafii należącej do synodu w Łobzie. Obecny kościół został wzniesiona w 1845 r. staraniem ówczesnego pastora dr. Regensburga oraz właściciela wsi i patrona kościoła radcy handlowego ze Szczecina Goerga Theodora Neumanna. Z przyczyn finansowych wybrano projekt kościoła murowanego, bezwieżowego.

Kościół murowany z kamienia łupanego (granitu) ze starannie opracowanymi narożnikami, pozostałe mury bez zachowania układu warstwowego z ceglanymi ościeżami, kościół salowy, założony na rzucie prostokąta. Bryła jednokondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadowym. Elewacje proste, pozbawione dekoracji, symetryczne, w osi fasady smukła arkada z głównymi drzwiami wejściowymi. Otwory okienne elewacji wzdłużnych zamknięte półkoliście.

Za kościołem cmentarz komunalny, dawniej cmentarz ewangelicki z 2 połowy XIX w.

Zajezierze, dom, szachulcowy nr 19, 1 poł. XIX – wpis do rejestru zabytków nr 543 decyzją nr DZ-4200/87/K/2009 z 17.12.2009 r.

Budynek wzniesiony w 1 połowie XIX w., usytuowany szczytem do drogi, konstrukcji szachulcowej (ryglowej z wypełnieniem strychulowym), obecnie otynkowany. Bryła jednokondygnacyjna, zamknięta dachem dwuspadowy, szczyty oszalowane deskami. Zachowane historyczne elewacje.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Dla oceny stanu i perspektyw dziedzictwa kulturowego gminy Łobez oraz możliwości gminy w tym zakresie, przeprowadzono analizę SWOT (Strength – siła, Weakness - słabość, Opportunity - szansa, Threat – zagrożenie).

Po stronie słabych stron i zagrożeń uwzględniono także zagrożenia systemowe, których występowanie wynika ze słabości stanowionego prawa, niewystarczającej presji ze strony aparatu Państwa a nie jest spowodowane działaniem, bądź zaniechaniem działania ze strony administracji lokalnej czy też właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych.

MOCNE STRONY Gminy Łobez	SŁABE STRONY Gminy Łobez
<ul style="list-style-type: none"> • wielokulturowość i różnorodność kulturowa ludności zamieszkującej tereny gminy • bardzo wysoki potencjał przyrodniczy terenów Gminy ze zróżnicowaniem krajobrazowym, dużymi kompleksami leśnymi w połączeniu z dużą liczbą wartościowych zabytków korzystnie wpływają na potencjał turystyczny gminy • walory przyrodnicze i turystyczne rzeki Rega z rozwiniętymi usługami turystycznymi • zasoby wód geotermalnych • bardzo duża liczba prawnie chronionych obiektów zabytkowych o najwyższej randze, wpisanych do rejestru zabytków • istniejąca infrastruktura oznakowanych szlaków turystyki pieszej, rowerowej, konnej i kajakowej przebiegające przez atrakcyjne przyrodniczo i historycznie tereny gminy, • liczne cmentarze protestanckie (w tym rodowe), parki, zespoły folwarczne których obecność uatrakcyjnia szlaki turystyki pieszej i rowerowej • potencjał rozwoju infrastruktury turystycznej na bazie istniejących obiektów, na przykład pofolwarcznych, • dobry i bardzo dobry stan zabytków w rękach kościoła katolickiego • zabytki hydrotechniki przyciągające ruch turystyczny • LGD „Centrum Inicjatyw Wiejskich” jako animator i organizator pasm turystycznych na terenie gminy Łobez i gmin sąsiadujących • prężnie działające samorządowe instytucje kultury: Łobeski Dom Kultury i Miejska Biblioteka Publiczna w Łobzie, 	<ul style="list-style-type: none"> • niewykorzystany potencjał rozwoju turystyki – w tym agroturystyki; • niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna: noclegowa i gastronomiczna • wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych • niewłaściwe materiały budowlane stosowane przy pracach remontowo-budowlanych przy zabytkach • niewystarczające wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego gminy • brak nowoczesnej informacji turystycznej – nieatrakcyjna oferta edukacyjna dla młodzieży i dorosłych: brak folderów, ulotek, „gadżetów” promujących dziedzictwo kulturowe gminy • niewystarczające wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego gminy oraz sąsiadujących gmin w ramach Lokalnej Grupy Działania „Centrum Inicjatyw Wiejskich”, brak wypracowanej i popularyzowanej marki regionu, brak promocji i informacji na temat obszaru, • brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych • sezonowość ruchu turystycznego • brak dostępu do obiektów zabytkowych w rejestrze zabytków, które są w posiadaniu prywatnym • niewielkie pokrycie powierzchni gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz brak w istniejących zapisów ochronnych uniemożliwia skuteczną ochronę planistyczną dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (na przykład zabytkowych układów przestrzennych wsi)

<p>mające na celu rozwijanie świadomości kulturowej mieszkańców, wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostępność oferty kultury w sołectwach – świetlice wiejskie w sołectwach • aktywna i zaangażowana społeczność lokalna udzielająca się w lokalnych stowarzyszeniach (np. w Kołach Gospodyń Wiejskich) • aktywność i zaangażowanie mieszkańców udzielających się w organizacjach pozarządowych • dobre warunki edukacyjne w gminie • kalendarz imprez cyklicznych organizowanych i współorganizowanych przez Gminę, • dobrze rozpoznawalne poza terenem gminy imprezy jak: Łobeska Baba Wielkanocna, Festiwal Orkiestr Dętych i Big Bandów; • ciekawe najdawniejsze dzieje terenów Gminy z materialnym pozostałościami z różnych okresów, • dobra baza oświatowa z infrastrukturą sportową, • potencjał wytyczenia nowych szlaków pieszych, rowerowych w oparciu o tereny przyrodnicze, zabytki gminy oraz miejsca historycznych wydarzeń • aktualna gminna ewidencja zabytków • korzystna struktura własności obiektów zabytkowych: zabytki najcenniejsze we władaniu władz samorządowych oraz kościoła katolickiego dbających o swoją własność • niezwykle ciekawa historia terenów gminy mająca duży potencjał dla inicjatyw popularyzatorskich historii gminy • obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków których obecność uatrakcyjnia szlaki turystyki pieszej i rowerowej • brak uciążliwego przemysłu; 	<ul style="list-style-type: none"> • niewiedza właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach wynikających z figurowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków, • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • polityka finansowa rządu, której skutkiem jest deficyt budżetowy gmin poprzez nakładanie na samorządy nowych zadań bez dodatkowego wsparcia finansowego na ich realizację • niewystarczające wykorzystanie potencjału krajobrazowego gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji • brak zainteresowania wśród młodego pokolenia tradycją i folklorem • zanikanie dawnej zabudowy wiejskiej i niszczenie układów ruralistycznych wskutek wskutek braku zapisów ochronnych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego • kształtowanie nowej zabudowy mieszkalnej na terenie gminy, bez uwzględniania tradycji budowlanej terenów Gminy; • obowiązek opieki nad zabytkami a zasady dofinansowania obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji zabytków (nie wpisanych do rejestru) przerzucający koszty utrzymania obiektów na właścicieli
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska i możliwość pozyskania funduszy unijnych w ramach 	<ul style="list-style-type: none"> • migracja zarobkow

<p>perspektywy finansowej 2021-2027 na dalszy rozwój</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój agroturystyki na bazie istniejących atrakcji przyrodniczych gminy: rzeki Rega, lasów • liczne programy krajowe oraz unijne programy pomocowe służące zachowaniu i remontom obiektów stanowiącym dziedzictwo narodowe • możliwość odpisu podatkowego na zakup i remont obiektu zabytkowego wprowadzony w Polskim Łądzie • potencjał rozwoju weekendowej turystyki na łonie natury, pieszej, rowerowej, kajakowej • wzrost zainteresowania w społeczeństwie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami i udział organizacji NGO w promowaniu i poszerzaniu oferty kulturalnej, inicjatyw służących zachowaniu dziedzictwa kulturalnego • łatwość i dostępność informacji o zasobie kulturowym poprzez internet • moda na turystykę „Blisko Natury” oraz turystykę weekendową oraz moda na zdrowy i ekologiczny styl życia • atrakcyjna historia terenów gminy umożliwiająca wytyczenie ścieżek edukacyjnych po atrakcjach przyrodniczych i historycznych gminy • wykorzystanie miejsc historycznych do organizacji uroczystości o charakterze lokalnym jak i ponadregionalnym • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • wzrost atrakcyjności turystycznej i idący za tym rozwój turystyki na bazie atrakcji przyrodniczo – kulturowych gminy • wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek na obszarach wiejskich i blisko natury (turystyka kwalifikowana: rowerowa, nordic-walking, wypoczynek sobotnio-niedzielny dla mieszkańców miast 	<ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne • brak środków finansowych na wkład własny przy korzystaniu ze środków pomocowych • ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych • spadek dochodów gmin i niedoinwestowanie instytucji kultury • niszczenie stanowisk archeologicznych wskutek działalności inwestycyjnej • rozluźnienie się więzi rodzinnych i brak przywiązania do miejsca zamieszkania • polityka finansowa państwa – zmniejszanie subwencji • niedostosowanie oferty kulturalnej do zmieniających się wzorców spędzania czasu wolnego • niedostateczna wiedza o wartościach chronionych obiektów • niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych • niewiedza właścicieli zabytków o obowiązkach wynikających z występowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza przez osoby prywatne • zerwanie ciągłości kulturowej pomiędzy pokoleniami skutkujące zmianą systemu wartości • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • korzystne warunki na terenie gminy do lokalizacji energetyki wiatrowej może stanowić zagrożenie dla środowiska kulturowego przez wprowadzenie elementów dysharmonijnych do krajobrazu gminy
--	--

<ul style="list-style-type: none"> • postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego ułatwiająca budowanie narracji wokół miejsc proponowanych do odwiedzenia • powszechny dostęp do informacji i zasobów sieciowych 	
--	--

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łobez wynikają z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim, a szczególnie są zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, Wojewódzkim Programem opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego na lata 2021–2024.

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Łobez został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łobez na lata 2023-2026:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Łobez w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc mają cele szczegółowe, wśród których należy wymienić:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

W związku z pandemią COVID-19 (koronawirusem) pojawiły się problemy i wyzwania, związane przede wszystkim z ochroną zdrowia i życia ludzi, ale także z ochroną dzieł sztuki i zabytków, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. W wielu instytucjach zaistniała konieczność podejmowania akcji dezynfekcyjnych / dekontaminacyjnych. Stosowane do tego środki, mające na celu uchronienie przed zachorowaniem człowieka, są niestety nieobojętne dla dzieł sztuki. Poniżej podajemy odnośnik do strony internetowej, zawierającej informacje dotyczące rekomendacji i postępowania w przypadku dekontaminacji obiektów zabytkowych i zawierających zabytkowe obiekty.

<http://www.mng.gda.pl/wp-content/uploads/2020/04/Dekontaminacja-MNW.pdf>

7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi			
<i>Kierunki działań:</i>	<i>Działania:</i>	<i>Odpowiedzialni za realizację, współdziałający</i>	<i>Źródło finansowania</i>

1. Ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego	aktualizacja wykazu zabytków nieruchomych i stanowisk archeologicznych w dokumentach planistycznych Gminy Łobez pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
	w porozumieniu ze Starostą Powiatu Łobeskiego czytelne oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - forma oznakowania oraz treść powinna być uprzednio z WUOZ w Szczecinie	Gmina Łobez,	Budżet starostwa powiatowego
	prorowadzenie regularnych prac pielęgnacyjnych zabytkowej zieleni będących własnością gminy oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków (np. cmentarze ewangelickie).	Gmina Łobez	Budżet Gminy Dotacje ZWKZ, MKiDN
	pozyskiwanie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków – w cyklach najrzadziej dwuletnich - o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych, pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
2. Monitoring wizyjny obiektów zabytkowych: nieruchomych i ruchomych	w miarę możliwości i posiadanych środków pomoc w realizacji przedsięwzięć mających na celu objęcie obiektów wpisanych do rejestru zabytków (kościół, dwory, pałace) monitoringiem wizyjnym	właściciele obiektów zabytkowych	Dotacje ZWKZ, MKiDN
3. Ochrona zabytków archeologicznych	ochrona i zachowanie stanowisk archeologicznych przed zniszczeniem wskutek gospodarczej i budowlanej działalności oraz przed ingerencją nieuprawnionych osób, na przykład „poszukiwaczy skarbów” korzystających z wykrywaczy metali poprzez akcje informacyjne na stronach internetowych gminy, w których znalazłoby się pouczenie o niszczeniu stanowisk i grożących za to sankcjach karnych;	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
	objęcie nadzorem miejsc eksploatacji kopalni (piasku) poprzez akcję informacyjną skierowaną do właścicieli i użytkowników o prawnym wymogu poinformowania ZWKZ lub wójta gminy o odkryciu zabytków archeologicznych i konieczności wstrzymania prac eksploatacyjnych	Gmina Łobez,	Budżet Gminy

	upublicznianie w lokalnych publikatorach, na stronach internetowych informacji o odkryciach archeologicznych w celu kreowania właściwych wzorów zachowań wobec materialnych pozostałości dziedzictwa kulturowego,	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
4. Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	w porozumieniu z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe, czyli inwentaryzacja tzw. małej architektury: krzyży, kapliczek przydrożnych, zachowanych na terenie Gminy,	Gmina Łobez, ZWKZ	Budżet Gminy
	stałe uwzględnianie w aktualizowanych dokumentach planistycznych gminy ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez zamieszczanie aktualnego wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych	Gmina Łobez	Budżet Gminy
5. Pielęgnacja tradycji i lokalnego folkloru	wspieranie dokumentowania w postaci rejestracji występów zespołów folklorystycznych, śpiewaczych z archiwizowaniem pozyskanych dokumentacji, zbieranie relacji, wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”,	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
	promocja i wspieranie twórczości tradycyjnej, ludowej, zarówno materialnej jak i niematerialnej - zwyczaje całoroczne na wsi, przyśpiewki, tańce, tradycyjne wyroby kulinarne i ich promowanie na stronach internetowych Gminy,	Gmina Łobez, , Koła Gospodyń Wiejskich,	Budżet Gminy Dotacje MKiDN
	wypracowanie z lokalną społecznością (np. na Dożynkach Gminnych, w trakcie imprez towarzyszących Łobeskiej Babie Wielkanocnej lub podobnych uroczystościach lub w formie otwartego konkursu skierowanego do mieszkańców gminy) lokalnego produktu kulinarnego i jego zarejestrowanie na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi lokalnych produktów,	Gmina Łobez, Koła Gospodyń Wiejskich, LGD	Budżet Gminy Dotacje ZWKZ,
Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej			

1. Wspieranie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania	organizowanie lekcji poświęconych tradycji kulturalnej gminy, regionu z zapraszaniem starszych mieszkańców jako opowiadających o dawnych zwyczajach: dorocznych, świątecznych itp., skanowanie zdjęć z przeszłości dokumentujących historię gminy, poszczególnych wsi, itp),	Gmina Łobez, Szkoły na terenie gminy	Budżet Gminy
	inicjowanie i pomoc w tworzeniu ekspozycji o charakterze regionalnym w placówkach szkolnych, świetlicach wiejskich – np. wystawy fotografii pochodzące ze zbiorów rodzinnych które zostały zeskanowane w ramach akcji skanowania starych zdjęć w ramach wystaw tematycznych (np. pory roku w gospodarstwie, wydarzenia z przeszłości, które przybliżyłyby młodemu pokoleniu ginące zwyczaje i tradycje)	Gmina Łobez, Łobeski Dom Kultury, Koła Gospodyń Wiejskich, Miejska Biblioteka Publiczna,	Budżet Gminy
2. Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje,	dalsze organizowanie Wielkanocnych spotkań z folklorem w ramach Łobeskiej Baby Wielkanocnej, Międzynarodowego Festiwalu Orkiestr Dętych i Big Bandów w Łobzie, które są dobrze rozpoznawalnym produktem z terenu gminy Łobez	Gmina Łobez	
3. Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego	Włączenie się Gminy Łobez w organizowanie i aktywne uczestnictwo w „Spotkaniach z historią Sydonia”	Gmina Łobez i Starostwo Powiatowe w Łobzie	Budżet Gminy Budżet powiatu ,
Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
2. Edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami	upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli obiektów zabytkowych na stronach internetowych gminy; upowszechnianie dobrych praktyk konserwatorskich	Gmina Łobez, MWKZ	Budżet Gminy
3. Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz kultury	wspieranie i promowanie działalności artystycznej, w tym amatorskiej, m. in. poprzez konkursy i wystawy z wprowadzeniem zasady, że każdy uczestnik dostaje nagrodę	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych			

1. Wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe	Przekazywanie informacji na stronie internetowej gminy na temat pozyskiwania nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich, np. programy ochrony zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, środków pomocowych Unii Europejskiej,	Gmina Łobez,	
2. Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego	wspieranie rozwoju turystyki kulturowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej – np. szlakiem kościołów ryglowych, szlakiem założeń dworsko-folwarcznych, szlakiem cmentarzy ewangelickich, – poprzez udostępnianie stron internetowych gminy organizatorom takich akcji;	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Łobez	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
	współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego działających lub zamierzających działać na terenie gminy	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Łobez	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
3. Tworzenie pasm turystyczno-kulturowych	promocja na stronach internetowych gminy szlaków turystyki kulturowej w oparciu o atrakcje gminy: szlakiem grodzisk, cmentarzysk kurhanowych, zabytków techniki (wiatrak w Poradzu), budowle hydrotechniczne (Prusinowo, Tarnowo, Łobez), infrastruktura kolejowa	Gmina Łobez,	
Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Poszerzanie wiedzy o materialnym dziedzictwie kulturowym i idei jego ochrony przy użyciu nowoczesnych technologii, mediów oraz różnorodnych form edukacji społecznej	współpraca z Katedrą Archeologii Uniwersytetu Szczecińskiego w zakresie promocji i popularyzowania na stronach internetowych metod dokumentowania zabytków i prospekcji terenowej, np. pozyskiwania danych skaningu laserowego i ich roli dla prospekcji w lasach i innych trudno dostępnych miejscach i udostępnienie stron internetowych gminy dla ich prezentacji	Gmina Łobez jako inicjator	
2. Wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zagrożonego	Wspieranie wydawnictw z zakresu historii gminy, badań nad historią poszczególnych miejscowości gminy, literatury pamiątkarskiej,	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
	wsparcie młodzieży studiującej kierunku historyczne do włączenia się do programów badawczych i dokumentacyjnych, np. poprzez umożliwienie publikacji na stronach internetowych gminy – poinformowanie o takiej możliwości na stronie internetowej gminy	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
Cel 6:			

Promocja dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji gminy wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy	Dalsze współuczestniczenie w pracach nad wytyczeniem szlaku Edukacyjno-Kulturowego autorstwa archeologa B. Przybyły	Gmina Łobez	Budżet Gminy
2. Promocja istniejących szlaków kulturowych jako istotnych działań dla promocji gminy	w ramach portalu internetowego gminy opracowanie i prowadzenie zakładki tematycznej dotyczącej istniejących szlaków kulturowych z informacją, na temat bazy noclegowej, gastronomicznej, dostępności dla osób niepełnosprawnych	Gmina Łobez,	Budżet Gminy
3. Współpraca z sąsiednimi gminami należącymi do LGD „Centrum Inicjatyw Wiejskich” w zakresie wspólnej promocji regionu	na bazie przynależności do LGD „Centrum Inicjatyw Wiejskich” nawiązanie współpracy z gminami należącymi do LGD w celu wypracowania wspólnych przedsięwzięć promujących region	Gmina Łobez, współpraca z gminami należącymi do LGD „Centrum Inicjatyw Wiejskich”	Budżet Gminy

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podstawę instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łobez stanowi obowiązujące prawo oraz zawarte w nim regulacje. Zakłada się, że zakreślone w Programie kierunki i działania byłyby wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

1) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych

- aktualizacja miejscowych dokumentów planistycznych,
- tworzenie parków kulturowych,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
- wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;

2) instrumentów finansowych

- m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;

3) instrumentów koordynacji

- m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;

4) instrumentów społecznych

- działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,

5) instrumentów kontrolnych

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Monitorowanie Programu powinno być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych wybranych wskaźników, dającym w efekcie informacje co do skuteczności i słuszności podjętych działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Łobez.

Monitoring obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów i kierunków działań;
- ocenę osiągniętych rezultatów, stopnia wykonania przyjętych celów oraz oszacowanie kluczowych efektów Programu;
- planowanie zmian, które zostaną zaproponowane w kolejnym Programie na lata 2027-2030.

Obowiązek sprawozdawczy z wykonania programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2020 r. poz. 282*):

Art. 87:

5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Od roku podatkowego 2021 obowiązuje tak zwany Polski Ład, to jest plan odbudowy polskiej gospodarki po pandemii COVID-19, w którym wprowadzono korzystne rozwiązania podatkowe dla osób inwestujących w zakup oraz remont obiektów zabytkowych.

Ulga jest skierowana do podatników PIT opłacających podatek według skali podatkowej, podatek liniowy lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Z ulgi będą mogli skorzystać podatnicy PIT będący właścicielami lub współwłaścicielami zabytków nieruchomości, którzy ponieśli wydatki na:

- wpłaty na fundusz remontowy wspólnoty mieszkaniowej lub spółdzielni mieszkaniowej utworzony, zgodnie z odrębnymi przepisami, dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub znajdującego się w ewidencji zabytków,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków,

- odpłatne nabycie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub udziału w takim zabytku, pod warunkiem, że podatnik na nabytą nieruchomość poniósł wydatek o charakterze remontowo-konserwatorskim.

Podatnik nie może skorzystać z ulgi jeśli wydatki te zostały mu w jakikolwiek sposób zwrócone

Właściciel lub posiadacz zabytku, jeżeli posiada tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu lub stosunku zobowiązaniowego na okres nie krótszy niż 10 lat może ubiegać się o dotację celową na prace przy zabytku pod warunkiem, że obiekt posiada odrębną decyzję o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególniony jest w decyzji wpisującej zespół obiektów (ruchomych lub nieruchomych) do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego. Wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

ZWKZ zajmuje się wyłącznie dystrybuowaniem środków z budżetu RP przyznanych mu przez Wojewodę Zachodniopomorskiego.

Dotacja może być udzielona również przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- ❖ Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego.
- ❖ Miejskiego Konserwatora Zabytków.
- ❖ Samorzady Gmin.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, lub
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.). Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami przeznaczone są:

Program „Dziedzictwo kulturowe”:

priorytet „Ochrona zabytków”, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;

- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

prioritytet „Ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Poza trybem określonym w Programach, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje również **dotacje na badania archeologiczne**, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Należy jednak zaznaczyć, że bieżące programy w ramach środków pochodzących z Unii Europejskiej ulegają zakończeniu wraz z końcem 2020 roku, należy więc oczekiwać na informacje dotyczące ich kontynuacji bądź powstaniu nowych programów w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii na lata 2021-2027.

Finansowanie z Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów)

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych – obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W projekcie ustawy budżetowej na rok 2023 zaplanowano 11.000.000,00 zł. Maksymalna kwota udzielonej dotacji z Funduszu Kościelnego w roku 2023 będzie wynosić 200.000,00 zł. W uzasadnionych przypadkach, uwzględniających ważny interes społeczny, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji może udzielić wyższej dotacji niż 200.000,00 zł.

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą być finansowane z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tych zabytkach, których właścicielem jest gmina jest zadaniem własnym gminy. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

11. Bibliografia

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r

- (Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>
2. **Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1220 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971410943>
 3. **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**
(Dz.U. 2022 poz. 840), wraz z aktami wykonawczymi do ustawy
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031621568>
 4. **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
 5. **Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 293 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030800717>
 6. **Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19940890414>
 7. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010620627>
 8. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 55 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040920880>
 9. **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971150741>
 10. **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19911140493>
 11. **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 902)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>
 12. **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1479)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970850539>
 13. **Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych**
(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330390311>
 14. **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1057)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030960873>
 15. **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 oraz z 2021 r. poz. 401)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910090031>

16. **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022**
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000808>
17. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**
<https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/przyjecie-koncepcji-przestrzennego-zagospodarowania-kraju-2030-17877587>
18. **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupełnienie strategii na lata 2004–2020**
http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf
<http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>
19. **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”**
http://kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf
20. **Strategia Rozwoju Kraju 2020.**
<http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/7938232EA0AAD4F2C1257AD00052A8F6/%24File/972.pdf>
21. **Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022**
https://rpo.slaskie.pl/dokument/narodowy_plan_rewitalizacji_2022_zalozenia
22. **Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego**
https://www.nid.pl/pl/Dla_wlascieli_i_zarzadcow/opieka-nad-zabytkami/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-unesco/
23. **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf
24. **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030**
<http://bip.rbip.wzp.pl/arttykul/strategia-rozwoju-wojewodztwa-zachodniopomorskiego-do-roku-2030>
25. **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (PZPWZ)**
<http://rbgp.pl/pzpwz/>
26. **Lokalna Grupa Działania „Centrum Inicjatyw Wiejskich”**
<http://www.lobez.org/>
27. **Kontrakt Samorządowy Strefa Centralna**
<http://eregion.wzp.pl/kontrakt-samorzadowy-strefa-centralna>
28. **Gmina Łobez – strona internetowa**
<https://lobez.pl/mapa-serwisu.html>